

Міністерство освіти і науки України

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки,
управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

Матеріали VII Міжнародної
науково-практичної Інтернет-конференції

17 травня 2023 р.

Полтава
2023

Міністерство освіти і науки України

**Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та
права**

Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів**

Бізнес-коледж Коггіна в Університеті Північної Флориди (США)

Інституту транспорту та телекомунікацій (Латвія)

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет Гренландії (Гренландія)

Університет прикладних наук (Литва)

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
«ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН,
ПІДПРИЄМСТВО»**

17 травня 2023 р.

**Полтава
2023**

УДК 330.336
E45

Редакційна колегія:

С.В. Онищенко, д.е.н., професор; Л.О. Птащенко, д.е.н., професор; І.М. Кречотень, к.е.н., доцент; О.А. Маслій, к.е.н., доцент; В.В. Скриль, к.е.н., доцент.

E45 Економічна безпека: держава, регіон, підприємство:
Матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 17 травня 2023 р. – Полтава: Національний університет імені Ю. Кондратюка, 2023. – 264 с.

ISBN 978-966-616-152-2

У збірнику матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції представлено результати наукових досліджень проблем економічної безпеки в умовах викликів і загроз воєнного стану, механізмів її забезпечення на рівні держави, регіону, підприємства в умовах євроінтеграції, теоретичних та методологічних аспектів забезпечення фінансової стабільності в період відбудови національної економіки.

Участь у конференції взяли представники закладів вищої освіти, наукових, фінансових установ, державних органів управління та бізнес-середовища з України, США, Латвії, Польщі, Гренландії, Литви.

Призначений для фахівців з економічної безпеки, науковців, викладачів, аспірантів, докторантів та студентів.

Тези надано в авторській редакції. За виклад, зміст, достовірність та відсутність плагіату у тезах відповідають автори.

УДК 330.336
E45

ISBN 978-966-616-152-2

© Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ ВОЄННОГО СТАНУ

Онищенко В.О., Цвігуненко О.О.

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СТРАТЕГІЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ 10

Варналій З.С., Медведкова Н.С.

СМАРТ-СІТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В УМОВАХ ВІЙНИ 16

Баженова О.В.

ОСОБЛИВОСТІ МОНИТОРИНГУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 20

Варцаба В.І.

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ
ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС 24

Онищенко С.В., Вертебний І.В.

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 28

Заславська О.І.

ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО
КРЕДИТУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ 31

Ківшик О.П.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ 35

Коба О.В.

ВИКЛИКИ БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 37

Маслій О.А.

ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ 41

Микитюк О.П. БЕЗПЕКОВИЙ ФОКУС СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	46
Глушко А.Д., Потькало К.О., Ширмовська Т.О. ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	50
Маслій О.А., Поливіяна Т.П. ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	54
Худолій Ю.С., Андрієць Т.Р. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	58
Бережецька Т.О. РЕАКЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА НА ЗАХОДИ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ, ВПРОВАДЖЕНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	62
Бондаренко С.М. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	66
Соколов А.А., Загорулько Т.А. ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	70
Косолапенко В.С., Пантась В.В. ТУРИЗМ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	74
Кошляк Д.І., Лісна А.І. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	78
Копайгора І.С., Соколенко Т.М., Таран В.О. РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	82

<i>Худолій Ю.С., Корячко О.М.</i> ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	86
<i>Литвин А.В., Тацій М.М.</i> ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ	90

**СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВІДБУДОВИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

<i>Momot Tetiana</i> REBUILDING A RESILIENT AND PROSPEROUS UKRAINE: NURTURING ECONOMIC SECURITY THROUGH STATE, REGIONAL, AND ENTERPRISE COLLABORATION	94
<i>Dmytrenko Alla</i> ECONOMETRIC MODEL FOR ENSURING FINANCIAL STABILITY DURING THE RECONSTRUCTION OF THE NATIONAL ECONOMY	98
<i>Гораль Л.Т., Метюшон І.М., Олійник А.П., Шийко В.І.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ВІД ЗМІН РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ	102
<i>Коваленко В.В., Батенєва О.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ПРИЧИН ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ	106
<i>Козаченко Г.В.</i> ПРОТИДІЯ РЕЙДЕРСТВУ ЯК СИСТЕМНОЇ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРАВОВИХ СПОСОБІВ	110
<i>Перевозова І.В., Шекета В.І., Даляк Н.А., Чернова О.Т.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ	115
<i>Поліщук Н.В., Ніколаєва А.П.</i> ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ	118

Чеберяко О.В. ВПЛИВ ДЕГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ В УКРАЇНІ	122
Вовченко О.С. ESG-РИЗИКИ В СИСТЕМІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ	127
Плсшакова Н.А. ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН	131
Глушко А.Д., Москаленко Д.П., Одинець Є.В. СТАТИСТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ	135
Маслій О.А., Левкова І.М. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	139
Худолій Ю.С., Даценко Р.В. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	143
Єрмак Г.І. ДЕРЕГУЛЯЦІЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	147
Білько С.С. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ	151
Кудінов О.М. ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	155
Глушко А.Д., Бикова М.В. УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ	159
Левкова І.М., Раку А.Є. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК ФАКТОР СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	163

Маслій О.А., Мурейко В.В.
ПРОБЛЕМА ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВІЙНИ 167

Петканич М.В.М.
ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВИХ ОФШОРНИХ ЦЕНТРІВ В
УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 171

Глушко А.Д., Науменко О.А.
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 175

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Javier L. Arnaut., Vyba Volodymyr
ENERGY EUROPEAN LEADERSHIP: THE WAY TO A SUSTAINABLE
FUTURE 178

Девадзе А.Х., Скриль В.В.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 181

Єгоричева С.Б.
ВИЗНАЧЕННЯ КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ ЯК
СКЛАДОВА НАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ КЛІЄНТІВ ФІНАНСОВИХ
УСТАНОВ 185

Коваленко В.В., Батенєва К.О.
МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ ТІНЬОВОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІНАНСОВО-ГРОШОВИХ
ВІДНОСИН 189

Птащенко Л.О., Косолапенко В.С.
ЗАСТОСУВАННЯ GAP-АНАЛІЗУ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІД ЧАС ВІЙНИ 193

Вовченко О.С., Туз В.Ю.
РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ 195

<i>Глушко А.Д., Шевченко Т.К., Грицько Д.А.</i> ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У БЕЗПЕКОВИЙ ПРОСТІР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	199
<i>Птащенко Л.О., Пиріг Я. М.</i> ВАЖЛИВІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ	203
<i>Свистун Л.А., Коломоєць В.В.</i> ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ МСБ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	207
<i>Фурманчук О.С.</i> ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	211
<i>Худолій Ю.С., Белкіна М.О.</i> ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ, ПОВ'ЯЗАНІ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ	215
<i>Вовченко О.С., Коблик Л.Р.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ З ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ	220
<i>Турченко М.М.</i> МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	224
<i>Котелевець М. М.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	228
<i>Худолій Ю.С., Власенко В.А.</i> МОДИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	232
<i>Белкіна М.О.</i> СУЧАСНІ МЕТОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ БАНКАМИ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	236

<i>Лобач А.М., Лобач Д.А.</i> ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У СФЕРІ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ ТА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	240
<i>Худолій Ю.С., Шевченко А.М.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВРОІНТЕГРАЦІЇ	244
<i>Пиріг Я.М., Бабенко С.Р.</i> РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	248
<i>Ладатко Н.Ю., Ладатко К.Ю., Лобур А.С.</i> СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	252
<i>Луценко А.Ю., Носенко Д.О.</i> ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД	256
<i>Хорунжа Т.Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	260

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 338.246.87:005.934(477)

Онищенко Володимир Олександрович,

доктор економічних наук, професор

Цвігуненко Ольга Олегівна,

аспірантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СТРАТЕГІЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Інформаційна безпека сучасності в умовах глобалізації економічних процесів стала однією з найважливіших умов економічної стійкості країни, сталого розвитку і складових функціонування національної економіки. Нині інформаційна безпека займає особливе місце у системі національної безпеки, зокрема захисту національних інтересів держави, а тепер ще й подолання наслідків війни.

За 25 років Україна пройшла значний шлях від повної відсутності законодавчого регулювання такого поняття як інформаційна безпека до власної сучасної стратегії інформаційної безпеки.

У статті 17 Конституції України зазначено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу». Основний Закон обумовив необхідність розробки законодавчих та управлінських форм здійснення цієї функції держави. Прообразом державної стратегії інформаційної безпеки став Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 року, де вперше

на законодавчому рівні інформаційна безпека визнана невід'ємною частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки та здійснено спробу загального визначення сутності даного явища. Концепція Національної програми інформатизації визначає складові національної інформаційної інфраструктури як основні чинники, що забезпечують економічне піднесення [1]. Даний закон досі чинний (останні зміни вносились у 2020 році).

Проте, у Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. та інших ухвалених нормативно-правових актах, які врегульовували відносини в інформаційній сфері, не було нормативного визначення поняття інформаційної безпеки та заходів протидії загрозам – лише перелік загроз і пріоритетів. Фактично розвиток української системи інформаційної безпеки на державному рівні загальмувався на 10 (!) років.

Першим важливим етапом у систематичній роботі над державними стратегіями інформаційної безпеки стало прийняття Верховною Радою Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року [2]. У досі чинному законі визначено, що серед засад, на яких ґрунтується національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні – забезпечення інформаційної безпеки. Ці основи також визначили одним із завдань інтеграції України у глобальний інформаційний простір сприяння розвитку партнерських відносин між державним і приватним секторами економіки в контексті розбудови інформаційного суспільства відповідно до Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй.

Наступним етапом було рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України», яке підготували «розглянувши комплекс питань щодо реалізації державної політики та забезпечення

національної безпеки в інформаційній сфері, констатуючи наявність гострих проблем, явищ та чинників, що створюють небезпеку національним інтересам України в цій сфері та негативно впливають на суспільний розвиток держави та реалізацію її євроінтеграційних прагнень» [3]. Рішення введено в дію Указом Президента України № 377/2008 від 23 квітня 2008 року і його результатом стало створення Доктрини інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України № 514/2009 від 8 липня 2009 року.

Саме у Доктрині інформаційної безпеки України було закріплено статус інформаційної безпеки як невід'ємної складової кожної зі сфер національної безпеки. І вперше на державному рівні було визначено, що інформаційна безпека також є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки, а розвиток України «як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення належного рівня її інформаційної безпеки»[4]. Доктрина стала основою для формування державної політики у сфері інформаційної безпеки України, розроблення проектів концепцій, стратегій, цільових програм і планів дій із забезпечення інформаційної безпеки України; підготовки пропозицій щодо дальшого системного вдосконалення правового, методичного, науково-технічного і організаційного забезпечення інформаційної безпеки України.

У 2010 році Верховна Рада України розглядала проект Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики», ініційований Кабміном, але у 2011 році відхилила його, оскільки концепція носила ненормативний характер.

З підписанням 14 березня 2014 року Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, українська держава зобов'язалася впровадити низку європейських норм, зокрема ті, які гармонізують українське законодавство з європейським у сфері інформаційної безпеки. Інтенсивний розвиток

цифровізації у світі також зумовив врахування у національному баченні інформаційної безпеки трансформацію від традиційної економіки до ефективної цифрової.

6 червня 2014 року виконуючий обов'язки Президента України, Голова Верховної Ради України Олександр Турчинов видав Указ Президента «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України, відповідно до якого втратила чинність і Доктрина інформаційної безпеки України [5].

14 січня 2015 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову, згідно з якою створено Міністерство інформаційної політики України, пріоритетними завданнями якого визначили протидію інформаційній агресії з боку російської федерації; розроблення ефективної стратегії інформаційної політики держави та Концепції інформаційної безпеки України; узгодженість та координацію функціонування і діяльності органів державної влади та інформаційної сфери.

Міністерство інформаційної політики України підготувало новий проект Доктрини інформаційної безпеки України, який схвалила Рада національної безпеки і оборони України – Указом Президента України №47/2017 від 25 лютого 2017 року рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» було уведене в дію. У ній з'явилися принципово нові поняття, які раніше не вживались: «стратегічні комунікації», «урядові комунікації», «кризові комунікації», «стратегічний наратив», визначені національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері, натомість сама інформаційна безпека не визначена, а забезпечення інформаційної безпеки звужено до пріоритетів державної політики в інформаційній сфері [6]. Ця Доктрина

інформаційної безпеки України втратила чинність на підставі Указу Президента № 685/2021 від 28 грудня 2021 року, яким затверджено першу комплексну Стратегію інформаційної безпеки України. Цьому передувало рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року, яка схвалила проект Стратегії інформаційної безпеки, внесений Кабінетом Міністрів України [7].

Період реалізації даної Стратегії розрахований до 2025 року. Стратегія інформаційної безпеки України визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері як на національному, так і на глобальному рівнях, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних. У ній визначені такі терміни як «інформаційна безпека України», «інформаційна загроза», перенесені з Доктрини інформаційної безпеки терміни «кризові комунікації», «стратегічні комунікації», «стратегічний наратив», «урядові комунікації» і додані нові – «інформаційні заходи оборони держави», «антикризові комунікації». Вперше визначено очікувані результати реалізації Стратегії, які співпадають зі стратегічними цілями: захищений інформаційний простір України; ефективне функціонування системи стратегічних комунікацій; здійснення ефективної протидії поширенню незаконного контенту; забезпечення сталого процесу інформаційної реінтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, та поширення українського телерадіомовлення на територіях України, прилеглих до тимчасово окупованих територій; суттєве підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності населення; дотримання конституційних прав особи на вільне вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя; забезпечення захисту прав журналістів; формування української громадянської ідентичності.

Саме у Стратегії інформаційної безпеки України держава вперше задекларувала підтримку академічних та аналітичних досліджень в інформаційній сфері, зокрема з вивчення впливу онлайн-контенту нових засобів масової інформації на суспільство.

Література:

1. Закон України. «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 27-28, ст.182). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

2. Закон України. «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

3. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010525-08#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

4. Указ Президента України від 23 квітня 2008 року N 377 «Про Доктрину інформаційної безпеки України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514/2009> (дата звернення: 01.05.2023)

5. Указ Президента України від 6 червня 2014 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року № 504 «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України».URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/2014#n2> (дата звернення: 01.05.2023)

6. Указ Президента України від 25 лютого 2017 року

№47 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 01.05.2023)

7. Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7> (дата звернення: 01.05.2023)

УДК 316.4:338.2

*Варналій Захарій Степанович,
доктор економічних наук, професор
Медведкова Наталія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

СМАРТ-СІТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ¹

Протягом останніх років смарт-сіті набирають все більшої популярності та питанням їх розвитку займається багато вчених. При цьому розвивати «розумні» міста у мирний та воєнний час – це різні речі: в умовах небезпеки розвинена структура міста може допомогти його мешканцям, на що й орієнтоване «розумне» місто у своєму людиноцентричному підході.

В свою чергу, людиноцентричний підхід означає, що технології та дані можуть бути використані в інтересах

¹ Тези підготовлено в межах виконання проекту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

громадян, на відміну від техноцентричного підходу, який передбачає, що «розумне місто» – це спосіб організації функціонування міста за рахунок передових інформаційних та комунікаційних технологій.

У звіті McKinsey Global Institute розглядається, як десятки цифрових додатків вирішують нагальні людські потреби та проблеми. Там зазначено, що інтелектуальні технології можуть допомогти містам покращити деякі важливі показники якості життя на 10–30 %, зокрема, міста можуть використовувати цифрові додатки для боротьби зі злочинністю та покращення інших аспектів громадської безпеки [1].

Тому надзвичайно важливими в умовах війни є проекти, що підвищують безпеку громадян та забезпечують обладнання укриттів або їх модернізацію. Не менш важливими через пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури є заходи енергозбереження. Отже, одним із ключових питань «розумного» міста Києва в умовах війни – знайти способи балансування між безпекою людини та ресурсозбереженням.

Іноземний досвід свідчить, що рішення щодо економії ресурсів включають реалізовані ініціативи щодо об'єднання технологій та людей; створення лабораторій «зеленого» та «розумного» будівництва; система керування енергоресурсами; методи включення технічного та соціального розвитку до загального поліпшення повсякденного життя; роботизовані системи, які допомагають логічно використовувати ресурси перед небезпекою [2-4].

Цілком зрозуміло, що бюджетні ресурси міста також є обмеженими під час небезпечних та кризових ситуацій. У результаті розпочаті в даний час ініціативи вимагають додаткового фінансування з боку приватного сектора [5]. При залученні приватного капіталу частина бюджету вивільняється і може бути спрямована на реалізацію інших стратегічних та найважливіших проектів у смарт-містах.

Отже, способи балансування між соціальною безпекою

людини та ресурсозбереженням смарт-сіті в умовах війни включають наступне:

1. Використання державно-приватного партнерства (ДПП). Смарт-сіті характеризується узгодженою динамікою розвитку «розумних» технологій та державно-приватної співпраці. З теоретичної точки зору, ДПП є важливим компонентом неоліберальних реформ, таких як нове державне управління, що наголошує на участі приватного сектора у прийнятті державних рішень та наданні послуг [6]. ДПП може допомогти містам фінансувати деякі проєкти, та гарантувати, що програми будуть завершені вчасно та в рамках бюджету, незважаючи на те, що об'єднання цих двох окремих компонентів на практиці може бути суперечливим.

Існує багато відмінностей у тому, як управляють проєктами у смарт-містах і як представники приватного та державного секторів співпрацюють при запуску ініціатив «розумного» міста. Наприклад, якщо проєкт відеоспостереження реалізовувався за кошти бюджету міста Києва, то проєкти «Електронний квиток» та «Електронне паркування» – за допомогою ДПП.

Варто також зазначити, що у перші місяці війни на допомогу державі прийшов приватний сектор, а саме малий та середній бізнес (який зазвичай потребує більше фінансових ресурсів). За даними КМДА, у той час як багато магазинів та аптек були тимчасово закриті, то ті, які були відкриті та могли забезпечити населення продуктами харчування та ліками, повідомляли про своє місцезнаходження та години роботи. Більш того, приватні перевізники забезпечували безкоштовний проїзд деякими маршрутами, а інтернет-провайдери надавали безкоштовні послуги в укриттях, що допомагало людям отримувати своєчасні сповіщення та залишатися на зв'язку зі своїми рідними.

2. Надання переваги проєктам щодо підвищення безпеки людини та енергозбереження. Надзвичайно

важливими в умовах війни є проєкти, що підвищують безпеку громадян та забезпечують обладнання укриттів або їх модернізацію. Разом з тим, через пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури не меншої уваги потребують заходи енергозбереження. Одним із прикладів є встановлення сонячних електростанцій на даху шкіл, що дозволяє заощаджувати електроенергію та проводити заняття навіть тоді, коли вимикатимуть світло [7]. Крім того, перевага має надаватися соціальним проєктам, які спрямовані на покращення умов життєдіяльності та соціальної адаптованості людей.

Література:

1. McKinsey Global Institute (2018), «Smart cities: Digital solutions for a more livable future».
2. Mace, M. (2017). Test bed: Turning Kigali into Africa's smart cities hub. URL: <https://www.edie.net/test-bed-turning-kigali-into-africas-smart-cities-hub/>
3. Davis, Heather (2017). Smart Cities: Kigali, Rwanda. URL: <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/kigali-rwanda-innovation>
4. Rich, R., Westerberg, P. and Torner, J. (2017). Smart city Rwanda masterplan. UN-Habitat. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/documents/2019-05/rwanda_smart_city-master_plan.pdf
5. Варналій З.С. Багаторівнева система соціальної безпеки // Економіка і регіон. 2022. № 1 (84). С. 68–74. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547)
6. Hood, C. (1991), «A public management for all seasons?», *Public Administration* 69(1), 3–19.
7. Суспільне новини (2023). Від сонячної електростанції до укриття. Що відомо про проєкти «Бюджету участі» в Івано-Франківській громаді. URL: <https://suspilne.media/428004-vid-sonacnoi-elektrostantsii-do-ukritta-so-vidomo-pro-proekti-budzetu-ucasti-v-ivano-frankivskij-gromadi/>

УДК 316.4:338.2

*Баженова Олена Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД²

Міжнародна організація праці визначає соціальну безпеку як захист, який «суспільство надає особам і в цілому домогосподарствам з метою забезпечення доступу до медичної допомоги та гарантування стабільності доходів» тощо [1].

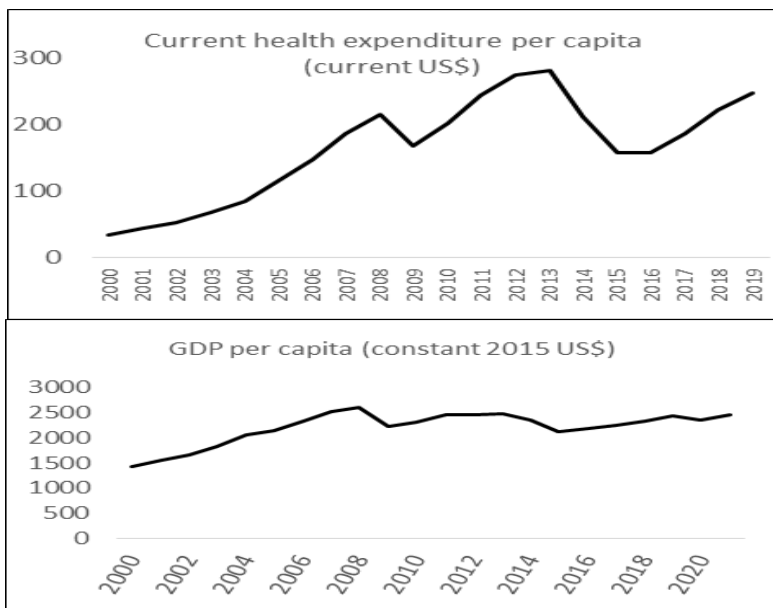
Більш широко соціальну безпеку людини визначають, як ступінь захищеності її життєво важливих соціально-економічних інтересів, прав, свобод та цінностей від внутрішніх та зовнішніх загроз [2].

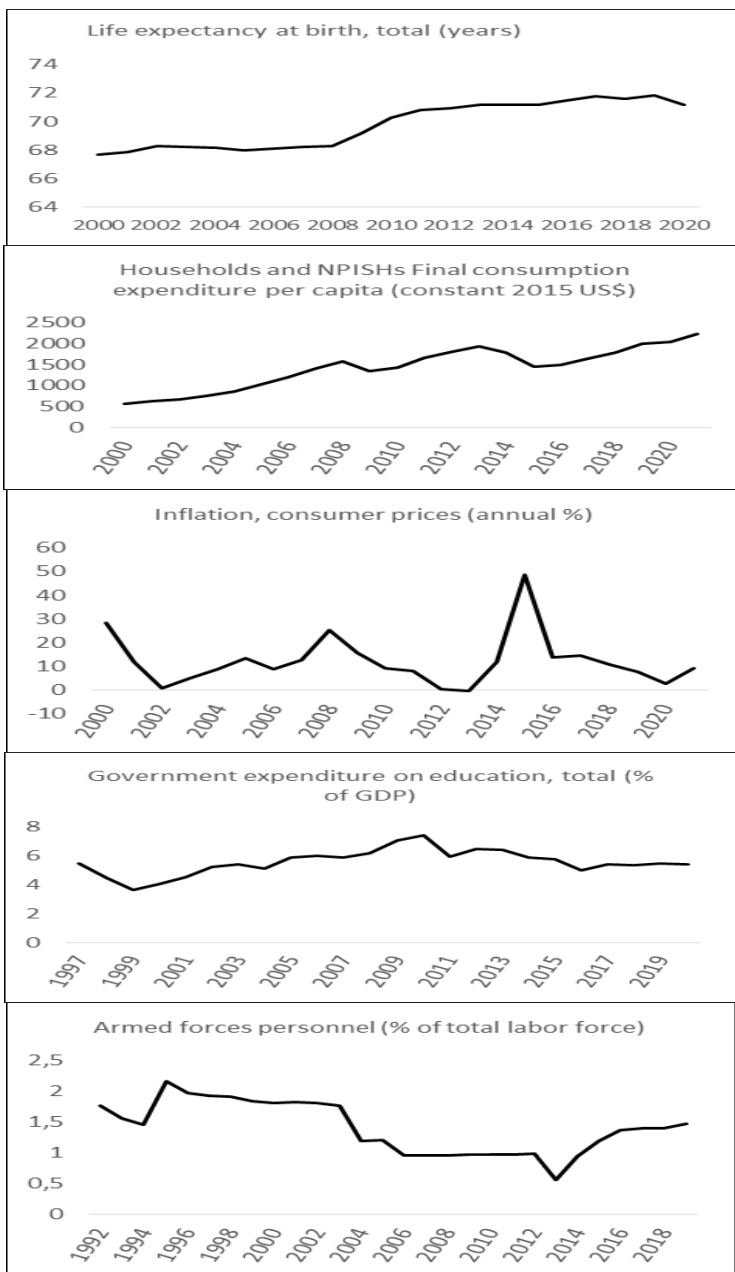
На макрорівні соціальна безпека стимулює економічний розвиток країни за рахунок зростання добробуту населення, зменшення негативного «впливу структурних і технологічних змін», зменшення соціальної напруженості у суспільстві [1]. При цьому соціальна безпека людини відображає також рівень соціальних взаємин і культури у суспільстві [3]. Водночас, на мікрорівні соціальна безпека охоплює різні види соціальної допомоги окремим особам та домогосподарствам, гарантування доходу після виходу на пенсію, можливості щодо отримання освіти тощо. Проте, в умовах війни на перший план мають виходити аспекти захисту та самозбереження людини, у повоєнний час – питання відновлення та пришвидшення економічного розвитку.

² Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

Для моніторингу соціальної безпеки людини було виокремлено наступні її рівні: рівень забезпечення життєдіяльності, рівень добробуту, рівень соціального забезпечення, рівень захисту та самозбереження та рівень освіти та саморозвитку. Всього для моніторингу соціальної безпеки було виокремлено 40 індикаторів.

Наведемо динаміку основних індикаторів соціальної безпеки людини в Україні. Це, зокрема, такі індикатори, як поточні видатки на охорону здоров'я на одну особу (пот. дол. США), очікувана тривалість життя при народженні, загальна (років), ВВП на одну особу (пост. дол. США 2015 р.), витрати на кінцеве споживання домогосподарств та неприбуткових інституцій, що обслуговують домогосподарства (пост. дол. США 2015 р.), інфляція споживчих цін (річний %), державні видатки на освіту (% ВВП), особовий склад збройних сил (% від загальної кількості робочої сили), військові видатки (% ВВП) (рисунок 1).

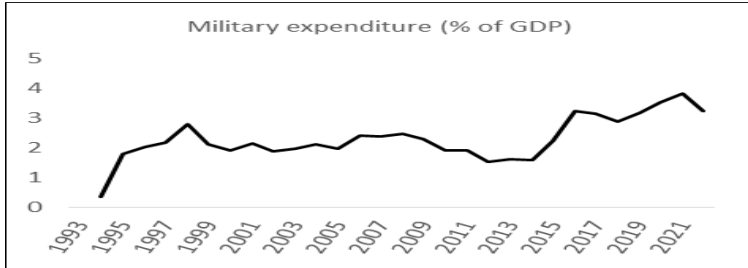

Рис. 1. Динаміка основних індикаторів соціальної безпеки в Україні. Джерело: [4]

Аналіз розглянутих індикаторів свідчить в основному про позитивну динаміку у сфері забезпечення соціальної безпеки людини. Так, зокрема, підвищення поточних видатків на охорону здоров'я на одну особу з 2000 р. кореспондувалося зі зростанням очікуваної тривалості життя протягом майже 20 років; в той же час спостерігалося зростання ВВП на одну особу та підвищення витрат на кінцеве споживання домогосподарств та неприбуткових інституцій, що їх обслуговують, тощо.

Література:

1. Facts on Social Security. International Labour Organization. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_067588.pdf
2. Варналій З. С. Соціальна безпека людини як об'єкт дослідження економічної безпекології // Економічний вісник університету. Збірник наук. праць учених та аспірантів. Випуск 52, Переяслав, 2022. С. 90-97. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-90-97>
3. Варналій З.С., Білик Р. Р., Хмелевський М. О. Соціальна безпека України: сутність, проблеми та шляхи забезпечення. Економічний вісник університету. Зб. наук. праць учених та аспірантів. Вип. 45, Переяслав, 2020. с. 105-114.
4. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

УДК 336.77

Варцаба Віра Іванівна,

доктор економічних наук, професор

Ужгородський національний університет (Україна)

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Деструктивні зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на роботу фінансової сфери, зумовлюють низку питань, що вимагають негайного вирішення. З-поміж них особливої ваги набуває проблема прострочення та неповернення кредитів. Непрацюючі сумнівні кредити як фактор дестабілізаційних процесів створюють системні ризики у банківському бізнесі, знижують якість кредитних портфелів, завдають збитків, що на тривалий період гальмує систему перерозподілу капіталу. За час повномасштабної війни проблема обслуговування кредитів постала перед значною кількістю позичальників, адже чимало громадян України залишилися без стабільних джерел доходів та власного майна. А у складі видатків з'явилися такі надзвичайні статті витрат, як: на лікування, евакуацію, фінансову підтримку членів родини без заробітку тощо. Зрозуміло, що за таких умов важко, а іноді й неможливо, виконувати свої кредитні зобов'язання.

Питання управління проблемними кредитами для комерційних банків є ключовим питанням. Зокрема, у 2017 році частка непрацюючих кредитів була на рівні 57 %, у лютому 2022 року банкам вдалося скоротити їх обсяг удвічі: частка склала 26,7 %. Проте, за період війни цей показник знову почав набирати оберти.

Ситуація, що склалася, є значною соціальною та економічною проблемою на рівні держави, тому у березні 2022 року Верховною Радою України прийнято ряд доповнень

та змін до законодавчих актів, які стосуються забезпечення роботи фінансової системи країни на період дії воєнного стану. Основний акцент було зроблено на активізації банками процедури реструктуризації боргів.

Врегулювання процедури реструктуризації на законодавчому рівні є вкрай важливим через ряд причин:

- домовленості щодо реструктуризації між позичальником та кредитором закріплюються у спеціальному документі – плані реструктуризації, тому за невиконання його умов передбачено санкції;

- при реструктуризації може бути застосовано нижчу відсоткову ставку, ніж та, що сформувалася на ринку;

- за домовленістю позичальник може отримати від кредитора додаткове фінансування, що не буде враховуватися при розрахунку нормативу ліквідності банку;

- якщо визначено, що заборгованість буде погашено майном, то кредитор звільняється від сплати ПДВ при його подальшому продажі;

- банк-кредитор має право на відтермінування сплати податку на прибуток від розформування резервів унаслідок реструктуризації;

- банк-кредитор звільняється від штрафів за порушення деяких обов'язкових економічних нормативів НБУ (ліквідності, кредитного ризику, інвестування та лімітів валютної позиції) [1].

Все вищезазначене збільшує привабливість використання процедури фінансової реструктуризації як для боржників, так і для кредиторів.

Із початку введення у дію цього закону банками було проведено реструктуризацію позик на суму понад 80 млрд. грн., що склало 30 % від загального обсягу непрацюючих кредитів. Більша частина операцій реалізована державними комерційними банками, при чому найактивніше використовував процедуру реструктуризації АТ «Ощадбанк»

(56 % від загального обсягу). Враховуючи те, що через війну за прогнозами ВВП скоротиться на третину, а інфляція значно перевищуватиме позначку 5 %, яка передбачається режимом інфляційного таргетування, кредиторам і надалі будуть необхідні інструменти врегулювання процесу погашення заборгованостей [2].

У зв'язку із суттєвим погіршенням фінансового стану фізичних осіб-позичальників за період воєнного стану НБУ подано рекомендації банкам та іншим кредитним установам щодо механізмів реструктуризації заборгованості за споживчими кредитами:

1. На час введення воєнного стану та протягом 30-ти днів після його скасування позичальники за договорами про споживче кредитування не нестимуть відповідальності перед кредитором у разі прострочення виконання зобов'язань.

2. У випадку прострочення виконання кредитних зобов'язань позичальник звільняється від сплати штрафів, пені та інших платежів, які передбачено початковим договором про споживчий кредит.

3. Усі штрафи, пені та інші платежі, нараховані з 24 лютого 2022 року за прострочення виконання боржниками зобов'язань щодо повернення кредиту, підлягають обов'язковому списанню кредитором.

4. Кредиторам заборонено збільшувати відсоткову ставку за користування кредитом, окрім випадків, коли договором передбачено встановлення змінюваної ставки.

5. Запровадження кредитних канікул для боржників не звільняє їх від сплати відсотків за користування коштами, тож їх нарахування кредитором є правомірним [1].

Зазначені кроки з боку кредитних установ дадуть можливість особам, які опинилися у скрутному становищі, тимчасово припинити обслуговування кредитної заборгованості та повернути позику, коли це буде можливим. Зауважимо, що кредитні установи зобов'язані виконувати дані вимоги, адже

наслідком їх недотримання може бути застосування відповідних заходів впливу з боку центрального банку.

Відзначимо, що в січні 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», який певною мірою вплине і на трансформацію проблемних кредитів у банківських установах, оскільки дозволяє призупинення за наявності підтверджуючих документів виплат по кредитах фізичних осіб та списання кредиту на житло чи транспортні засоби, що були знищені внаслідок війни.

Таким чином, ціль реалізації процедури реструктуризації ґрунтується на трансформації проблемних кредитів на такі, що виконуються. У цей процес закладається важливий соціально-економічний зміст, який полягає у створенні позитивного інституційного клімату та забезпеченні високої фінансової культури взаємодії між населенням, державою та банками.

Література:

1. Фінансовим установам рекомендовано пропонувати клієнтам-споживачам реструктуризацію заборгованості за споживчим кредитом або кредитні канікули. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansovim-ustanovam-rekomendovano-proponuvati-kliyentam-spojivacham-restrukturizatsiyu-zaborgovanosti-za-spojivchim-kreditom-abo-kreditni-kanikuli>.

2. Шкляр С. Як працює фінансова реструктуризація під час воєнного стану. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/26/690855>.

УДК 336.32

Онищенко Світлана Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Вертебний Іван Володимирович,
студент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджуючи сучасний стан України, слід виокремити виклики які постають перш за все перед державою, її економічним становищем та інноваційно-інвестиційною безпекою країни, зокрема: повномасштабне вторгнення на територію України, соціальна нестабільність, загострення епідеміологічної ситуації, як показує досвід COVID-19 і навіть обмеження зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарювання. Так, їх несприятливі наслідки мають вплив на виробництво, інфраструктуру, зайнятість населення та інші сфери життєдіяльності.

Оскільки, у сьогоденні інвестиції зумовлюють спрямованість та динамічність розвитку економічного потенціалу держави, що при умові свого зростання, реалізуються у створення нових конкурентоспроможних виробництв та безперечно є найважливішим засобом економічного зростання, технічного прогресу та підвищення якісних показників підприємницької діяльності на всіх рівнях економіки країни. Яке залежить від обсягу і структури вкладень в основний капітал та їхньої інноваційної спрямованості.

Саме інвестиції стають найважливішим інструментом вирішення численних невідкладних проблем та активної інтеграції державної економіки у світовий економічний простір. Інвестиційна політика має вирішальний вплив на діяльність будь-якої сфери народного господарства [1].

Ідентифікацію загроз економічній безпеці національної економіки здійснюється за окремими її сферами: макроекономічною, виробничою, інвестиційно-інноваційною, фінансовою, енергетичною, зовнішньоекономічною, соціальною, демографічною, продовольчою [2].

Відтак, до основних загроз, які прямо чи опосередковано впливають на інноваційно-інвестиційну безпеку, належать [3,4]:

- погіршення індексу інвестиційної привабливості;
- військовий конфлікт із країною-спонсором тероризму;
- недостатні обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну;
- низький рівень доходів населення, що спричиняє відтік кваліфікованих кадрів за межі країни;
- важка прогнозованість рівня інфляції через нестабільність економіки України;
- невідповідність мотивів іноземних інвесторів потребам економіки, як на макрорівні так і на мікрорівні;
- відсутність можливості повного страхування іноземних інвестицій;
- незадовільний стан захисту прав власників та інвесторів;
- наявність монополізму в національній економіці України;
- незадовільний стан банківської системи та фондового ринку;
- надмірність державного регулювання або недосконалість законодавчо-нормативної бази у секторах національної економіки, в інвестування яких зацікавлений іноземний інвестор;
- високий рівень ризикованості інвестиційних проектів.

На сьогоднішній день для інвестора важливим питанням залишається гарантія збереження інвестицій у воєнний та повоєнний час. Саме цей фактор є одним із найбільших стримувальних факторів, тому наразі уряд України та міжнародні організації працюють не лише, задля перемоги над країною-агресором, а й мінімізацією імовірних фінансових та

інвестиційних ризиків.

Також, визначимо, що для об'єктів критичної інфраструктури, несприятливий стан інноваційно-інвестиційної безпеки проковується через: погіршення технічного стану, відсутністю інвестицій в оновлення та розвиток діяльності підприємства; несанкціонованим втручанням фізичного чи антропогенного характеру у функціонування; триваючі бойові дії на території держави, зокрема тимчасовою окупацією частини території України що загрожує фізичним знищенням.

Отже, розглянувши вище перераховані загрози, логічно стверджувати, що інноваційно-інвестиційна безпека є одними з найважливіших елементів економічної безпеки країни. Зазначимо, що всі загрози інноваційно-інвестиційній безпеці мають на меті створення вкрай негативних наслідків для всіх рівнів економіки країни, а тому за необхідним є їхнє своєчасне усвідомлення, виявлення та усунення.

Задля упередження негативних наслідків реалізації вище наведених загроз інноваційно-інвестиційній безпеці, варто забезпечити: (1) розвиток інвестиційного потенціалу, (2) покращити стан інвестиційного клімату, (3) сформувати досконалий механізм стабільної і стійкої інвестиційної діяльності з дотриманням правового режиму захисту прав як власників бізнесу так і інвесторів, та (4) поставити за ціль досягнення стабільного економічного зростання національної економіки.

Література:

1. Вороніна, В., & Нечитайло, Ю. (2022). Інвестиції: фактори та ризики. *Управління змінами та інновації*, (4), 5-8. URL: <https://doi.org/10.32782/CMI/2022-4-1>
2. Онищенко С.В., Варналій З.С., Маслій О.А. Механізм попередження загроз економічній безпеці України. *Економічний часопис - XXI*. 2016. №159 (5-6). С.20-24.
3. Нікитенко Д. В. Загрози інвестиційній безпеці держави: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*.

2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6769> (дата звернення: 05.05.2023).

4. Новікова К. І. Інноваційно-інвестиційна безпека: сучасні виклики та загрози. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2016. Вип. 16(2). С. 26-30. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_16%282%29_7

УДК 336.77

Заславська Ольга Ігорівна,

кандидат економічних наук, доцент

Ужгородський національний університет (Україна)

ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Після перших потрясінь на фінансовому ринку із початком повномасштабної війни в Україні банки почали з обережністю кредитувати населення за споживчими програмами. Проте, вигідні умови залишилися в минулому. Так, із червня 2022 року облікова ставка складає 25 %, що суттєво впливає вартість нових кредитів. Поточна ситуація вимагає від банків ретельної оцінки фінансового стану потенційних позичальників, виваженого використання інструментів реструктуризації кредитів. Так, із лютого 2022 по лютий 2023 року обсяг споживчих кредитів у банківській системі України зменшився на 50 млрд. грн. Експерти зазначають, що надання позик, забезпечених майном (іпотекою, транспортним засобом), за ймовірності його можливого пошкодження, руйнування чи втрати, вплине на збільшення кількості проблемних кредитів. Тому активізація таких видів споживчого кредитування наразі під питанням та потребує змін до законодавства (до прикладу, стосовно вирішення проблеми зруйнованого житла, що перебувало в іпотеці). Економічна, соціальна, політична невизначеність, яка

досі триває, впливає й на оцінку банками кредитних ризиків та резервів, адже за багатьма позиками призначено кредитні канікули. Тому вплив війни та економічного спаду на якість кредитів може розтягнутися у часі [1].

Протягом останніх років спостерігалися суттєві зміни у структурі споживчих кредитів. До прикладу, у 2018-2019 рр. довгострокові позики склали до 50 % портфеля кредитів. Банки були вмотивовані надавати такі кредити, аби мати стабільний дохід у довгостроковій перспективі. Проте, з початком війни ситуація кардинально змінилася. У структурі кредитів переважають позики строком до 1 року. Переважно до їх складу відносять кредити на вимогу, овердрафти, карткові кредити на придбання побутової техніки тощо. Частка довгострокових позик впала удвічі. Причинами цього є як переведення частини кредитів до складу непрацюючих, так і пауза у видачі позик на певну категорію товарів (житло, автомобілі), які передбачають їх повернення впродовж тривалого періоду [1].

Навіть у сучасній непростий етап розвитку вітчизняної економіки найбільш затребуваною банківською операцією залишається кредитування населення. Тому пріоритетне місце у пошуку оптимального механізму роботи банків під час воєнного стану відводиться виробленню зважених підходів кредитної політики, формуванню прогресивної системи видачі позик поряд зі зниженням ризику непогашення заборгованості. Позитивним моментом є те, що за час війни не спостерігалось суттєвих відпливів коштів із банків, тому рівень ресурсного забезпечення на його вартість значною мірою не постраждала. Це дозволяє банкам зберігати операційну ефективність, незважаючи на скорочення попиту на фінансові послуги, погіршення якості кредитного портфеля та посилення ризиків збитковості.

Водночас значний вплив на роботу ринку споживчого кредитування має рівень купівельної спроможності громадян.

Незважаючи на абсолютне зростання обсягів доходів домогосподарств, покращення їхнього фінансового стану відсутнє через відмінності між номінальними та реальними показниками. Адже збільшення номінальних доходів стало відповіддю на підвищення цін на основні групи товарів та зростаючу інфляцію. Фінансове становище українців якісно не змінилося. Цей процес дістав свою окрему назву – інфляція способу життя. Тобто у середньому українці щороку заробляли більше, проте й витрачали при цьому теж більше, тому зростання доходів не створює відчутного приросту в добробуті.

Таким чином, зменшення реальних доходів, розкручування інфляційної спіралі наразі значною мірою впливають на зниження купівельної спроможності населення. Це, зі свого боку, відбивається на роботі підприємств, які орієнтовані на внутрішній ринок, а також на діяльності фінансових установ, значна частина ресурсів яких складається з вільних грошових коштів фізичних осіб. Без такого джерела ресурсного забезпечення банки будуть не в змозі фінансувати економіку. Крім того, зниження реальних доходів впливає на плато- і кредитоспроможність громадян, що також пов'язано із безперервною роботою банків. Адже таким потенційним клієнтам будуть відмовляти у кредитах, а за вже діючими договорами можуть виникнути проблеми щодо повного та своєчасного повернення позик. Отже, питання підвищення купівельної спроможності та життєвого рівня населення тісно пов'язано зі збільшенням їх споживчої активності та впливає на добробут інших суб'єктів економіки.

На жаль, негативна тенденція не тільки збережеться, але й посилиться. Окрім людських втрат, війна принесла й економічні негаразди та вже стала причиною зубожіння значної кількості українців. Статистика засвідчила, що у 2022 році кожному третьому українцеві щомісяця бракувало грошей до зарплати [2]. Навіть при незмінності номінальних доходів купівельна спроможність падає, через що вкрай важко

підтримувати попередній рівень споживання, не говорячи навіть про заощадження чи взяття на себе додаткових кредитних зобов'язань.

Зважаючи на суттєве погіршення фінансового стану фізичних осіб-позичальників в період воєнного стану Верховна Рада України прийняла рішення щодо введення обов'язкової реструктуризації споживчих кредитів для людей з територій, які постраждали від військових дій, порядок яких визначено Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо підтримки позичальників, майно яких було знищено або зазнало пошкоджень внаслідок збройної агресії російської федерації проти України» від 01 грудня 2022 року № 2823-IX.

Таким чином, досліджуючи проблеми споживчого кредитування, можемо стверджувати, що воно тісно пов'язане з економічними та соціальними процесами. Якщо активізація кредитної діяльності банків за звичайних умов залежить від стабільності національної грошової одиниці, якості банківських активів, величини ресурсного потенціалу банків, то в Україні ринок роздрібних фінансових послуг є досить вразливим до фінансово-економічної та соціально-політичної ситуації, що спонукає до підвищення кредитних ризиків. Тому для розвитку цього сегменту фінансового ринку важливо передусім відновити всі необхідні умови задля швидкого фінансового оздоровлення країни.

Література:

1. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. Наглядова статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

2. Раптова бідність: як змінився добробут українців за час війни. URL: <https://news.finance.ua/ua/raptova-bidnist-ta-znyzhennya-dohodiv-pid-chas-viyny-stan-dobrobutu-ukrainciv-vidchutno-znyzyvsya>.

УДК 336.32

*Ківишук Олександр Петрович,
кандидат технічних наук, докторант
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Проблематика формування фінансово-економічної безпеки стратегічно важливих підприємств, які мають вагоме значення для національної безпеки, економічної незалежності й життєвого циклу країни набирає особливої ваги в умовах сьогодення. Забезпеченню фінансово-економічної безпеки повинна приділятися особлива увага на кожному підприємстві. Але в умовах війни для України пріоритетного значення набуває стабільність саме стратегічно важливих підприємств, зокрема, енергетичної й хімічної промисловості, транспорту, інформаційних технологій та телекомунікацій, продовольчої сфери, комунального господарства. А успішна діяльність стратегічно важливих підприємств оборонно-промислового комплексу України є, без перебільшення, визначальною для національної безпеки в умовах війни та загострення міждержавних суперечностей.

На сьогодні, вплив зовнішнього середовища на фінансово-економічну безпеку стратегічно важливих підприємств є вкрай негативним, а найсуттєвішою зовнішньою загрозою є війна в Україні. Оскільки національна економіка зазнає колосальних збитків від російської збройної агресії, основна частина коштів направлена саме на мінімізацію загроз, безпосередньо пов'язаних із війною. За таких умов існуючі внутрішні ризики і загрози фінансово-економічній безпеці стратегічно важливих підприємств, зокрема, неефективне управління, нестача фінансових ресурсів, перебої у водопостачанні,

енергопостачанні, теплопостачанні, недотримання технологічного процесу, втрата інформаційних ресурсів та інші [1], можуть суттєво впливати на ключові параметри безпеки і вести до значних втрат.

Зважаючи на сучасні глобальні виклики деструктивний вплив зовнішніх загроз значно перевищує небезпеку від внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці стратегічно важливих підприємств, а комплексний вплив внутрішніх і зовнішніх загроз, як правило, призводить до посилення загальної загрози [3]. Зумовлений викликами війни деструктивний вплив зовнішнього середовища в Україні підсилюється системними загрозами фінансово-економічній безпеці підприємств, пов'язаними із недобросовісною конкуренцією, проблемами захисту прав власності, інституційними деформаціями, серед яких тінізація економіки, корупція, рейдерство, відтік капіталу та інші.

Тому забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, як основного елемента і чинника їх стабільного функціонування в умовах сьогодення, є складним процесом, що потребує ефективного управління з використанням інструментів швидкого реагування на динамічні зміни зовнішнього середовища. Неготовність бізнесу до сучасних викликів, вразливість до кризових явищ і накопичення численних внутрішніх дисбалансів зумовлює необхідність формування дієвої системи забезпечення фінансово-економічної безпеки стратегічно важливих підприємств в умовах кризових явищ та численних викликів.

Література:

1. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 6. Том 1. С. 249-258. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-38)

2. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. Постанова Кабінету Міністрів України № 83 від 04.03.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF#Text>

3. Пугач О.А. Класифікація та систематизація загроз економічній безпеці держави і системі національної безпеки. *Економіка і організація управління*. 2014. № 1 (17). С. 209–217.

УДК 338.2

Коба Олена Вікторівна,

кандидат технічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ВИКЛИКИ БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодення української економіки представляє собою процес поступового виходу із шокового стану внаслідок повномасштабного військового вторгнення РФ, яке завдало потужного удару по всіх її ланках: знизилося виробництво продукції, обсяги зовнішньої торгівлі, зруйнована транспортно-логістична, маркетингова, соціальна та інженерна інфраструктура окремих регіонів, відбулося переміщення кадрів за кордон та на захід держави. Занепад економіки, відсутність надійного економічного тилу, здатного забезпечити військові потреби значно ускладнює ситуацію на фронті, стримує успіхи Збройних Сил України. Тому зараз вітчизняна економіка стає одним з найважливіших фронтів, який визначатиме і подальший перебіг військових подій, і спроможність України відновитися у короткі терміни після завершення війни.

Важлива роль у цьому належить будівельній галузі. Будівельна галузь сьогодні стикається з серйозними викликами, що перешкоджають стабілізації її діяльності. Внаслідок бойових дій у більшості будівельних підприємств порушилися логістичні зв'язки з контрагентами, знизився товарообіг, через що вони працюють неритмічно, зазнають збитків, призупиняють виробництво та реалізацію продукції, значно зросла собівартість будівництва та терміни спорудження об'єктів. Станом на 1.02.2023 року відновлено лише 77,5% від обсягів будівництва в Києві, 75% – на Одещині та до 90% – у західних областях. Індикатор ділової впевненості в будівництві у I кварталі 2023 року зріс порівняно з IV кварталом 2022 року, але він залишається негативним: -54,4%. Будівельну активність стримують низький попит, погодні умови, брак робочої сили, нестача матеріалів і устаткування, а також фінансові обмеження.

Станом на лютий 2023 р. в Україні зруйновано чи пошкоджено понад 153 тисячі житлових об'єктів, 630 адміністративних будівель, більше 1200 закладів охорони здоров'я, 3710 закладів освіти. Сума збитків від руйнувань житлового фонду становить \$53,6 млрд. Збитки інфраструктурі становлять \$36,2 млрд. Загальна сума збитків, завданих українській інфраструктурі внаслідок війни на 1.02.2023 р. \$143,8 млрд. [1]. Для відновлення інфраструктури, житлового фонду, об'єктів промисловості та соціальної сфери будівельна галузь, перш за все, має бути забезпечена будівельними матеріалами у необхідній кількості. Так, для відбудови зруйнованого війною житлового фонду додатково до звичних середньорічних обсягів споживання потрібно не менше 3,9 млн. м² скла, 5,7 млн. м³ бетону, 39,3 млн. м³ цегли, 45 млн. м² черепиці [2]. Це вимагає нових виробничих потужностей з виготовлення будівельних матеріалів, додаткових інвестицій у цю сферу.

Найбільшою наразі є проблема із забезпеченням

будівельної галузі склом, адже єдине в Україні підприємство з виготовлення флоат-скла, розташоване в Лисичанську, припинило роботу ще у 2015 році. Тому сьогодні власними силами Україна виготовляє лише незначні обсяги скла за застарілими технологіями, вироби з нього не можуть використовуватися у сучасному будівництві відповідно до норм Євросоюзу. Україна має можливості для виробництва флоат-скла, адже у неї наявні великі запаси кремнеземного піску та кварцу і вона посідає друге місце у Східній Європі за розвіданими запасами скляної сировини. Але для стабільного забезпечення країни необхідно мати мінімум 40 ліній загартовування скла з потужністю 200 м²/годину, що вимагає суттєвих інвестицій. Незважаючи на те, що Україна є одним із найбільших виробників цементу у Східній Європі, має чудову сировинну базу, компанії, що працюють в цій сфері, застосовують сучасні технології, для забезпечення потреб відбудови обсяги виробництва даного матеріалу мають бути збільшені майже вдвічі. Лише реконструкція житлових будинків може збільшити потребу у цементі мінімум на 11,9 млн. т, для створення такого додаткового виробництва потрібно приблизно 8 млрд. грн. інвестицій. Подібна ситуація склалася і з виготовленням будівельної кераміки, цегли, чавуну, інших будівельних матеріалів.

Для ефективного відновлення країни потрібно вже зараз розпочати планування інвестицій в будівельну галузь, адже цей процес може зайняти чимало часу. Деякі іноземні інвестори, розуміючи це, вже розпочали інвестування коштів. Законом «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні» для стимулювання залучення інвестицій передбачено надання інвестиційним проєктам, що відповідають визначеним критеріям, державних гарантій щодо незмінності законодавства протягом 15 років, а також відшкодування можливих збитків, завданих державними органами, та надання державної підтримки

інвестиційним проектам обсягом до 30% від суми інвестицій.

Ще одним суттєвим викликом діяльності будівельної галузі є утилізації будівельного сміття, яке утворилося внаслідок руйнувань. У зв'язку з цим потрібні підприємства з переробки сміття за сучасним технологіями та перетворення будівельних відходів на матеріали. Після завершення війни такий вид діяльності в Україні буде високо конкурентним та прибутковим через велику кількість дешевої сировини та профіцит електроенергії, але для його забезпечення вже зараз потрібно подбати про створення відповідних підприємств і розробку чи придбання сучасних технологій [4].

Будівельний сектор сьогодні функціонує за рахунок громадян-інвесторів України та нерезидентів, що продовжують сплачувати внески. При цьому у зв'язку із масовою мобілізацією на території всіх областей, плани завершення строків здачі та введення в експлуатацію об'єктів у багатьох містах не дотримуються. Чимало будівельних компаній відчують нестачу досвідчених кадрів через мобілізацію. У зв'язку з цим необхідні зміни до порядку бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану, в частині визнання підприємств будівельної галузі такими, що мають важливе значення для *задоволення потреб територіальної громади і для працівників яких застосовується бронь*.

В умовах війни і в післявоєнний період діяльність будівельної галузі як ніколи актуальна для України. Ефективність післявоєнної відбудови значною мірою буде залежати від спроможності менеджерів різних рівнів будівельної галузі сформувані стратегічні плани та забезпечити їх реалізацію.

Література:

1. KSE Institute (аналітичний центр при Київській школі економіки) URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/kse->

spilno-z-ministerstvom-ekonomiki-ta-ofisom-prezidenta-zapuskaye-sayt-dlya-zboru-danih-pro-zbitki-naneseni-ukrayini-u-viyni/ (дата звернення: 26.04.2023).

2. Дріждженко Р. Збереження будівельної галузі під час мобілізації. *Інтерфакс-Україна*. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/890259.html> (дата звернення: 26.04.2023).

3. Обух В. Повоєнне відновлення: шанс для розвитку будіндустрії *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690313-povoenne-vidnovlenna-sans-dla-rozvitku-budindustrii.html> (дата звернення: 26.04.2023).

4. Коба О. Економічна безпека будівельної галузі в умовах викликів і загроз воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022, 42. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1604>

УДК 338.242.4(477)

Маслій Олександра Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Розв’язана рф широкомасштабна війна, від якої потерпає Україна, є масштабним шоком для національної безпеки країни. Тому проблематика безпеки в умовах сьогодення набула нового змісту та значення. Безпека – це найважливіша категорія й необхідна передумова функціонування системи суспільних відносин в умовах глобальних викликів і загроз [1]. При цьому економічна безпека в умовах значних соціальних потрясінь розглядається у нерозривному зв’язку із соціальною складовою [2], адже загрози в соціальній сфері є особливо небезпечними для економічної та національної

безпеки в цілому. Тому дослідження загроз соціально-економічній безпеці України є гіперактуальним.

На кінець 2022 року за результатами дослідження The Global Risks Perception Survey (GRPS) у рамках Всесвітнього економічного форуму [3] визначено основні найбільш небезпечні глобальні ризики, серед яких зростання вартості життя, природні катастрофи, зростання геоекономічної конфронтації, неефективність заходів із пом'якшення зміни клімату, руйнування соціальної єдності та поляризація суспільства. Проте для України, яка безпосередньо потерпає від широкомасштабної війни, пріоритетність існуючих викликів дещо інша. Тому для оцінювання загроз соціально-економічній безпеці України було обрано індикаторний підхід, за яким відхилення фактичних значень соціальних індикаторів від їх нормативних граничних значень свідчить про наявність загроз та зону соціально-економічної небезпеки [4]. Відсутність статистичних даних за основними соціально-економічними показниками ускладнює моніторинг загроз в умовах війни, проте ключові соціально-економічні показники можуть слугувати їх індикаторами.

Основні виявлені загрози соціально-економічній безпеці України в умовах сьогодення наведено на рисунку 1.

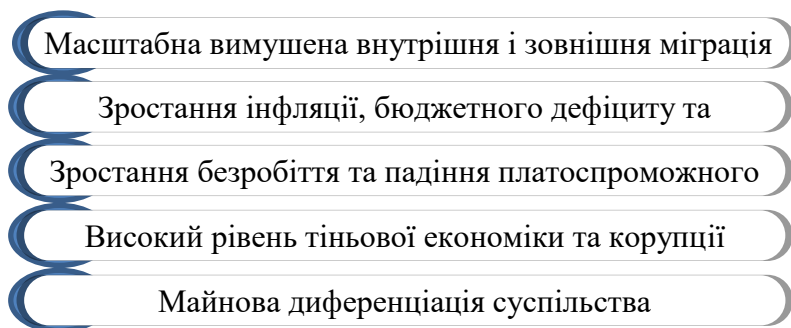

Рис. 1. Найбільш небезпечні загрози соціально-економічній безпеці України

*Джерело: проаналізовано й систематизовано автором

Виявлено, що переважна більшість індикаторів соціальної безпеки перебували поза межами граничних значень протягом тривалого періоду, що зумовило перебування інтегральних показників соціальної та економічної безпеки України в зоні небезпечного стану. Це свідчить про наявність системних загроз соціально-економічній безпеці України, вплив яких підсилюється в умовах війни.

Серед найбільш небезпечних загроз варто виділити безпрецедентну за масштабами внутрішню й зовнішню міграцію з «перспективою» не 100% повернення. Воєнні дії змусили близько 27 % населення залишити своє постійне місце проживання (більше 8 млн осіб виїхало за кордон і більше 6 млн – внутрішньопереміщені особи). Безповоротні міграційні втрати серед дітей і молоді загрожують українській економіці не лише скороченням пропозиції робочої сили, але й демографічною кризою. Викликом є саме виїзд за кордон мільйонів українців, які були активно залучені в українську економіку. Через обмеження можливостей зайнятості та у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості й доходів зайнятого населення. В Україні за оцінками НБУ рівень безробіття становить близько 30%, при цьому в пошуках роботи знаходяться 2 млн осіб.

В умовах війни відбувається різке падіння платоспроможного попиту населення внаслідок інфляційної загрози та зменшення доходів через безробіття. За оцінками експертів Світового банку внаслідок війни у 2022 році рівень бідності в Україні зріс більш ніж у 4 рази до 24% населення з 5,5% у 2021 році. А до кінця 2023 року рівень бідності може зрости до 55% [5] внаслідок падіння купівельної спроможності населення та зменшення соціальних виплат через кратне зростання дефіциту державного бюджету.

При цьому не варто недооцінювати сформовану в Україні у довоєнний час загрозу майнового розшарування

населення, через наявність якої зростає соціальна напруга в суспільстві, що особливо небезпечно в умовах екзистенційної загрози українській нації. Про наявність цієї загрози свідчить зростання розриву загальних доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення України з 4,5 разів у 2015 році до 5,7 разів у 2021 році, що є незадовільним значенням цього показника.

Варто також відмітити, що в умовах ведення бойових дій на перший план виходять екозагрози, які є надзвичайно небезпечними за рівнем впливу на соціальну складову економічної безпеки. Станом на початок травня 2023 року в Україні внаслідок війни офіційно задокументовано 2300 злочинів проти природи, а розмір збитків становить більше 1,9 трлн. грн [8]. Внаслідок вибуху снаряду чи ракети відбувається забруднення повітря, ґрунтових вод, родючих ґрунтів. Стихійні пожежі, в тому числі лісові, руйнують екосистему. Україна внаслідок повномасштабного вторгнення РФ та ведення активних бойових дій наразі є однією з найбільш замінованих країн світу. Все це несе загрозу життю і здоров'ю людей, біорозмаїттю і є реальною небезпекою на десятиліття, тому вплив екозагроз є пролонгованим в часі. В умовах війни вплив загроз в екологічній сфері на показники соціально-економічної безпеки оцінити складно, проте неврахування їх не дозволяє отримати об'єктивну оцінку рівня соціально-економічної безпеки України.

Отже, постійний моніторинг та виявлення ключових загроз соціально-економічній безпеці значною мірою сприяє розробці та впровадженню своєчасних і практичних заходів щодо мінімізації їх негативних наслідків. А систематизація та моделювання впливу загроз є основою проактивного підходу до забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах війни.

Література:

1. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.
2. Danylyshyn V. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Економіка і регіон*. 2019. № 4 (75). С. 6–13.
3. The Global Risks Report 2023. 18th Edition. *World Economic Forum*. Geneva, Switzerland. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023/>
4. Маслій О. А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 28–34.
5. Україна в цифрах. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/>
6. Глушко А. Д. Дeregуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науковопрактичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24-27.
7. Ptaschcenko, L., Glushko, A., Volkova, N., Volkova, V. Ukraine depressive national economy destructive factors. In Proceedings of the 6th international conference on strategies, models and technologies of economic systems management (SMTESM 2019). Atlantis Press, 2019. P. 82-86. <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.17>
8. War crimes against the environment of Ukraine SaveEcoBot <https://www.saveecobot.com/en/features/ environmental-crimes>

УДК 330.87

*Микитюк Оксана Петрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

БЕЗПЕКОВИЙ ФОКУС СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ³

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) сьогодні є поняттям, що втілює поєднання соціально орієнтованих теорій розвитку бізнесу та управління ним, а також інструментом формування системи соціальної безпеки людини, який уособлює соціальні гарантії працівникам підприємств та просто членам соціального середовища. КСВ формується у співвідношенні до господарюючих суб'єктів, які хочуть розвивати та позиціонувати свій бізнес як соціально орієнтований [1].

Система корпоративної соціальної відповідальності бізнесу почала впроваджуватись на підприємствах в 50-60х роках ХХ століття, швидко розвивалась та поширювалась. Сьогодні більшість підприємств розуміють сутність таких інструментів, особливості їх впровадження на підприємстві, а головне, наслідки та результати такої діяльності. Звичайно, для збільшення ефективності системи корпоративної відповідальності бізнесу саме підприємство має працювати ефективно. акумулюючи кошти на впровадження соціально орієнтованих заходів.

Компанії в Україні в останні 5 років стикнулися з суттєвими викликами розвитку бізнесу: коронакриза та повномасштабне військове вторгнення сьогодні не дозволяють

³ Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

розробляти та впроваджувати нові механізми системи КСВ на підприємствах в силу високих ризиків існування підприємств. Господарюючі суб'єкти не лише ризикують скоротити чи навіть втратити доходи, вони в силу агресії з боку росії можуть втратити свій бізнес. Це часто не дозволяє керівникам приймати рішення, що стосуються підтримки саме соціальних ініціатив. Особливо чутливими до таких викликів є підприємства, що розташовані в місцевості, що межує з тимчасово окупованими територіями, міста та селища, які звільнені від окупації, релоковані підприємства тощо.

Щодня економіка України зазнає збитків, а це є наслідком того, що підприємства не можуть ефективно працювати та формувати безпечне середовище для праці своїх робітників. Так, за дослідженням Київської школи економіки, нині наявні збитки в Україні сягають 80,4 млрд. дол. Щотижня вони збільшуються на суму від 8 до 12 млрд. дол. Спостерігається масовий відтік населення, масштабне знищення інфраструктури, зниження ділової активності в Україні [2]. Падіння ВВП України у 2022 р. склало 29,2% [3]. Комплексні гуманітарні проблеми та виклики розвитку, зокрема в осередках бойових дій, екологічні проблеми та вимушена бідність населення очевидні негативні наслідки війни для України [4]. В цих умовах, робота бізнесу та підтримка економіки – це один із важливих факторів відбудови країни.

Тому компаніям сьогодні варто особливо турбуватися про свій персонал та загалом населення регіону, країни, яке потерпає від військових дій, нестабільності економіки, часто нестачі продовольства та фінансів тощо. І більшість компаній виявляють готовність розширювати свої системи соціальної підтримки, забезпечуючи соціальну безпеку суспільного середовища функціонування бізнесу.

Дослідницька компанія Factum Group провела опитування серед громадян України про допомогу та підтримку з різних джерел. Таким чином, про допомогу від українських компаній

та бізнесу, який працює в Україні, свідчать 7 із 10 опитаних (67%). Про допомогу ж від звичайних громадян свідчать відповіді 88% респондентів. Також на вустах допомога від: українських волонтерських організацій (82%), іноземців (76%), іноземних та українського урядів (74% та 73% відповідно). Найбільш поміченою лишається допомога від українських компаній, що працюють у сфері телекомунікацій та мобільного зв'язку (46%). Далі згадують про допомогу від: виробництва продуктів харчування / харч. промисловості (38%), логістики та доставки (34%), банківської сфери / фінансів (32%), компаній ІТ сектору (28%). Важливим для споживачів наразі є те, щоб компанія / бренд під час військових дій в Україні в першу чергу підтримувала Збройні Сили України та захисників (39%), а далі - своїх співробітників (18%). Також важливо, щоб компанія відновлювала / продовжувала свою роботу (якщо дозволяє ситуація) (14%) і підтримувала загальне населення (12%) [5].

Такі результати опитування свідчать про те, що загалом бізнес готовий до вибудовування ефективної системи корпоративної соціальної відповідальності, спрямованої не лише всередину підприємства, підтримки працівників та стейкхолдерів, а й на зовнішнє середовище компанії, розуміючи важливість економічного розвитку та відбудови держави. Сьогодні суб'єкти господарювання включають до системи КСВ такі нестандартні напрямки як участь у відбудові зруйнованих територій, розбудові місцевих громад та спілкування із зацікавленими громадами щодо поширення своїх продуктів (часто така співпраця будується на волонтерських засадах); інвестування в розбудову соціальної інфраструктури; сприяння економічному розвитку в цілому.

Таким чином, такі напрямки реалізації політики КСВ будуть сприяти розвитку самих компаній шляхом пошуку нових джерел доходів, покращенню репутації бізнес-структур, збереженню робочих місць, підтримці соціальних проектів та ініціатив щодо питань психічного здоров'я населення,

соціальної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії, співпраця з благодійними фондами задля гуманітарної та фінансової підтримки.

Впроваджуючи елементи КСВ підприємства розширюють свій ринок, надаючи можливості незахищеним людям, покращують свій імідж і бренд, репутацію та визнання, отримують громадську довіру, задоволеність і лояльність клієнтів, покращують фінансові показники, доступ до ринків тощо. Соціально орієнтована діяльність підприємств сприяє розвитку ділової порядності, прав людини, взаємної вигоди та захисту майбутнього для наступного покоління громадян України.

Література:

1. Варналій З.С. Багаторівнева система соціальної безпеки // Економіка і регіон. 2022. № 1 (84). С. 68–74. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547).

2. Ділові очікування підприємств, I квартал 2022 року: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dilovi-ochikuvannya-pidpriyemstv-i-kvartal-2022-roku> (дата звернення: 05.05.2023).

3. Український ВВП за підсумком 2022 року впав на 29,2% - Мінекономіки. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-za-pidsumkom-2022-roku-vpav-na-29-2-minekonomiki-12178173.html> (06.05.2023).

4. Шевчук С. Економіка зникає до воєнного часу. Заступник голови НБУ Сергій Ніколайчук про падіння ВВП, допомогу партнерів та український «план Маршалла». URL: <https://forbes.ua/inside/ekonomika-zvikaє-do-voennogo-chasu-zastupnik-golovi-nbu-sergiynikolaychuk-pro-padinnya-vvp-dopomogu-partneriv-ta-ukrainskiy-plan-marshalla-18032022-4800> (дата звернення: 06.05.2023)

5. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. Marketer. URL: <https://marketer.ua/social-responsibility-of-business-in-conditions-of-war/> (дата звернення: 06.05.2023)

УДК 338.24(477)

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Потькало Катерина Олегівна,
Ширмовська Тамара Олександрівна,
студентки*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Останні роки характеризуються виникненням безпрецедентних загроз економічній безпеці України. Економічна криза, спричинена пандемією COVID-19 та карантинними обмеженнями [1], поглибилася з початку 2022 року у зв'язку з російською агресією. Зазначені деструктивні явища негативно вплинули на рівень безпеки національної економіки. Актуальним постає питання окреслення основних викликів та можливостей зміцнення економічної безпеки України.

Пандемія COVID-19 стала найбільшою реальною загрозою економічній безпеці не тільки України, а й світової спільноти за останні десятиліття. Різке скорочення економічної активності внаслідок карантинних заходів спричинило уповільнення економічного розвитку з прогнозованим падінням ВВП, скорочення споживчої активності населення та виробництва в цілому [2].

Військова агресія російської федерації поглибила складну економічну ситуацію в Україні. Руйнування виробничих потужностей, інфраструктури, зупинення реалізації інвестиційних проєктів – це головні виклики для економічної безпеки. Водночас війна поглибила кризу в демографічній сфері та стала загрозою для екологічної,

інформаційної та інших складових національної безпеки України.

З метою зміцнення економічної безпеки органи державної влади мають активно впроваджувати регуляторні заходи в наступних напрямках.

1. Підтримка внутрішнього ринку. З метою стабілізації та відновлення національної економіки необхідно забезпечити подальше зменшення регуляторного та адміністративного навантаження на бізнес, зокрема шляхом впровадження заходів дерегуляції на засадах ризик-орієнтованого підходу для розвитку саморегулювання бізнесу; запровадити нові та розширити існуючі інструменти підтримки для малого та середнього бізнесу, в тому числі фінансові [3]. Пріоритетом для реанімації внутрішнього ринку правомірно визначити харчову й легку промисловості, ІТ-сферу. Регуляторної підтримки потребує машинобудівний комплекс. Загальні витрати на оборону у 2023 році перевищать 1 трильйон гривень. Тож хоча б часткове відновлення потужностей військово-промислового комплексу за рахунок використання підприємств машинобудівного комплексу може стати вагомим фактором зростання промислового виробництва [4].

2. Підтримка фінансової стійкості. Доцільно відмітити, що з початку повномасштабного вторгнення російської федерації було задіяно цілий ряд інструментів фінансової підтримки. У квітні 2023 року Радою з фінансової стабільності створено робочу групу з питань розвитку внутрішнього боргового ринку за участю представників Національного банку України та Міністерства фінансів України [5]. Робоча група створена в рамках виконання Меморандуму про економічну та фінансову політику з Міжнародним валютним фондом, відповідно до якого Україна взяла зобов'язання уникати емісійного фінансування державного бюджету та розвивати внутрішній борговий ринок за допомогою розширення та диверсифікації кола інвесторів у державні цінні папери, в тому числі за рахунок повернення

нерезидентів на внутрішній ринок облігацій. Крім того, з травня 2023 року розпочинається процедура оцінки стійкості банківської системи в умовах воєнного часу. Також, з метою посилення ринкових стимулів залучення банками строкових депозитів населення в національній валюті, зниження ризиків для валютного ринку, оновлено операційний дизайн монетарної політики, що передбачає зниження ставки за депозитними сертифікатами та запровадження нових лімітованих тримісячних депозитних сертифікатів під фіксовану ставку на рівні облікової. Ці зміни дозволять захистити заощадження громадян від інфляційного знецінення, забезпечать зниження цінового тиску, а також сприятимуть розвитку культури строкових заощаджень у гривні.

3. Відновлення рівноваги у зовнішній і внутрішній торгівлі. Військова агресія призвела до зростання диспропорції між внутрішнім і зовнішнім торговими ринками. Обмеження процесу вимивання валюти з українського ринку має бути елементом відновлення економічної безпеки.

4. Відновлення інфраструктури. Головним завданням варто вважати відновлення енергетичної інфраструктури, яка постійно страждає внаслідок цілеспрямованих ворожих атак. Водночас зрушеннями доцільно вважати адаптацію як бізнесу, так і домогосподарств до ризиків глибоких блекаутів, удосконалення технології захисту та відновлення енергетичних об'єктів.

Отже, сучасні загрози економічній безпеці України мають як сучасний військовий, так і структурний характер. Атаки на інфраструктурні об'єкти, окупація частини території України, бюджетна криза та інші виклики поглибили проблеми у функціонуванні національної економіки. З метою відновлення економічного розвитку та безпеки України необхідно підтримувати внутрішній ринок, вжити заходів для подальшої підтримки фінансової стійкості та відновлення критичної інфраструктури.

Література:

1. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д. Проблеми економічної безпеки бізнесу в умовах пандемії. The 11th International scientific and practical conference “Actual trends of modern scientific research” (June 6-8, 2021) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2021. С. 588-591 (675 p.)

2. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Skryl V. Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions. Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2022. Lecture Notes in Civil Engineering. Vol 181. P. 711-724.

3. Onyshchenko S., Hlushko A. Regulatory levers and tools to support business in Ukraine under martial law. Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: Праці XXII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Том 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 237–239.

4. Романовська Ю., Козаченко Г., Погорелов Ю., Помазун О., & Редько К. Проблеми розвитку економічної безпеки в Україні: виклики та можливості. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. 5(46), С. 249–257.

5. Національний інститут стратегічних досліджень. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-11>

6. Національний інститут стратегічних досліджень. Підсумки 2022 року та очікування щодо 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidsumky-2022-roku-ta-ochikuvannya-shchodo-2023-roku>

УДК 336.32

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук., доцент
Полив'яна Тетяна Петрівна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни ризиковість діяльності страхового бізнесу суттєво зростає, адже військові дії зумовлюють виникнення значних викликів економічній безпеці страхової компанії, що вимагає відповідального та уважного підходу до управління ризиками та забезпечення стійкості страхового бізнесу в умовах несприятливого бізнес-середовища.

Економічна безпека страхового бізнесу є критично важливою для успішної діяльності страхових компаній і передбачає здатність страхової компанії забезпечувати свою фінансову стійкість, зберігати довіру клієнтів і виконувати зобов'язання у разі настання страхових випадків. Зважаючи на обмеженість фінансових ресурсів на макро-, мезо- та мікрорівнях в умовах воєнного стану при зростаючих ризиках несприятливих подій забезпечення економічної безпеки страхового бізнесу може бути проблематичним і першочергово потребує формування ефективної системи управління ризиками, в тому числі через диверсифікацію страхового портфеля, своєчасну ідентифікацію, аналіз та управління різними видами ризиків (пов'язаними зі зміною вартості активів, кредитним ризиком, ризиком забезпечення, ризиком припинення діяльності тощо).

Безумовно, війна є масштабним структурним шоком для страхового бізнесу й зумовлює виникнення численних

викликів і загроз, нетипових або менш небезпечних в інших умовах. Основні виклики економічній безпеці страхового бізнесу, зумовлені воєнними діями, можна згрупувати за трьома напрямками.

По-перше, збільшується ризик настання страхових випадків, пов'язаних зі військовими діями, терористичними актами та іншими небезпечними подіями. Це може призвести до зростання страхових виплат, зменшення прибутку страхової компанії та негативно вплинути на її фінансову стійкість. Тому, в умовах воєнного стану, страхові компанії повинні пильно слідкувати за ризиками та забезпечувати достатній рівень страхового покриття.

По-друге, в умовах воєнного стану може відбутися зменшення попиту на страхові послуги через загальне зниження рівня життя та економічної нестабільності в країні, що веде до скорочення доходів і фінансових результатів страхової компанії та погіршення її фінансової стійкості й платоспроможності. Для зменшення цих ризиків та збереження економічної безпеки, страхові компанії можуть використовувати різні інструменти та стратегії. Наприклад, вони можуть змінювати свої страхові тарифи та умови страхування, залежно від ризиків та змін на ринку. Також, вони можуть розширювати свій портфель страхових продуктів, включаючи нові види страхування, такі як страхування ризиків війни, терористичних актів, кіберзлочинності та інших небезпек.

По-третє, в умовах воєнного стану не виключені проблеми із виведенням коштів за кордон, що може призвести до складнощів з обслуговуванням клієнтів, та збереженням активів компанії у зоні конфлікту. Наприклад, ціни на нерухомість, якою володіє страхова компанія, можуть різко знизитися у разі знищення майна під час війни, що збільшує ризик знецінення чи втрати таких активів.

Таким чином, виклики, пов'язані з воєнним станом, вимагають від страхових компаній гнучкості, швидкості та ефективності в прийнятті рішень та реагуванні на зміни ринкової кон'юнктури. Тільки так вони зможуть забезпечити економічну безпеку та захист інтересів своїх клієнтів в умовах непередбачуваного та складного середовища. Страхові компанії повинні ретельно аналізувати свої ризики та розробляти відповідні стратегії, спрямовані на зменшення негативного впливу війни на їхню економічну безпеку. Наприклад, страхові компанії можуть переглянути політику страхування та встановити додаткові обмеження для певних видів ризиків. Також, важливо розвивати різні продукти страхування, що дозволяють зменшити ризик від військових конфліктів.

Для забезпечення стабільності бізнесу у воєнний час, страхові компанії повинні вести жорсткий фінансовий облік та контролювати свої фінансові потоки. Також, може бути корисною практика розширення обсягів резервних фондів, що допоможе компанії зберегти фінансову стійкість у шоківі періоди.

У воєнний час, коли ризиковість діяльності страховиків зростає, збереження довіри страхувальників – одне з найважливіших завдань. Тому для страхових компаній важливо бути чесними та прозорими щодо умов страхування й виплат, а також надавати інформацію про можливі ризики та їх наслідки. Важливо також відзначити, що держава може відігравати важливу роль у забезпеченні економічної безпеки страхових компаній в умовах воєнного стану. Наприклад, державні органи можуть реалізовувати заходи направлені на забезпечення фінансової стабільності та ліквідності страхових компаній, такі як надання фінансової підтримки та спрощення процедур регулювання.

Отже, виклики, пов'язані з воєнним станом, можуть суттєво вплинути на економічну безпеку страхових компаній.

Успішне подолання викликів воєнного стану залежить від ефективності управлінських заходів, підготовки та співпраці з іншими організаціями й державними органами. Страхові компанії повинні бути готові до негайної реакції на зміни в економічному середовищі, приймати своєчасні рішення для збереження довіри клієнтів та забезпечення своєї фінансової стабільності, ліквідності й платоспроможності. При цьому держава може відігравати важливу роль у забезпеченні економічної безпеки страхових компаній, створюючи сприятливі умови для їх розвитку та підтримки.

Література:

1. Cummins J., Venard B. Insurance Market Dynamics: Between Global Developments and Local Contingencies. *Risk Management and Insurance Review*. 2008. Volume11, Issue2. P. 295-326. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6296.2008.00142.x>

2. Маслій, О., Белкіна, М. Тенденції на страховому ринку України в умовах воєнного стану: *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану*: зб. тез доп. Міжнар. наук-практ. інтернет-конф, м. Полтава, 09 червня 2022 року, Полтава, НУПП, 2022. С. 148-150.

3. Журавльова О. Є. Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії шляхом оптимізації структури страхового портфелю. *Наука й економіка*. 2013. Вип. 3. С. 158-167.

4. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.

5. Маслій О.А., Бачикало К.А. Актуальні проблеми розвитку ринку страхування в Україні. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/8773/1/21.pdf>

УДК 336.71:355.2.001.57.058.4

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Андрієць Тетяна Романівна,

студентка,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного російського вторгнення чисельність кібератак з метою зупинення роботи системно важливих об'єктів різко зросла. Найбільше втрат зазнають державні установи, банки, фінансові організації та ІТ-компанії. Забезпечення кібербезпеки банків України є важливим напрямом захисту банківської системи від зовнішніх загроз, що можуть призвести до непередбачуваних наслідків.

Сутність кібербезпеки визначено у Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [1]. Відповідно до закону кібербезпека являє собою захищеність життя важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі.

У період воєнного стану банківські установи не зацікавлені в розкритті інформації про кібератаки, адже це може призвести до погіршення репутації. Ліквідність банку у разі розкриття такої інформації може погіршитись, оскільки спричинить відток клієнтів. Також одним з чинників приховування інформації про здійснені кібератаки є те, що ця інформація приверне увагу інших кіберзлочинців, які за

допомогою необхідних інструментів, зможуть пройти через встановлені патчі та знову здійснити успішну кібератаку на інфраструктуру банку.

Національний банк України створив окремий інструмент для збору інформації про інциденти інформаційної безпеки – MISIP-NBU Центру кіберзахисту. Це спеціалізований сайт Національного банку України, створений на базі платформи з відкритим програмним кодом MISIP, призначений для організації доступу банків до системи збору, обробки, зберігання і обміну інформацією загально-організаційного та технічного характеру в режимі реального часу з урахуванням вимог конфіденційності. Таким чином, регулятор та банківські установи проінформовані про всі інциденти інформаційної безпеки [2].

Також Національним банком було розроблено вимоги щодо функціонування системи кіберзахисту в банківській системі. З метою унормування питання організації та забезпечення кіберзахисту НБУ визначив основні засади функціонування системи кіберзахисту, принципи забезпечення інформаційного обміну між Центром кіберзахисту Національного банку і банками України, вимоги щодо заходів із забезпечення кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури та вимоги щодо проведення незалежного аудиту інформаційної безпеки банків.

Основними напрямками НБУ щодо протидії спробам рф зашкодити кіберпростору є такі:

- адаптація нормативної бази під реалії воєнного часу (ухвалення постанови №42 «Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні»);

- тісна співпраця з правоохоронними органами, службами безпеки банків та міжнародними партнерами (зокрема плідна робота із РНБО та Кіберполіцією);

- впровадження більш гнучких політик безпеки (керування ключами, віддалений доступ і використання

хмарних систем).

Починаючи з квітня 2022 року основними напрямками кібернападів рф стали: фішингові атаки різних типів; DDOS-атаки різного характеру.

На початку 2023 року Національний координаційний центр кібербезпеки при РНБО спільно з НБУ запустили проєкт із протидії кібершахрайству у фінансовому секторі. Метою цього проєкту є посилення захисту громадян України від кіберзлочинців, що активізувалися у період воєнного стану. Основним напрямком зловмисників стали фішингові кампанії, за допомогою яких вони можуть виманювати дані для доступу до банківських рахунків. Фішинг це один із відомих методів кібершахрайства, що використовують зловмисники з метою привласнення коштів та збору персональних даних. Завданням проєкту є зменшення переходу користувачів на шахрайські сайти шляхом перенаправлення їх на сторінку з попередженням, що сайт створений шахраями [3].

Distributed Denial of Service (DDoS) атака є однією з найпоширеніших проблем українських банків. У період 15-16 лютого 2022 року було здійснено наймасштабнішу в історії України DDoS-атаку на урядові сайти, банківський сектор. У жовтні 2022 року хакери провели масштабну DDoS-атаку на український банк Monobank, що призвело до тривалих перебоїв у роботі. Через такі атаки банки можуть втратити доступ до критично важливих систем, клієнти не зможуть знімати кошти, здійснювати перекази тощо, а хакери у цей час зможуть отримати доступ до конфіденційної інформації. Запобігти цьому можливо за допомогою різних інструментів захисту. Так, наприклад, банки можуть скористуватися AntiDDoS створений Київстар. Це багаторівневий сервіс захисту IT-інфраструктури банку від відомих і невідомих атак. AntiDDoS побудований на базі рішення FortiDDoS від Fortinet і має дійсний сертифікат відповідності, зареєстрований адміністрацією Держспецзв'язку України [4].

Отже, пріоритетним напрямком Національного банку є забезпечення кібербезпеки банківських установ у період воєнного стану. Українські банки повинні бути готовими до можливості загроз їх діяльності та виконувати розпорядження регулятора. Законодавча база щодо регулювання банківської діяльності у інформаційному просторі постійно адаптується під сучасні реалії. Банківські установи повинні створювати умови щодо захисту своїх даних та встановлювати сучасні інструменти захисту, що вбережуть їх від можливих атак.

Література:

1. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Аналітичний вимір кібербезпеки України в умовах зростання викликів та загроз. *Економіка і регіон*. 2022. № 1 (84). С. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2540](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2540).

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII : станом на 17 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

2. Кльоба Л., Кльоба Т. Кіберзагрози банківського сектора в умовах воєнного стану в Україні. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. Т. 5, № 46. С. 19–28. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.5.46.2022.3883>.

3. Національний банк України. Стартував проєкт із протидії кібершахрайству у фінансовому секторі. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/startuvav-proyekt-iz-protidiyi-kibershahraystvu-u-finansovomu-sektori>.

4. Київстар. Кібербезпека у банківській сфері під час війни / Kyivstar Business Hub. Kyivstar Business Hub. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/instrumenty-dlya-borotby-z-shahrajstvom-u-bankivskomu-sektori/#4>.

УДК 336.71

*Бережецька Тетяна Олександрівна,
аспірантка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка» (Україна)*

РЕАКЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА НА ЗАХОДИ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ, ВПРОВАДЖЕНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Різка зміна умов функціонування економічної системи України та банківської системи, зокрема, була спричинена початком воєнних дій на території країни. Введення воєнного стану вимагало миттєвого реагування та вжиття комплексу заходів антикризового регулювання, оскільки стабільність функціонування банківського сектору є вкрай важливим в умовах війни. Свідченням ефективності антикризового регулювання може вважатися релевантна реакції банківського сектору на заходи, вжиті Національним банком України.

Запровадження низки адміністративних обмежень та активні валютні інтервенції НБУ сприяли стабілізації ситуації на валютному ринку. Припинення емісійного фінансування, збільшення міжнародних резервів, більшою мірою за рахунок залучення валюти від зовнішніх кредиторів, вплинуло на забезпечення стійкості в подальшому. Суттєво знизилась обсяги чистої купівлі іноземної валюти банками та населенням. Зменшився і попит на іноземну валюту на готівковому ринку, що засвідчило помітне звуження спреду між готівковим та офіційним курсом (з близько 12% наприкінці грудня 2022 року – до 3,6% наприкінці березня 2023 року) [1].

У червні 2022 року Національний банк підвищив облікову ставку одразу на 15 п.п., з 10% до 25% річних, що було вимушеним кроком, спрямованим на стримання інфляційних процесів. Це спровокувало різке здорожчання

вартості ресурсів для багатьох банків, що надмірно покладалися на кредити рефінансування НБУ. Такий крок Національного банку також повинен був змусити банки активно залучати кошти населення та підвищити відсоткові ставки за депозитами. Втім, це призвело до зростання процентних доходів банків завдяки збільшенню активів, що приносять процентний дохід: банки почали розміщувати кошти у низькоризиковані та більш дохідні інструменти, такі як державні облігації та депозитні сертифікати НБУ. Таким чином, акумульовані банками ресурси насправді відволікалися від кредитування реального сектору економіки.

З огляду на підвищення відсоткових ставок та складну економічну ситуацію, у реальному секторі спостерігався слабкий платоспроможний попит на нові позики, а частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банківського сектора зросла до 38,8% станом на кінець першого кварталу 2023 року. Суб'єкти господарювання та фізичні особи не готові виплачувати високі відсоткові ставки та брати на себе додаткові зобов'язання в умовах війни [2]. Під час воєнного стану кредити надавалися, в основному, лише на поточні потреби, натомість в іпотечному сегменті та на купівлю авто кредитування практично не здійснювалося. Втім, було запроваджено державні програми «Доступна іпотека» та «Оселя» в межах яких позичальники мають змогу отримати іпотечні кредити за зниженими відсотковими ставками 7% та 3%, відповідно. Це дало поштовх для відновлення іпотечного кредитування, проте його обсяги на початок 2023 року вдалося наростити тільки до 30% довоєнного рівня. До того ж, кредитування на первинному ринку нерухомості так і не відновилося: 99% виданих кредитів у період воєнного стану стосувалися вторинного ринку нерухомості [3].

Для підтримки кредитування реального сектора було продовжено реалізацію бюджетної програми «Доступні кредити 5-7-9%» та переорієнтовано цілі на подолання

наслідків військової агресії. Його реалізація допомогла отримати фінансування пріоритетним галузям економіки, зокрема, агросектору. За період дії воєнного стану в рамках державної програми надано кредитів на суму 104,06 млрд грн, з яких 56,47 млрд грн на антивоєнні цілі, 29,11 млрд грн - кредити для сільськогосподарських товаровиробників, 4,33 млрд грн - як рефінансування попередньо отриманих кредитів [4]. Проте банкам не варто розраховувати на цей напрям здійснення кредитування як основний, тому що держава обмежує обсяг коштів для реалізації цієї програми.

Відсоткові ставки за строковими вкладками у банках зростали досить повільно, незважаючи на зусилля Національного банку. У результаті значний обсяг коштів населення зберігався на поточних рахунках (частка вкладів на вимогу після введення воєнного стану зросла з 55% до 67%) [1]. Це генерує додаткові ризики для макрофінансової стабільності, особливо за умови подальшого пом'якшення адміністративних обмежень. З метою мінімізації зазначених ризиків Правління НБУ вирішило з 7 квітня 2023 року скоригувати операційний дизайн монетарної політики шляхом зниження ставки за депозитними сертифікатами овернайт на 5 п.п. до 20% та запровадження тримісячного депозитного сертифіката під фіксовану ставку на рівні облікової ставки (25%) [5]. Такий крок мав знизити привабливість розміщення коштів банками за депозитними сертифікатами овернайт та перерозподілити надлишкову ліквідність на більш довгострокові активи. Можливості банків розміщувати кошти в тримісячних депозитних сертифікатах залежатимуть від обсягів сформованих ними портфелів гривневих депозитів населення з початковим терміном розміщення від трьох місяців, а також від успішності нарощення таких портфелів. Крім того, ухвалено рішення, що пільгові нормативи формування банками обов'язкових резервів за строковими коштами на рахунках фізичних осіб у національній (0%) та іноземній валютах (10%)

поширюватимуться лише на депозити з початковим строком від трьох місяців. Така умова є ще одним стимулом банків до посилення привабливості умов для довгострокових вкладень населення, у тому числі, за рахунок підвищення відсоткових ставок за депозитами. Національний банк планує використовувати цей інструмент щонайменше протягом року.

Отже, можна зробити висновок, що реакція банківського сектору на заходи регулювання та підтримки не завжди у повній мірі відповідала очікуванням НБУ. Загалом, банківський сектор спрямовував свої зусилля на використання менш ризикованих інструментів для одержання доходу. Незважаючи на це, запроваджені антикризові заходи регулювання, у цілому, виявилися ефективними, у тому числі, завдяки періодичним коригуванням у залежності від зміни ситуації на грошово-кредитному ринку.

Література:

1. Інфляційний звіт, квітень 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2023-roku>.
2. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>.
3. Результати анкетування банків про кредити, надані фізичним особам на купівлю, будівництво та реконструкцію нерухомості під заставу нерухомості, 2022-2023 роки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage>.
4. Інформація про результати державної програми "Доступні кредити 5-7-9%". URL: <https://bdf.gov.ua/uk/informaciya-pro-rezultati-derzhavnoji-programi-dostupni-krediti-5-7-9>
5. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 22: Постанова Правління Національного банку України №45 від 05.04.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0045500-23#Text>

УДК 336.64

Бондаренко Сніжана Михайлівна,

аспірантка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Україна)

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У кризових умовах, в умовах повномасштабної війни в Україні, в той час коли так швидко здійснюється перерозподіл ресурсної бази та відбуваються зміни цін факторів виробництва, основною метою побудови і функціонування системи фінансової безпеки підприємства є захищеність його «життєвого простору» від дестабілізуючих чинників, зовнішніх та внутрішніх загроз, без нейтралізації яких неможливе його функціонування або відбувається погіршення основних показників господарської діяльності підприємства [1].

Практично усі завдання економічного розвитку суб'єкта господарювання, розширення та оновлення складу його активів потребують збільшення обсягів фінансових ресурсів, що залучаються. Вибір джерел забезпечення та формування цих ресурсів, а також мінімізація вартості, необхідної для їх залучення, в значній мірі визначають рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання та ефективність його діяльності.

У ринкових умовах господарювання саме підприємства забезпечують соціально-економічний розвиток держави. Суб'єкти господарювання створюють найбільшу частку доданої вартості, формують пропозицію усіх груп товарів (робіт, послуг) відповідно до споживчого попиту [2]. Крім того, більшість робочих місць створюють саме підприємства. Державний бюджет країни наповнюється в значній мірі за рахунок податків та зборів, які пов'язаних із господарською

діяльністю. Таким чином, підприємництво є основою розвитку сучасної держави, суспільства та ринкової економіки [3].

З боку держави доцільно створювати сприятливі умови для залучення інвестицій у господарську діяльність підприємств, особливо в ту, яка виробляє продукцію з більшою доданою вартістю та капіталомісткістю, при цьому сприяючи нарощуванню потенціалу малого та середнього бізнесу та інтернаціоналізації економіки в цілому [4]. Також необхідно продовжити структурні реформи в даних напрямках: зміцнення прав власності та верховенства права; удосконалення антикорупційної та судової систем; упорядкування регуляторного середовища.

В умовах повномасштабної війни в Україні постраждала економіка країни в цілому, а вітчизняні суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність у надскладних умовах. Підприємства потерпають від значних фінансових втрат, деякі суб'єкти господарювання були змушені здійснити релокацію за кордон або в інші більш безпечні регіони України. Однак більшість підприємств змогли адаптуватися до надзвичайної ситуації та продовжують здійснювати свою господарську діяльність [5].

Однією з головних проблем на даному етапі є зменшення виробництва продукції, яка експортувалася, адже наразі частина регіонів перебуває під тимчасовою окупацією, що, в свою чергу, унеможливує доступ до портів. Значна частина суб'єктів господарювання призупинила свою діяльність через значні руйнування та збитки.

Найбільш складно функціонувати суб'єктам господарювання, які працювали на тих територіях, що на сьогодні є тимчасово окупованими, або де ведуться активні бойові дії. Такі підприємства мають лише два основних сценарії подальшого розвитку: призупинити діяльність на невизначений термін або ж здійснити релокацію [5]. В цей надскладний час державна влада створює умови, які б сприяли

відновленню бізнес-середовища та релокації підприємств із зон бойових дій та окупації. Так, зокрема, у сервісі «Дія» створено програму для допомоги суб'єктам господарювання у тимчасовому переміщенні; запущено платформу для цифрової взаємодії у допомозі з релокації підприємств в межах України.

Отже, досягнення мети управління фінансовою безпекою підприємства, на нашу думку, має полягати у забезпеченні захисту фінансових інтересів, контролю за фінансовими відносинами; сприянні досягненню фінансових інтересів; дотриманні визначених параметрів фінансової стійкості і стабільності, рівноваги й надійності; захисті від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз [6].

В період кризових явищ, повномасштабної війни в країні, підприємство може досягати фінансової стабільності та фінансової безпеки за умови дотримання такої послідовності дій:

- 1) відновлення фінансової стійкості підприємства (фінансової рівноваги у короткостроковому періоді);
- 2) ліквідація поточної неплатоспроможності суб'єкта господарювання;
- 3) забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді.

Отже, як бачимо, важливою проблемою на сьогодні є формування відповідних умов для функціонування суб'єктів господарювання в Україні. За сучасних умов, розвиток бізнесу стримується на організаційних стадіях як створення, так і функціонування підприємств. Для усунення цих перешкод необхідні зміни державної політики в бік сприяння відповідному розвитку суб'єктів господарювання.

Виявлення найбільш несприятливих, проблемних сфер в діяльності суб'єктів господарювання дасть змогу сформулювати пріоритетні напрями їх усунення, зокрема, на нашу думку, необхідно провести низку податкових реформ, зменшити податкове навантаження на суб'єкти господарювання, які лише починають власну діяльність. В умовах інтеграційних

перетворень необхідно знайти «точку дотику» між владою, громадськими об'єднаннями та підприємцями на засадах соціального партнерства.

Література:

1. Варналій З.С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія. Київ : Знання України. 2020. 423 с.

2. Краєвська А.С., Пілявоз Т.М., Шварц І.В. Сучасний стан та перспективи стратегічного розвитку підприємництва в Україні. Економіка та управління національним господарством. 2021. №174. С. 28–34.

3. Крупка М. І. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України: монографія / М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011.

4. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2014. Випуск 3 (44). С. 37-42.

5. Варналій З.С. Зміцнення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану та повоєнний період // Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 9 червня 2022 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 103-104.

6. Варналій З.С., Бондаренко С.М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення // Економічний вісник університету. 2023. №56. С. 106-113. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113>

7. Національний інститут стратегічних досліджень. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.08 – 31.08.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-4>

УДК 338.242.4(477)

*Соколов Александр Андрійович,
аспірант*

*Загорулько Тетяна Анатоліївна,
магістрантка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови сьогодення переконливо свідчать, що забезпечення стабільності та благополуччя суспільства шляхом захисту економічних і соціальних інтересів держави та її громадян – головний стратегічний пріоритет державної політики в умовах глобальних викликів і загроз. Тому проблематика соціально-економічної безпеки держави набуває неабиякої актуальності в умовах війни.

Загалом, соціально-економічна безпека держави є складним і багатограним поняттям, а її забезпечення потребує системного підходу та ефективної державної політики. Детермінантами соціально-економічної безпеки держави є економічна стабільність, розвиток соціальних послуг, захист економічних і соціальних прав громадян у напрямі формування національної економічної системи, здатної зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз [1]. Також одним із ключових аспектів соціально-економічної безпеки є забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг для всіх громадян держави. Це допомагає підтримувати належний рівень життя, розвивати економіку та забезпечувати стабільність й національну безпеку в цілому.

Забезпечення соціально-економічної безпеки держави передбачає впровадження широкого спектру заходів,

спрямованих на підтримку стабільного соціально-економічного розвитку. В умовах невизначеності, зумовленої широкомасштабною війною в Україні, найважливішими методами державного впливу на соціально-економічний розвиток є фінансове забезпечення та фінансове регулювання [2]. Оскільки ці два методи є узагальнюючими та визначають заходи фінансового забезпечення соціально-економічної безпеки держави, їх можна визначити як структурні підсистеми фінансового механізму забезпечення соціально-економічної безпеки держави, які змістовно характеризують вплив фінансів на ключові параметри соціально-економічної безпеки держави [4].

З інституційної точки зору одним із головних органів державної влади у сфері фінансового забезпечення соціально-економічної безпеки України є Рада національної безпеки та оборони України, а у сфері протидії правопорушенням, що посягають на функціонування національної економіки – Бюро економічної безпеки України. Органом фінансового регулювання в Україні є Національний банк України, який здійснює нагляд та регулювання на фінансовому ринку країни з метою забезпечення фінансової стабільності на макрорівні. Під час воєнного стану НБУ продовжував впроваджувати заходи щодо підтримки фінансової стабільності та регулювання фінансового сектору, таким чином, забезпечуючи соціально-економічну безпеку держави.

7 травня 2022 року Кабінет Міністрів схвалив стратегічні напрями діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки [5]. Згідно з розпорядженням пріоритетами діяльності банків державного сектору визначено фінансування, насамперед, соціально-економічної сфери. Пріоритети фінансового забезпечення соціально-економічної безпеки України в умовах воєнного стану зображено на рис. 1.

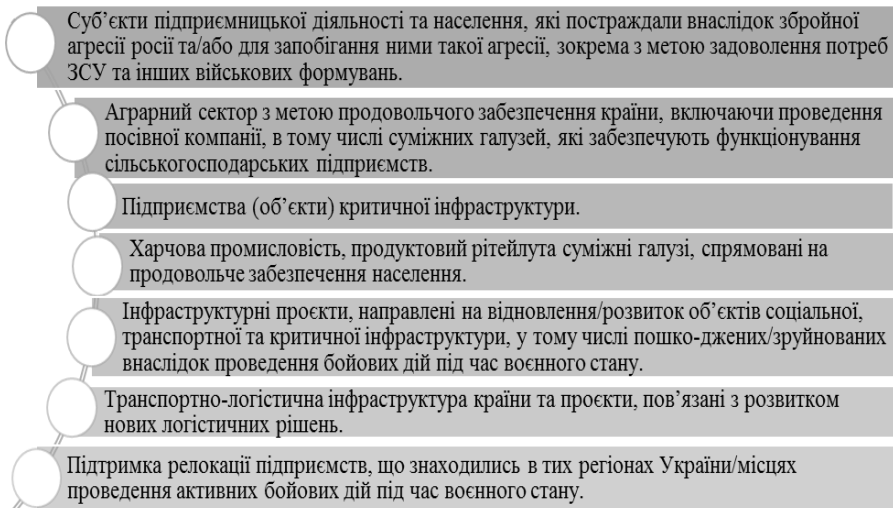

Рис. 1. Пріоритети фінансового забезпечення соціально-економічної безпеки України в умовах воєнного стану
*Складено автором за даними [5]

Отже, забезпечення соціально-економічна безпека в умовах війни є особливо складним завданням, оскільки збройний конфлікт має масштабний вплив на національну економіку та соціальну сферу. Забезпечення соціально-економічної безпеки в цих умовах вимагає ретельного планування та реалізації заходів для збереження стабільності та функціонування суспільства.

Попри війну, держава виконує свої функції чітко та послідовно. Наразі першочерговим завданням України є задоволення негайних потреб у всіх сферах, включаючи військову, гуманітарну, соціально-економічну. Не менш важливою є також підготовка до відновлення країни після війни. Експерти, які працюють у цьому напрямку, вивчають міжнародний досвід для підготовки планів-проєктів відновлення України та допомагають координувати міжнародну допомогу задля ефективного фінансового

забезпечення соціально-економічної безпеки України в умовах війни та повоєнного відновлення.

Література:

1. Комеліна О.В., Онищенко С.В., Пугач О.А. Економічна безпека держави: оцінювання та стратегічні орієнтири забезпечення: монографія. Полтава: ПНТУ, 2013. 202 с.

2. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125–130. <https://doi.org/10.32782/dees.2-21>

3. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>

4. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д. Соціально-економічна безпека в умовах воєнного стану. Problems of science and practice, tasks and ways to solve them : Proceedings of the XXVI International Scientific and Practical Conference, July 05 – 08, 2022. Helsinki : ISG, 2022. P. 88-90. URL: <https://isgkonf.com/problems-of-science-and-practice-tasks-and-ways-to-solve-them-2/>

5. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/>

6. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. *Економіка і регіон*. 2019. № 4 (75). С. 6–13. [https://doi.org/10.26906/EIP.2019.4\(75\).1805](https://doi.org/10.26906/EIP.2019.4(75).1805)

УДК 338.48

Косолапенко Віталій Станіславович,

Пантась Валерія В'ячеславівна,

магістранти,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Війна в Україні мала руйнівний вплив на туристичний сектор країни. Туризм в Україні різко скоротився через ведення бойових дій на значній частині території, та окупацію. У той же час, туристичний сектор в Україні серйозно постраждав від пандемії COVID-19 ще у 2020 році. Кількість іноземних туристів, які відвідували Україну, ще тоді суттєво зменшилася.

Наразі майже повністю відсутнє відвідування України закордонними туристами. В переважній більшості наразі відвідують Україну закордонні дипломати та інші ділові партнери. Впродовж дії військового стану значного покращення ситуації не буде. Хоча наразі заборона на в'їзд введена лише для російських громадян, більшість подорожуючих турбуються за своє життя і тому не ризикують відвідувати навіть цілком безпечні регіони країни.

Стосовно ситуації із внутрішнім туризмом можна сказати, що наразі більшість компаній переорієнтувались на збільшення туристичних маршрутів в середині країни щоб компенсувати збитки від відсутності зовнішніх туристів. Якщо розглядати це зі сторони надходжень до бюджету, то відсутність іноземних туристів є негативним фактором. Через введenu комендантську годину всі тури з нічними переїздами не проводяться.

Бази відпочинку на морських узбережжях зазнали

значних збитків через значну частину окупованого ворогом узбережжя і замінованих пляжів. Через це серед турів підвищилася кількість на відвідування термальних озер, річок, басейнів. Зокрема, бази відпочинку у західній Україні вже у травні 2022 р. частково відновили свою діяльність.

Станом на вересень 2022 року кількість туристичних компаній, які здійснюють внутрішні екскурсії, залишилася на довоєнному рівні, їх кількість становить 363 компанії. В той же час, кількість компаній, що здійснюють змішані мандрівки, зросла від 2486 до 2499 туроператорів.

На рис. 1. схематично зображено напрями внутрішнього туризму станом на листопад 2022 року.

Впродовж перших 6 місяців 2022 року відбувся спад діяльності туристичних агенств на 21%, що призвело до зниження податків до бюджету до 83 млн. грн., в той час як за перше півріччя 2021 року в державний бюджет надійшло 106 млн. грн. від сфери туризму.

Попри мобілізацію чоловіків, поступово відновлюється виїзний туризм. Закрите небо компенсується автобусними перевезеннями. Автобусами туристи добираються до найближчих аеропортів (Варшава, Кишинів, Жешув, Краків), після чого подорожують далі. Найпопулярніші тури наразі до Єгипту та Туреччини.

Відновлення туризму в Україні залежить від успіхів ЗСУ на фронті. Чим швидше звільняться окуповані території і настане мир – тим швидше відновиться туризм. Щоб зберегти свою діяльність, туристичні компанії повинні зосередитися на розвитку та просуванні внутрішнього туризму, а також на адаптації своїх послуг до мінливого середовища, пропонуючи віртуальні тури та інші цифрові види досвіду.

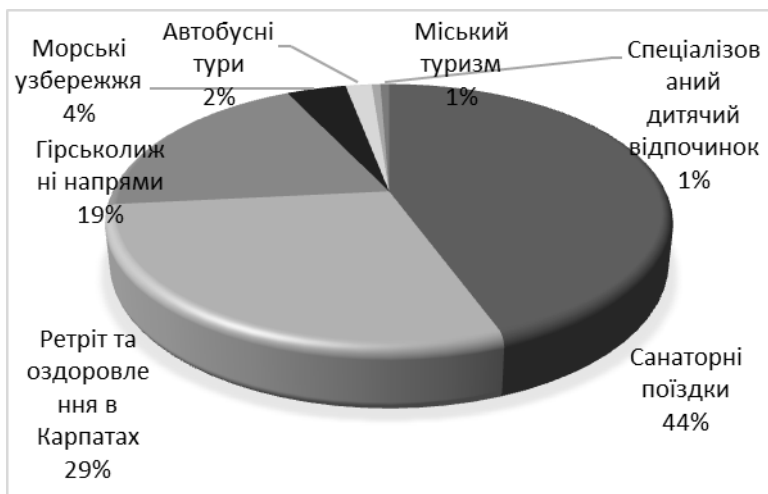

Рис. 1. Структура внутрішнього туризму в Україні

Вони також мають шукати різні способи залучення нових клієнтів, наприклад застосовуючи знижки та спеціальні пропозиції, а також створювати партнерські відносини з іншими підприємствами, щоб збільшити охоплення та видимість. Крім того, компанії повинні інвестувати в інформаційні кампанії, що наголошують на техніці безпеки, щоб запевнити потенційних іноземних клієнтів, що навіть під час війни відвідувати Україну на територіях, віддалених від зони бойових дій, безпечно. Також доцільно використати переваги нових технологій, таких як штучний інтелект (AI) і віртуальна реальність (VR), щоб створити унікальний досвід для клієнтів, який допоможе їм виділитися серед конкурентів. Наразі в Україні реалізовано проект доповненої реальності, за допомогою якого можна побачити як виглядав на Закарпатті Хустський замок у 17 столітті. Українські науковці відновили вигляд замку ззовні і зсередини. Тепер по ньому можна віртуально прогулятися. На місці розташування замку нині залишилися самі руїни.

Наразі, перед туристичними компаніями головним стратегічним завданням стоїть втриматися на ринку під час війни. Після війни, з відновленням авіаперевезень і безпеки подорожей, туристичні компанії зможуть в повному обсязі відновити свою роботу.

Щоб покращити діяльність туристичного сектору після закінчення війни, необхідно буде інвестувати в інфраструктурні проекти, які зроблять подорожі Україною простішими та приємнішими. Це включає покращення доріг і транспортних мереж, а також інвестиції в такі пам'ятки, як музеї та культурні об'єкти. Також важливо популяризувати Україну як безпечний і гостинний напрямок для туристів. Це можна зробити за допомогою цілеспрямованих кампаній, які висвітлюють унікальну культуру та визначні пам'ятки країни. Важливо забезпечити високу якість туристичних послуг, щоб відвідувачі мали позитивні враження від відвідування України.

Література:

1. Найкращі часи – попереду. Що відбувається з туризмом в Україні під час війни. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/samye-rkie-vremena-vperediproishodit-turizmom-1657645856.html>;
2. У відпустку після перемоги. Як турбізнес виживає під час війни. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/vidpustkupislya-peremogi-k-turbiznes-vizhivae-1663770271.html>;
3. Туристична галузь під час війни: сучасний стан та перспективи. URL: <https://weukraine.tv/turystychna-galuz-pid-chasvijny-suchasnyj-stan-ta-perspektyvy/>;
4. Віртуальна екскурсія замість руїн. Хустський замок відтворили у доповненій реальності. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/virtualna-ekskursiya-zamit-ruyin-hustskiy-1673438041.html>.

УДК 658

*Кошляк Дар'я Ігорівна, Лісна Анна Ігорівна,
магістрантки,
Науковий керівник – Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Бухгалтерський облік виступає надважливим інструментом для ведення бізнесу, особливо в критичних умовах. Війна змусила підприємства України скоротити обсяги своєї роботи або взагалі зупинити діяльність, але, незважаючи на кризу, безліч суб'єктів господарювання продовжують працювати в нових умовах.

Робота підприємств в умовах війни вимагає нових підходів до ведення обліку через виникнення форс-мажорних обставин. Війна спричинила ускладнення ведення обліку, який реалізується через суцільне та безперервне документування всіх господарських операцій, що відбувається на підприємстві.

Першим важливим фактором підтримки ведення бухгалтерського обліку під час війни є наявність кадрів, що мають кваліфікацію в специфічних питаннях. Адже зараз перелік професійних знань й умінь бухгалтерів розширився – бухгалтер повинен знати :

- як необхідно відображати в обліку гуманітарну, фінансову, військову та іншу матеріальну допомогу;
- як відображати в бухгалтерському обліку майно підприємств, організацій чи установ, які знаходяться на окупованій території;
- як відображається в обліку майно підприємств, які частково або повністю зруйновані на окупованій та не

окупованій території України;

- які рішення приймати щодо працівників, що були вимушені переїхати в інші області країни або виїхати за кордон з метою забезпечення безпеки своїх дітей;

- як обліковувати розрахунки з контрагентами на тимчасово окупованих територіях;

- як здійснювати імпорт та експорт під час війни;

- як відобразити в обліку об'єкт основних засобів, що було мобілізовано тощо [2].

Наступним важливим аспектом ведення обліку під час воєнного стану є нормативно-законодавчі акти, множина яких поповнилась від початку війни. До нових регламентів слід віднести:

- Розпорядження КМУ «Про забезпечення здійснення розрахунків підприємств, установ, організацій в умовах воєнного стану» від 11.03.2022 р. № 212-р.;

- Роз'яснення ДПАУ «Щодо порядку дій у зв'язку з неможливістю своєчасного подання скарги про перегляд рішень контролюючих органів» від 05.03.2022 р.;

- Повідомлення Міністерства фінансів України «Щодо подання та оприлюднення фінансової звітності у період дії воєнного стану або стану війни» від 11.03.2022 р.;

- Роз'яснення Міністерства фінансів України «Роз'яснення щодо застосування штрафних санкцій за несвоєчасну реєстрацію ПН/РК, складених за період 01-31 травня 2022 року» від 10.06.2022 р.;

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 19.07.2022 р. №2435-IX тощо.

Від початку воєнного стану в нормативно-правовому забезпеченні регулювання податкової сфери та податкового обліку відбулися оновлення такими регламентами, які мають спростити певні процеси у сфері оподаткування :

- Постанова КМУ «Деякі питання обкладення податком

на додану вартість за нульовою ставкою у період воєнного стану» від 2 березня 2022 р. №178;

– Роз’яснення ДПСУ «Щодо сплати податків у зв’язку з запровадженням воєнного стану в Україні, з огляду на військову агресію російської федерації проти України» від 27.02.2022 р.;

– Роз’яснення ДПСУ «ПДВ в умовах воєнного стану» від 16.03.2022 р.;

– Роз’яснення ДПСУ «Плата за землю у період дії воєнного стану» від 29.03.2022 р.;

– Роз’яснення ДПСУ «Екологічний податок в умовах дії воєнного стану» від 12.04.2022 р.;

– Роз’яснення ДПСУ «Щодо здійснення державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення» від 02.05.2022 р.;

– Роз’яснення ДПСУ «До уваги платників податків, які бажають обрати спрощену систему з особливостями оподаткування на період дії воєнного, надзвичайного стану» від 18.04.2022 р. тощо.

Цифровізація також відіграє надзвичайно важливу роль в підтриманні та спрощенні ведення обліку під час війни. Цифрова трансформація запустила зміни в процесах ведення обліку, технологічних і методологічних аспектах отримання, зберігання і надання інформації (технології блокчейн, програмні роботи та програми для роботи із великими масивами даних). Так, застосування цифровізації при веденні обліку дає змогу безконтактно ідентифікувати інформацію (в т.ч. карткових, біометричних технологій, QR-кодів та ін.), впровадити електронний документообіг (ЕДО), документувати цифрові активи, застосовувати радіочастотну ідентифікація (RFID). Розвиток технологій дає можливість проводити інвентаризацію у віддаленому підрозділі підприємства за допомогою безпроводних сканерів, які можуть визначити місце знаходження об’єкта інвентаризації.

Цифровізація бізнес-процесів уможливила електронне звітування та адаптувала формування звітності підприємства до цифрового середовища.

Розвиток цифровізації технологічного процесу виробництва впливає на збір облікової інформації про фактичні витрати в режимі реального часу, що дозволяє управлінському персоналу приймати ефективні рішення. Цей процес створює алгоритмізований підхід розподілу витрат та достовірне їх включення до визначення собівартості. Цифровізація дає змогу застосувати багаторівневу аналітику рахунків бухгалтерського обліку, в тому числі з використанням різних довідників та вимірників.

Підсумовуючи вище викладене, зараз і в майбутньому Україна потребує та буде зацікавлена у висококваліфікованих кадрах, які можуть вирішити проблемні питання під час воєнного стану, а також будуть сприяти швидкій євроінтеграції України в період післявоєнної відбудови, шляхом використання у своїй діяльності міжнародних стандартів (МСФЗ, МСА тощо). Розвиток бухгалтерського обліку через його трансформацію відповідно до вимог цифровізації, відіграв важливу роль в системі підтримання та спрощення ведення обліку в критичних умовах війни. Також застосування цифрових технологій буде стимулювати економічні процеси та впливатиме загалом на економічний розвиток в післявоєнний час.

Література:

1. Шот, А., Підручняк, К. Організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2022. №12 (112), С. 129-133.

2. Лахтіонова Л. А., Лазарева Г. Р., Черенкова А. В., Васильчук В.В. Сучасні вимоги до бухгалтера в умовах війни. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти*. 2023. №1. С. 261-281.

УДК 338.245

*Копайгора Ілона Сергіївна,
Соколенко Тетяна Михайлівна,
Таран Владислав Олександрович,
студенти,*

*Науковий керівник – Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відносини, пов'язані з розвитком малого і середнього підприємництва в Україні, базуються на Конституції України і регулюються Господарським, Цивільним та Податковим кодексами України, Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [1] та іншими законодавчими актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Війна в Україні негативно впливає на всі сфери економіки, і на діяльність малого бізнесу зокрема. На початку березня 2022 року велика кількість підприємців була змушена релокуватися або взагалі призупинити свою діяльність. За результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації після першого місяця повномасштабного вторгнення на повну потужність працювало лише 13% підприємств, третина призупинила роботу з перспективою подальшого відновлення, а 42% взагалі припинили здійснення економічної діяльності. Понад 307 тис. мікропідприємств (без урахування фізичних осіб - підприємців) зазнали середні прямі втрати в сумі близько 40 тис. дол. США, кожне з майже 48 тис. малих підприємств мало втрати в

середньому розмірі понад 300 тис. дол. США [2].

Малий бізнес в умовах сьогодення не тільки відіграє важливу роль у економіці України, а й допомагає армії, здійснює один з найбільших внесків у контексті підтримки обороноздатності країни та соціального сектору. Розвиток малого бізнесу під час воєнного стану – це процес, який несе у собі велику кількість невизначеності та ризиків, тому держава оперативно провела низку реформ для стимулювання і підтримки роботи суб'єктів малого підприємництва, створення сприятливих умов для їх розвитку, забезпечення формування конкурентного середовища та підвищення рівня конкурентоспроможності, сприяння зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян тощо.

З перших днів війни держава почала впроваджувати оперативні та ефективні дії щодо підтримки та збереження діяльності малого підприємництва, а саме:

- під час воєнного стану та протягом року після його завершення фізичні особи-підприємці I та II групи звільнені від сплати ЄСВ;

- для всіх підприємств, які неспроможні сплатити податки, дозволено відтермінування платежів;

- для всіх фізичних осіб-підприємців відкладено впровадження реєстратора розрахункових операцій;

- скасовані заходи споживчого та ринкового нагляду у всіх питаннях, крім регулювання цін та контролю за ціноутворенням;

- встановлено мораторій на проведення перевірок всіх видів для бізнесу;

- на час воєнного стану запроваджено програму «кредит 0%», що означає сплату відсотків не підприємцями, а державою;

- діє державна програма релокації бізнесу;

- запроваджено грантові конкурси для розвитку власного бізнесу;

- засновано проєкт «Працюй на перемогу» для

залучення фінансової підтримки від іноземних та українських громадян, компаній і організацій для малого бізнесу;

- запроваджено систему еквайрингу без комісії;
- дозволено подати податкові, облікові, фінансові звіти та будь-які інші документи в документальній та (або) в електронній формі через 90 календарних днів після припинення чи скасування воєнного стану за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи [3].

Необхідно зауважити, що, незважаючи на запроваджені послаблення у січні – квітні 2022 р. було сплачено 118,5 млрд. грн. єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що на 12 млрд. грн., або на 11,3 %, перевищує відповідний показник минулого року [4]. В цілому до державного бюджету у січні – квітні 2022 р. сплачено 234,4 млрд. грн., що на 64,9 млрд. грн., або на 38,3 %, більше відповідного періоду минулого року. Місцеві бюджети отримали 110,3 млрд. грн. (на 9,8 млрд. грн., або на 9,7 %, більше, ніж за січень – квітень 2021 р.). Таким чином у цей складний час малий бізнес сприяє економічній безпеці державі, сумлінно сплачуючи податки, завдяки чому український бюджет стабільно наповнюється. Український малий бізнес - активний учасник боротьби з агресором, 93 % підприємств надають допомогу країні під час війни, з них 67,1 % – долучилися до волонтерської діяльності. Попри складні умови, у яких малий бізнес перебуває після повномасштабного вторгнення, він намагається відновити та організувати можливості для успішної роботи. Значна кількість поєднує як онлайн, так і офлайн формат. У змішаному режимі працює 45% малих підприємств та 41 % мікрокомпаній. Третина займається бізнесом тільки в офлайн, віддалено, переважно з України, працюють 20 % мікрокомпаній та 12 % малих компаній. Попри всі труднощі війни, українські підприємці здійснюють чіткі, стійкі та оперативні заходи щодо адаптації до реалій сьогодення [5].

2023 рік для підприємців буде важким, але вони вже працюють зі значно більшою впевненістю та запалом. Багатьох війна спонукала приймати складні виклики: створювати нові продукти, виходити на нові ринки. Пріоритетним завданням для розвитку бізнесу в умовах війни є пошук інвестицій, клієнтів, можливостей розвитку на іноземних ринках, зміна напрямку та стратегії. Проте, вже зараз можна стверджувати, що український малий бізнес, навіть зіткнувшись із лихом війни, показав свою стійкість, витривалість, здатність відновлюватися, розвиватися та будувати майбутнє.

Література:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 19.04.2023).

2. URL: <https://eba.com.ua> /(дата звернення: 19.04.2023).

3. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 19.04.2023).

4. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/581660.html> (дата звернення: 19.04.2023).

5. Дослідження стану українського бізнесу під час війни: як себе почувають середні, малі та великі компанії. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/doslidzhennya-stanu-ukrayinskogo-biznesupid-chas-vijny-yak-sebe-pochuvayut-seredni-mali-ta-velyki-kompaniyi/> (дата звернення: 19.04.2023).

УДК 351.72

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Корячко Олександр Миколайович,
магістрант,*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану, вітчизняні банки спрямовували свою діяльність на обслуговування грошових потоків, крім того суттєво скоротилася частина клієнтської бази. Також значно скоротилися формування власних ресурсів, а для погашення кредитної заборгованості банки були змушені застосовувати пролонгацію. Загалом 2022 рік видався дуже складним для банківської системи України. З поверненням кредитів виникли проблеми, хоча гроші на депозитах залишали й домогосподарства, і кооперативний бізнес. Від російської агресії постраждала вся українська економіка, це відчувається і в системі вітчизняних банків. З початку 2022 року прибутки банків скоротилися більш ніж у сім разів. А без проведення антикризових заходів (докапіталізація з боку акціонерів та програм державної підтримки) з продовженням воєнних дій у 2023 р. на банківську систему України чекає низка банкрутств.

Для регулювання грошового обігу у банківській системі з точки зору фінансової безпеки держави, Національним банком України було розроблено «Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану». Для належного виконання функцій НБУ і для збереження власної фінансової, інституційної та операційної незалежності, вітчизняні банки мають право на підтримку державного бюджету шляхом

купівлі цінних паперів Уряду України на первинному ринку; тимчасово не використовувати ринкові монетарні інструменти, зокрема ключову ставку, як основу монетарної політики; використовувати валютні інтервенції та інші інструменти, що забезпечують надійність фінансової системи та стабільний грошовий обіг [1]. Згідно з повноваженнями НБУ, для обмеження інфляції, була проведена така монетарна політика, яка спрямувала фінансування на потреби оборонної галузі. НБУ, враховуючи всі стратегії національної безпеки України, виділив наступні складові.

Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері. Для безпеки банків були визначені такі основні орієнтири як: розвиток реального сектора економіки за пріоритетними напрямками, спрямовані на збільшення обігу кредитних коштів на розвиток реального та стимулювання банківського сектору.

Стратегія економічної безпеки України до 2025 року. В контексті фінансової безпеки для реалізації даної стратегії виділяються такі завдання: стимулювати банківський сектор, кредитні кошти спрямувати на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва; створити умови для більшого залучення довгострокового інвестиційного кредитування; активізувати розвиток національного фондового ринку для забезпечення його конкурентоспроможності та ефективності; убезпечити національну фінансову систему від відмивання доходів, які отримані злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення; забезпечити ефективний захист прав інвесторів на фондовому ринку; забезпечити зниження вартості позикових коштів для потреб держави (шляхом оптимального узгодження грошово-кредитної та боргової політики); підвищити стійкість банківської системи та зменшити рівень непрацюючих кредитів; зберегти інституційну незалежність НБУ [2].

Таблиця 1

Топ-5 банків України до та після зміни активів
за 2022 р., млрд грн.

Банки, що збільшили активи			Банки, що скоротили активи		
Банки	Активи у гривні на початок року (01.01. 2022)	Активи у гривні на кінець року (01.01. 2023)	Банки	Активи у гривні на початок року (01.01. 2022)	Активи у гривні на кінець року (01.01. 2023)
ПриватБанк	407	508	Сенс Банк	115,7	75,5
Ощадбанк	236,9	246,2	«Півден - ний»	47,6	39,6
Укрексімбанк	192	236,7	Таском - банк	30,84	27,5
Райффайзен банк	131	161	«Восток»	19,6	18,5
ПУМБ	104	110	«Глобус»	8,8	5,8

Джерело: складено автором за матеріалами [3]

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Стратегія 2025 поділяється на п'ять стратегічних напрямів: фінансова стабільність – удосконалення наглядових підходів та ефективного регулювання фінансового сектору; макроекономічний розвиток – забезпечення стійкості державних фінансів; сприяння кредитуванню економіки; посилення захисту прав кредиторів та інвесторів; створення умов для залучення довгострокових ресурсів; фінансова інклюзія – підвищення доступності та рівень користування фінансовими послугами, підвищення рівня фінансової грамотності населення; розвиток фінансових ринків – сприяння розвитку ринків небанківських фінансових послуг, ефективна інфраструктура ринків капіталу, інтеграція фінансового ринку України у світовий фінансовий простір; інноваційний розвиток – розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта, забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових

технологій та платформ регуляторів; забезпечення розвитку SupTech&RegTech, розвиток цифрової економіки.

Висновки: під час воєнного стану в Україні фінансова безпека банків є надзвичайно важливою і повинна регулюватись кардинальними трансформаційними заходами. Зміни, які відбуваються на ринку банківських послуг, пов'язані з виникненням проблем у ресурсному забезпеченні банків, їх фінансовій стійкості та введенні додаткових регуляторних заходів з боку НБУ. Тому сьогодні потребує сучасної розробки системи фінансової безпеки банківського сектору економіки України, яка була б сконцентрована на подоланні таких проблем: урегулювання нормативно-правового поля щодо фінансової безпеки; деталізації загроз, які виникли під час воєнної агресії РФ; перегляду методичних підходів щодо оцінювання фінансової безпеки банків за складовими (ресурсної, валютної, кредитно-інвестиційної, безпеки ліквідності та прибутковості); розробка програм мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровізацією банківського бізнесу; інфраструктурна перебудова самого банківського сектору.

Література:

1. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. С. 141-146. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.27>.

2. Коваленко В.В. Фінансова безпека банків: реалії та перспективи забезпечення. Економічний форум. 2022. № 2. С. 141-151. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-18>.

3. Підсумки роботи українських банків за 2022 воєнний рік: громадяни та бізнес залишають гроші на депозитах, але кредити повертають дедалі гірше. Офіційний сайт MIND. URL: <https://mind.ua/publications/20250017-pidsumkiroboti-ukrayinskih-bankiv-za-10-misyaciiv-voennogo-roku-gromadyani-ta-bizneszalistayut-groshi>. (дата звернення: 25.04.2023).

УДК 336.711.65:339.5:623.45

*Литвин Анна Вадимівна, Тацій Марина Миколаївна,
студентки,
Науковий керівник – Єгоричева С.Б.,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ

Сучасний світ стає, на жаль, все більше небезпечним. Можливість поширення ядерної, хімічної та біологічної зброї, а також ракетних засобів її доставки належить до важливих факторів, що визначають характер загроз національній безпеці будь-якої держави. Фінансова глобалізація, будучи процесом об'єднання і співробітництва фінансових систем різних країн, одночасно створює умови для проведення операцій, що пов'язані з фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ), чим користуються відповідні угруповання.

В офіційних документах Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) під фінансуванням розповсюдження ЗМЗ розуміються дії щодо надання коштів або фінансових послуг, які використовуються, повністю або частково, для виробництва, придбання, володіння, розробки, експорту, перевантаження, перепродажу, перевезення, пересилання, зберігання або використання ядерної, хімічної або біологічної зброї та засобів її доставки й супутніх матеріалів (включаючи як технології, так і товари подвійного призначення, що використовуються для незаконних цілей), в порушення національних законів або, за наявності, міжнародних зобов'язань. Рекомендація 7 стандартів FATF вимагає від країн впроваджувати цільові фінансові санкції з метою забезпечення виконання Резолюцій Ради Безпеки ООН

щодо запобігання, протидії та боротьби з розповсюдженням ЗМЗ та його фінансуванням [1].

Відповідно, у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» фінансування розповсюдження зброї масового знищення визначається як надання, збір чи використання будь-яких активів для розповсюдження зброї масового знищення, за вчинення яких передбачені міжнародні санкції [2].

Основним і дієвим перешкоджанням фінансування зброї масового знищення є замороження активів. Резолюції Ради Безпеки ООН встановлюють вимоги до країн негайно заморожувати кошти або інші активи та забезпечити, щоб ні кошти, ні інші активи не надавалися, прямо або опосередковано, на користь будь-якій фізичній або юридичній особі, визначеній Радою Безпеки ООН відповідно до Розділу VII Статуту ООН. Цільові фінансові санкції повинні застосовуватися країнами до осіб, які причетні до розповсюдження зброї масового знищення або фінансування такого розповсюдження та які внесені до списків Ради Безпеки ООН, що існують у вигляді додатків до відповідних Резолюцій [3]. Заходи охоплюють не лише питання експортного та прикордонного контролю, а і фінансового контролю та пильності щодо операцій; фінансову заборону здійснення діяльності; конкретні міри пильності та дії щодо визначених банків; замороження активів; міжнародне співробітництво та обмін інформацією; фінансову і технічну допомогу.

Згідно з положеннями вітчизняного законодавства, замороження активів – це заборона на здійснення платіжної операції, конвертування, розміщення, руху активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, на основі резолюцій Ради Безпеки ООН,

рішень іноземних держав, суду. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані негайно, без попереднього повідомлення клієнта, заморозити активи, пов'язані з розповсюдженням ЗМЗ та його фінансуванням.

До активів, що підлягають замороженню, відносяться:

– всі активи, що прямо та/або опосередковано (через інших осіб) перебувають у власності (в тому числі у спільній власності) або передаються на користь осіб, стосовно яких застосовано міжнародні санкції (далі - перелік осіб), осіб, які здійснюють фінансові операції від імені або за дорученням осіб, включених до переліку осіб, та осіб, якими прямо або опосередковано володіють або кінцевими бенефіціарними власниками яких є особи, включені до переліку осіб;

– активи, отримані від таких активів [2].

Утім, Резолюції ради безпеки ООН не обмежуються лише застосуванням фінансових санкцій. Відповідно до визначеного у них підходу, в основу якого покладений аналіз діяльності й товарів, що можуть бути пов'язані з розповсюдженням ЗМЗ, фінансові установи зобов'язуються відстежувати клієнтів та їх операції з метою попередження фінансування розповсюдження. Невід'ємною складовою цього підходу є оцінка ризиків, масштаби якої повинні бути адекватні характеру діяльності фінансового інституту. Крім того, має бути забезпечена:

– поглиблена ідентифікація високоризикованих клієнтів, постійна оцінка фінансових продуктів та послуг з точки зору можливості їх використання для фінансування розповсюдження ЗМЗ;

– підвищена увага банків до використання високоризикованими клієнтами можливостей кореспондентських відносин;

– проведення на державному рівні роботи зі створення відповідних типологій;

– створення уповноваженим державним органом

системи так званих «червоних прапорців», тобто індикаторів, які можуть свідчити про пов'язаність клієнтів та їх операцій з розповсюдженням ЗМЗ [4].

Отже, ефективна протидія фінансуванню розповсюдження ЗМЗ можлива при застосуванні цілісної системи заходів, серед яких: превентивні заходи (стримування, перешкоджання й ускладнення діяльності розповсюджувачів ЗМЗ); систематичні заходи контролю (належна перевірка клієнтів; оцінка ризиків; моніторинг, аналіз та повідомлення про підозрілі транзакції), а також цільові фінансові санкції (блокування рахунків й діяльності відповідно до Резолюцій РБ ООН).

Література:

1. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations. 2012. URL: www.fatf-gafi.org/recommendations.html.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

3. Про забезпечення виконання Україною резолюцій Ради Безпеки ООН стосовно нерозповсюдження зброї масового знищення та унеможливлення її використання в терористичних цілях : Указ Президента України від 2 грудня 2020 року № 528/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528/2020#Text>.

4. Єгоричева С. Б. Сутність та проблеми протидії фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення у системі фінансового моніторингу. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 8/3. С. 9-12.

СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВІДБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

UDC 005.934

Momot Tetiana,
Doctor of Economics, Professor
University of North Florida (the USA)
O.M. Beketov National University of Municipal Economy in
Kharkiv (Ukraine)

REBUILDING A RESILIENT AND PROSPEROUS UKRAINE: NURTURING ECONOMIC SECURITY THROUGH STATE, REGIONAL, AND ENTERPRISE COLLABORATION

In the quest to rebuild a resilient and prosperous Ukraine as a modern economy after the Russian Federation's unprovoked war, fostering economic security is paramount. According to the World Bank it will cost from \$500-600 billion. The reconstruction of Ukraine will be the largest and most comprehensive reconstruction effort since the Marshall Plan after World War II. Achieving this goal necessitates a multi-dimensional approach, encompassing state-level initiatives, regional cooperation, and effective collaboration among enterprises.

Economic security forms the foundation for sustainable development, social progress, and national stability. In the Ukrainian context, it holds particular significance as we strive to overcome challenges, harness opportunities, and build a wholly new economy – integrated into Europe and competitive in the 21st century's global economy and turning the vast war devastation into an opportunity to modernize Ukraine's economy. Economic security plays a crucial role in Ukraine's post-war rebuilding process. The war with Russia has caused significant damage to Ukraine's economy, infrastructure, and social fabric. Rebuilding

the nation requires a comprehensive approach that not only focuses on physical reconstruction but also addresses the underlying economic challenges.

In accordance with the A Report of the CSIS Ukraine Economic Reconstruction Commission the private investment will play a critical role in the renewal of the economy. Since there will not be enough foreign assistance to rebuild Ukraine, the G7 and its European partners must strategically use the money available to strengthen Ukraine's enabling environment for private sector investment [1, p. 5].

A key factor for successful reconstruction will be to maximize the extent of involvement by the private sector and international capital in all aspects of investment and rebuilding, with as much reconstruction as possible driven by private investment and public-private partnerships. At the state level, economic security in Ukraine necessitates the implementation of comprehensive policies that promote fiscal stability, transparent governance, and the rule of law. Ukraine's National Recovery Plan has three objectives: (1) Economic, social, and environmental resilience; (2) Quick solutions for recovery of the economic, social, and environmental sectors; (3) Quick solutions for recovery of the economic, social, and environmental sectors and is based on five principles: (1) Start now, ramp up gradually; (2) Grow prosperity in an equitable way; (3) Integrate into the European Union; (4) Build back better (for the future); (5) Enable private investment and entrepreneurship.

The Ukrainian government estimates the plan would cost between \$750 billion and \$1 trillion and ideally would be financed through a mix of grants, soft loans, and private sector investment. The plan is divided into three phases: immediate needs through 2022, medium-term needs (2023–25), and long-term needs for a modernization phase (2026–32) [2]. Donors at Lugano also endorsed a series of seven principles to guide their involvement in Ukraine's reconstruction. these principles will form the basis for

any future reconstruction efforts in Ukraine. Indeed, they align well with the steps that Ukraine needs to take to join the European Union as a full member state and transform its economy.

Corruption remains a serious impediment to economic growth, private sector investment, and good governance in Ukraine. Transparency International ranks Ukraine 137 out of 180 countries on its Corruption Perceptions Index. While this is a bad grade, it is in line with the broader region, including Russia, Belarus, Moldova. Our neighbors Poland, Czech Republic and Romania made significant progress in fighting corruption since 2014 [3]. Strengthening institutions, addressing corruption, and ensuring a favorable investment climate are critical steps towards fostering trust, attracting domestic and foreign investments, and nurturing sustainable economic growth. As we discuss economic security within the Ukrainian context, it is crucial to recognize the significance of international partnerships and global integration. Strengthening cooperation with our international allies, promoting trade relations, and attracting foreign direct investment are key pillars for economic growth. By engaging in mutually beneficial collaborations based on Private-Public Partnership, we can enhance our competitiveness, diversify our markets, and create new opportunities for Ukrainian businesses.

Regions, as engines of economic growth, play a crucial role in fostering economic security. In addition to reforms focused on administrative units, Ukraine has pursued a policy of fiscal decentralization to ensure local governments have access to the funding they need to pay for services, including education, health, and emergency services—all of which are essential to attract and sustain business investment. The EIU notes that under fiscal decentralization “local budgets were assigned part of state taxes with the aim of incentivizing budget equalisation, expanding the base of local budget revenues, improving budget policy and strengthening the budgetary autonomy of local self- governments. Collaboration among neighboring areas, sharing resources, and

developing complementary industries can lead to collective prosperity. Regional economic integration, trade agreements, and joint initiatives are instrumental in ensuring the resilience and competitiveness of regional economies.

Enterprises, both large and small, are the backbone of our economy. They are the drivers of innovation, employment, and economic activity. Nurturing a business-friendly environment, supporting entrepreneurship, and enhancing access to finance and markets are essential in ensuring the economic security of our enterprises. By promoting sustainable and inclusive business practices, we can build resilient companies that contribute to the long-term prosperity of Ukraine. By focusing on these areas of reform, Ukraine can create an enabling environment that promotes enterprise economic security. These reforms will attract investments, stimulate innovation, enhance competitiveness, and contribute to sustainable economic growth and job creation.

References:

1. Savoy, C., Staguhn, J. Enabling an Economic Transformation of Ukraine: Recovery, Reconstruction, and Modernization. A Report of the CSIS Ukraine Economic Reconstruction Commission. Washington, DC: Center for Strategic & International Studies, 2023. 48 p.

2. National Recovery Council, Ukraine's National Recovery Plan (Kyiv: National Recovery Council, 2022). URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c166751fcf41105380a733_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_ENG.pdf

3. Corruption Perceptions Index, Transparency International, 2022. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

UDC 336.32

Dmytrenko Alla,

*Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of
the Department of Finance, Banking Business and Taxation
Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University
Poltava (Ukraine)*

**ECONOMETRIC MODEL FOR ENSURING FINANCIAL
STABILITY DURING THE RECONSTRUCTION OF THE
NATIONAL ECONOMY**

Attracting foreign investment is an effective means of ensuring the economic growth of any country, Ukraine is not the exception. Thus, the relevance and importance of the study is substantiated by the creation of a favorable investment climate in Ukraine, which will allow establishing guarantees of protection of foreign investments and stability of the legal basis for the entrepreneurship performance. Let's analyze the dynamics of foreign direct investment (cumulative total) in the economy of Ukraine, million dollars. (y) depending on internal and external factors of influence, in particular GDP, mln. (x1), average monthly salary, USD (x2), gross external debt of Ukraine, billion dollars (x3), capital investment, million USD (x4) and inflation index,% (x5) using multifactor correlation-regression analysis. The selected factors have a significant impact on GDP and are selected as the most influential. The first step in constructing a multifactor regression is to determine the relationship between the selected factors of influence (Table 1).

The constructed correlation indicates the closest correlation between FDI and these factors, observed with GDP per capita in dollars (0.849), average wages in dollars (0.852) and gross external debt of Ukraine (0.810). The link between FDI and capital investment was weak, insignificant - with the inflation index.

Table 1. Results of the assessment of the relation between FDI in Ukraine (cumulative total) and macroeconomic factors

Indicator	Legend	Coefficient of determination	Regression equation
1. Gross domestic product, mln. USD	X1	$R^2 = 0,823$	$y = 0,000034x^{1,76}$
2. Average salary, USD	X2	$R^2 = 0,849$	$y = 13,312x^{1,406}$
3. Gross external debt of Ukraine, bln. USD	X3	$R^2 = 0,9401$	$y = -130,29x^2 + 7348,8x - 45049$
4. Capital investments, mln. USD	X4	$R^2 = 0,390$	$y = 0,8673x^{1,039}$

Source: compiled by the authors considering [1;2;3]

Thus, the relationship between foreign direct investment and inflation in Ukraine is insignificant. We find out using the method of multifactor correlation analysis, which of the factors determine the change in the resultant feature - FDI. Among the selected factors are the following: GDP million dollars. (x1), average monthly salary, USD (x2), gross external debt of Ukraine, billion dollars (x3) and capital investments, million USD (x4). Using the Regression function in MS Excel) we will build a model (Table 2). The multiple coefficient of determination of the multifactor model of the obtained coupling equation is 0.99. The bond density is characterized by a correlation coefficient and determination. In the obtained regression model, the latter is respectively equal to 0.97. This means that the variation in foreign direct investment by 97% is due to changes in the studied factors and less than 3% depends on other factors not taken into account. Table 3 shows the calculated values of the factor characteristics for 2023 and the corresponding normalized values required for the calculation of the FDI forecast (cumulative total).

Table 2. Regression analysis of the model of foreign direct investment

Regression statistics					
Plural R ²	0,99				
R ²	0,97				
Rationed R ²	0,97				
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	4	9360268576,54	2340067144,14	151,09	1,72162E-12
Remainder	16	247803234,79	15487702,17		
Together	20	9608071811,33			
	Coefficients	Standard error		t- statistics	
Y- crossing	33746,75	858,78		39,30	
Variable X1	18049,85	859,45		21,00	
Variable X2	-8251,78	858,89		-9,61	
Variable X3	-66,51	856,06		-0,08	
Variable X4	-5711,02	689,40		8,28	
-					

Source: compiled by the authors considering [1;2;3]

Table 3. Forecast of FDI on the basis of factor and performance characteristics

Indicator	Coefficient of determination	Regression equation	2023 year	Normalized values
Gross domestic product, mln. USD	R ² = 0,8283	$y = 19,874t^4 - 830,06t^3 + 10388t^2 - 30999t + 57747$	159871,37	0,99
Average salary, USD	R ² = 0,8516	$y = 0,0496t^4 - 2,0441t^3 + 25,821t^2 - 83,972t + 121,81$	327,96	0,72

Ukraine's external debt, bln. USD	$R^2 = 0,9875$	$y = -0,0138t^3 + 0,4962t^2 - 3,0491t + 12,073$	20,205	-0,12
Capital investments, mln. USD	$R^2 = 0,7365$	$y = -0,6364t^5 + 38,803t^4 - 837,19t^3 + 7324,2t^2 - 20317t + 20409$	$y = -0,6364t^5 + 38,803t^4 - 837,19t^3 + 7324,2t^2 - 20317t + 20409$	1,09
Foreign direct investment (cumulative total) in the economy of Ukraine, mln. USD: $Y = 33746,75 + 18049,85 X_1 - 8251,78 X_2 + 66 51,34 X_3 - 5711,02 X_4$			39476,46	

According to the four-factor model built in 2023, the volume of FDI (cumulative total) is 39476.46 million dollars. Despite the positive forecasts of the NBU on increasing foreign direct investment flows, forecast calculations based on the model indicate the opposite situation - a decrease in FDI in 2023. Improving long-term forecasting of foreign direct investment based on econometric modeling will form a strategy for investment policy.

References:

1. Official website of the State Statistics Committee of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (date of application: 17.04.2023).
2. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <http://minfin.gov.ua> (date of application: 17.04.2023).
3. Official website of The World Bank. URL: <http://data.worldbank.org> (request date: 17.04.2023).

Гораль Ліліана Тарасівна,
доктор економічних наук, професор,
Метошоп Ірина Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент,
Олійник Андрій Петрович,
доктор технічних наук, професор,
Шийко Віра Ігорівна,
кандидат економічних наук, доцент
*Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу (Україна)*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ВІД ЗМІН РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Ефективне функціонування ринку природного газу в Україні має значний вплив на формування дохідної частини бюджету. Компанії нафтогазової галузі здатні швидко наповнити державні та місцеві бюджети. Окрім того, зважаючи на сьогоднішній безпековий стан держави збереження та підтримка національного виробника є значним її підсиленням.

Надрокористувачі, які тільки-но відчували податкову відлигу, збільшили рентні надходження до бюджетів усіх рівнів та продовжують активну діяльність – стикаються з ініціативами, які націлені лише на поглиблення кризи та створюють нові перепони для роботи [1]. У таблиці 1 наведено динаміку надходжень тільки за одним напрямком оподаткування, а саме за рентною платою за користування надрами для видобування природного газу.

Отримані результати розрахунків вказують на зростаючі обсяги надходжень рентної плати за користування надрами для видобування природного газу. Найбільший обсяг надходжень рентної плати спостерігався у 2021 році і становив 82 231 млн. грн.

Таблиця 1 – Податкові надходження від суб'єктів ринку природного газу

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (січень-лютий)
Рентна плата за користування надрами для видобування природного газу, млн. грн	43045	44938	17447	82231	67009	7264
Частка рентної плати за користування надрами для видобування природного газу у загальному обсязі рентної плати за користування надрами	65,37	68,39	34,82			
Частка рентної плати за користування надрами для видобування природного газу у загальному обсязі рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення, %				75,82	76,07	81,91
Частка рентної плати за використання інших природних ресурсів у податкових надходженнях, %	5,08	4,86	5,02	6,14	7,01	4,67

Джерело: [2]

У 2020 році спостерігалися найменші обсяги надходжень досліджуваної ренти до бюджету України. Такий стан пов'язаний з обмеженням видачі спеціальних дозволів на користування надрами в цей період. За два місяці 2023 року надійшло до бюджетів 7264 млн. грн. Зважаючи на те, що у 2022 році профільним підприємствам дозволили не сплачувати податки за видобутий і закачаний до підземних сховищ природний газ на час дії воєнного стану, все ж таки за підсумками цього року спостерігалось зростання обсягів надходжень рентної плати за користування надрами для видобування природного газу до бюджетів усіх рівнів

порівняно з 2018 – 2019 роками. Звичайно по відношенню до попереднього 2021 року, який ознаменувався як найбільш успішний ми не можемо констатувати збільшення надходжень за даною статтею у бюджетах України. Також слід врахувати й той випадок, що за травень-липень 2022 року бюджет втратив 800 млн грн від видобування природного газу лише по Дніпропетровській області [3].

Загалом слід відмітити, що частка рентної плати за використання інших природних ресурсів у податкових надходженнях протягом досліджуваного періоду коливається від 5,08 % у 2018 році до 7,01 % у 2022 році. Позитивною є зростаюча частка цих надходжень у загальних податкових надходженнях до бюджетів. Її збільшення вказує на адекватність оцінки вартості користування надрами, а також на активізацію видобувних процесів на території України. Важливо звернути увагу на те, що у структуроформуючому у загальних надходженнях ренти від користування надрами та іншими природними ресурсами є рентна плата за користування надрами для видобування природного газу. А саме її частка становить від 65% у 2022 році до 82% у 2023 році відповідно.

Постійні новації в надрокористуванні та активні реформи надрокористування протягом всього досліджуваного періоду здійснюють вплив на надходження до бюджетів різних рівнів. Крайній документ, який був прийнятий ВРУ щодо змін у надрокористуванні є ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами» [4]. Відповідно до нього видобувна галузь в Україні, яка є стратегічно важливою для обороноздатності та енергетичної незалежності держави, отримає очікувану модернізацію й адаптацію до європейського законодавства, поряд з цим будуть активно впровадженні процеси діджиталізації. Вперше за 30 років в Україні з'явиться єдина система геологічної інформації, яка є відкритою та електронною. Вона включає всі важливі ресурси

галузі, серед яких й електронний кабінет надрокористувача [5]

Отже, з урахуванням того, що рентна плата за користування надрами для видобування природного газу займає найбільшу частку у структурі загальної рентної плати у надходженнях до бюджетів, можна зробити висновки, що навіть зважаючи на воєнні дії на території України ці платежі продовжують надходити до бюджеті держави і відповідно можна зробити висновки, що ринок природного газу в Україні продовжує працювати, трохи з меншою ефективністю через втрачені потужності внаслідок бойових дій та негативні тенденції пов'язані з ринками збуту, проте він працює і наповнює казну держави.

Література:

1. Як не втратити видобуток нафти і газу в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/11/689064/> (дата звернення: 09.05.2023)
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2018&budgetType=CONSOLIDATED> (дата звернення 09.05.2023)
3. Рахункова палата: за 2,5 року держава отримала 179 млрд ренти за користування надрами URL: <https://news.finance.ua/ua/rahunkova-palata-za-2-5-roku-derzhava-otrymala-179-mlrd-renty-za-korystuvannya-nadramy> (дата звернення 09.05.2023)
4. ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами» URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shcho-vazhливо-rozumiti-pro-noviy-zakon-z-nadrokoristuvannya-shcho-zminitsya-dlya-ukrajinciv-50304467.html> (дата звернення 09.05.2023)
5. Реформа надрокористування в Україні: Як зміни до законодавства вплинуть на кожного. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shcho-vazhливо-rozumiti-pro-noviy-zakon-z-nadrokoristuvannya-shcho-zminitsya-dlya-ukrajinciv-50304467.html> (дата звернення 09.05.2023)

УДК 338.24

Коваленко Вікторія Володимирівна,

доктор економічних наук, професор

Батенєва Катерина Олегівна

студентка,

Одеський національний економічний університет (Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ПРИЧИН ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Рівень тіньової економіки різниться в залежності від розвитку економік країн. Різні чинники, які сприяють створенню даного явища, посилили питання щодо виправданості міжкраїнових відмінностей у поширенні тіньової економіки. Одне з цих питань полягає в визначенні основних причин тіньової економіки. Важко визначити всі причини, що виправдовують міжкраїнові коливання тіньової економіки, проте, стало очевидним, що тіньова економіка більше залежить від податкового тягара, рівня безробіття та рівня інфляції, ніж від інституційної якості чи рівня освіти.

Якщо зростання тіньової економіки спричинене збільшенням загального податкового та соціального навантаження у поєднанні з «інституційним склерозом» [1], то «послідовна втеча» у тіньову економіку може послабити податковий тягар та соціальне забезпечення. Наслідком може стати порочне коло додаткового зростання дефіциту бюджету або податкових ставок, подальшого зростання тіньової економіки, а також поступового погіршення економічної та соціальної основи.

При визначенні чинників, що призводить до появи феномену тіньової економіки слід визначитися з її видами. З.С. Варналій виділяє три основні складники тіньової економіки [2]: неофіційна економіка, кримінальна економіка; іллегальна економіка. О.В. Скорук проводить класифікацію за

характером діяльності суб'єктів: прихована, підпільна, злочинна. При цьому достатньо оригінальною є пропозиція колоритування тіньової економіки на сіру економіку, темно-сіра економіка, кримінально-чорна економіка та криваво-чорна економіка [3, с. 130].

Щодо причин виникнення тіньової економіки заслуговує на увагу висловлення С.О. Баранова, який дійшов висновку, що «загальною причиною існування тіньової економіки є існування самої держави» [4].

Основні причини, що визначають тіньову економіку такі.

1. Податкове навантаження та відрахування на соціальне страхування. Надмірне оподаткування спотворює вибір між роботою та відпочинком, що може призвести до зростання пропозиції робочої сили в неофіційній економіці. Загальний податковий тягар і соціальне забезпечення є ключовими детермінантами існування тіньової економіки, і разом вони утворюють податковий клин для посилення тіньової економіки.

2. Якість інституцій (якість бюрократії, корупція, демократична підзвітність, закон і порядок, стабільність уряду, інвестиційний профіль, соціально-економічні умови). Якість офіційних інститутів сприяє зростанню неформального сектору. Бюрократія з корумпованими чиновниками має тенденцію до збільшення неофіційної діяльності, тоді як забезпечення прав власності та забезпечення виконання контрактів збільшує переваги формальності.

3. Зовнішній конфлікт і внутрішній конфлікт. Зазначене призводить до широкого розповсюдження корупції, а оскільки уряд не в змозі захистити населення за допомогою правової системи, у людей зростає спокуса працювати в неформальному секторі.

4. Розвиток офіційної економіки. Наступним критичним компонентом у створенні тіньової економіки є розширення формальної економіки. Чим більший рівень

безробіття, тим вища мотивація до тіньової економіки.

5. Самозайнятість. Чим більший рівень самозайнятості, тим більше можливостей для тіньової економіки.

6. Безробіття. Імовірність роботи в тіньовій економіці зростає зі зростанням рівня безробіття.

Н. Гудзь у своєму дослідженні [5, с. 64], визначила основні напрями детінізації економіки, а саме:

– державне регулювання: дерегуляція підприємницької діяльності й підтримка малого та середнього бізнесу; спрощення погоджувальних та дозвільних процедур щодо здійснення підприємницької діяльності; стимулювання інвестиційних процесів, розроблення стимулів до інвестиційного використання кредитних ресурсів банків; виявлення напівлегальних фінансово-промислових угруповань та ліквідації виявлених схем з легалізації капіталу;

– корупція: реформування судової та правоохоронної систем з метою забезпечення гарантій справедливого суду та виконання судових рішень; застосування публічних тендерних процедур у закупівлі державних та комунальних підприємств; обов'язкове обґрунтування джерел походження грошових коштів під час купівлі товарів, вартість яких перевищує певну задалегідь визначену суму (більше ніж 400 тис грн. або еквівалентне значення).

– податковий тягар: зменшення податкового навантаження (скорочення кількості обов'язкових платежів і податкових пільг); оптимізація повернення податку на додану вартість ПДВ для підтримки експорту та підвищення довіри бізнесу до держави; легалізація реальних оборотів бізнесу шляхом створення економічних стимулів, зниження ставок оподаткування, разова податкова амністія.

– тіньовий ринок праці: виявлення уповноваженими органами найманих працівників, які працювали без укладання трудових угод із працедавцями; контроль над регулярністю, повнотою виплат та своєчасною індексацією заробітної плати,

соціальних платежів, стимулювання збільшення кількості робочих місць; посилення зв'язку між фактично сплаченими страховими внесками та розміром пенсійного забезпечення; перерозподіл розмірів страхових внесків між працюючим та роботодавцем

Отже, останні дослідження показують, що високий рівень тіньової економіки перешкоджає економічному та сталому розвитку економіки. Незважаючи на глобальне поширення тіньової економіки, дослідники та політики не дійшли згоди щодо надійних і послідовних рушійних сил тіньової діяльності.

Література:

1. Hoinaru, R.; Buda, D.; Borlea, S.N.; Văidean, V.L.; Achim, M.V. The impact of corruption and shadow economy on the economic and sustainable development. Do they “sand the wheels” or “grease the wheels”? Sustainability 2020, 12, 481.

2. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : монографія / за ред. З.С. Варналія. Київ : НІСД, 2006. 576 с.

3. Скорук О.В. Тіньова економіка: сутність, причини виникнення та шляхи подолання. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 127–130.

4. Баранов С.О. Державне регулювання детінізації національної економіки: організаційно-правовий аспект : дис. ... канд. економ. наук : 225.00.02. Київ, 2018. 242 с.

5. Гудзь Н.В. Тіньова економіка в Україні, чинники її існування та шляхи детінізації. Інтелект XXI. 2020. № 2. С. 60-64.

УДК 310.131.7:658.15

Козаченко Ганна Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ (Україна)

ПРОТИДІЯ РЕЙДЕРСТВУ ЯК СИСТЕМНОЇ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРАВОВИХ СПОСОБІВ

Сьогодні в Україні загально визнаною загрозою в економічній безпекології макрорівня є рейдерство: набуття у власність корпоративних прав юридичної особи та/або нерухомого майна проти волі власників та менеджменту бізнесу (без їхньої згоди), використовуючи наявні пробіли та недоліки у сучасному законодавстві. За повідомленням прес-служби платформи для роботи з відкритими даними OpenDataBot рейдерство погіршує інвестиційну привабливість і ускладнює ведення бізнесу в Україні. За даними Міністерства юстиції України, результативність рейдерських атак щороку становить понад 90 %.

Про масштабність цієї загрози в Україні свідчить її місце у світовому рейтингу захисту прав власності (Міжнародний індекс захисту прав власності (International Property Rights Index (IPRI)): у 2018 р. – 115 місце з 128 країн, у 2021 р. – 106 місце серед 129 країн, а у 2022 р. – 105 місце з 129 країн. До 2022 р. кількість рейдерських атак в Україні щорічно зростала, а до суду доходило менш 40% таких випадків.

За повідомленням у ЗМІ Офісу протидії рейдерству (директор департаменту Віктор Дубовик) у 2022 р. кількість справ щодо рейдерства зменшилася, що пов'язано з реалізацією швидких технічних та юридичних заходів, прийнятих державою 24 лютого 2022 р. Так, Міністерство юстиції у день початку повномасштабного вторгнення повністю вимкнуло доступ до Державного реєстру речових

прав на нерухоме майно (ДРП) і до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДР), що попередило доступ кіберзлочинців до відомостей, що містяться в цих реєстрах.

За словами Віктора Дубовика, уряд ввів певні обмеження та заборони щодо проведення нотаріальних дій та державної реєстрації на період воєнного стану: зокрема, йдеться про реєстраційні дії, пов'язані з відчуженням часток у статутних капіталах на підставі довіреностей, у тому числі й іноземних.

На першому етапі після вторгнення РФ відповідні заборони та обмеження були доволі жорсткими і дозволявся лише доволі малий перелік реєстраційних дій. Сьогодні більшість реєстраційних дій дозволено, але для певних встановлені нові особливості роботи, аби запобігти незаконним реєстраційним діям.

Загалом результати зусиль держави протистояти рейдерству або хоча помітно зменшити його масштаб поки ще дуже скромні, адже рейдерством – прибутковим бізнесом, який спеціалізується на нелегальному захопленні управління підприємствами та їх активами з корисливою метою – займаються висококваліфіковані юристи та економісти, які ефективно використовують наявні недоліки чинного законодавства.

У протидії рейдерству в Україні, як і у будь-якій країні, першій належить правовим способам. Сьогодні в Україні ухвалено та уведено до юридичної практики низку законів, які покликані обмежити можливості рейдерів та створити законні підстави власникам майна та корпоративних прав для їхнього захисту. До них належать:

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» (№ 159-IX від 03.10.2019);

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» (№

340-IX від 05.12.2019);

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» (№ 2498-VIII від 10.07. 2018);

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності (№ 1666-VIII від 06.10.2016);

– Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (№ 834-VIII від 26.11.2015);

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств» (№ 1720-VI від 17.11.2009).

Останнім (за часом ухвалення) є Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» від 12.05.2022 № 2255-IX, за яким:

– Міністерство юстиції отримало право забороняти проведення реєстраційних дій на період розгляду скарги на реєстраційні дії (рішення), що дозволить оперативно зупиняти розпочате рейдерське захоплення;

– запроваджується проведення окремих реєстраційних дій через портал електронних сервісів;

– збільшується термін на оскарження реєстраційних дій та спрощення вимог до самої скарги;

– передбачається обов'язок державного реєстратора у

разі виявлення ним фактів використання його ідентифікаторів повідомити про такі факти;

– запроваджується правило про те, що правочин про розірвання договору оренди землі сільськогосподарського призначення, за яким орендарем є юридична особа, проголошується за замовчуванням значним, тобто потребує попереднього рішення загальних зборів учасників про надання згоди на його укладення;

– удосконалюються правила підписання рішень загальних зборів учасників юридичної особи: протокол зборів стосовно зміни керівника має бути підписаний учасниками, які голосували за відповідне рішення та голосів яких достатньо для його прийняття.

Як свідчить назва наданих законів, їхні норми передбачають внесення змін до вже чинних законів України з метою запровадження низки антирейдерських заходів та встановлення дієвих запобіжників у протиправному захопленні підприємств та незаконному заволодінні нерухомим майном.

А ось поняття «рейдерство» у нормативно-правових документах, як, власне, і закон про рейдерство, у вітчизняному законодавстві відсутні. У жодному нормативно-правовому акті немає юридичного визначення такого суспільно-небезпечного явища, яким сьогодні є рейдерство, хоча у численних наукових працях з цієї проблематики представлений широкий спектр думок та поглядів щодо змісту поняття «рейдерство». Поняття «рейдерство» немає навіть у Кримінальному кодексі України, що створює підстави учасникам більшості рейдерських схем уникати відповідальності. У Кримінальному кодексі України є лише декілька статей, які тією чи іншою мірою, переважно безпосередньо охоплюють склад такого правопорушення як рейдерська атака.

Так, за цими статтями передбачено кримінальну відповідальність за протиправне заволодіння майном. Але ж зміст поняття «рейдерство» є набагато ширшим, а у рейдерських атаках у значній кількості випадків формально дотримуються норми чинних законів.

Незважаючи на увагу законодавця до внесення змін у чинні нормативно-правові документи з метою реалізації у державі антирейдерської політики, низка проблем поки ще залишається без правового розв'язання.

Наприклад, дотепер чітко не розмежовані сфери застосування понять «поглинання» (дії, спрямовані на отримання особою або групою осіб, які діють спільно, корпоративного контролю над суб'єктом господарювання у вигляді пакету акцій або частки статутного капіталу, який забезпечує такий контроль, тобто здатність впливати на справи товариства через використання корпоративних прав, насамперед на участь в управлінні його справами) та рейдерства і не лише кримінально-правового характеру, а й так званого «сірого» і особливо «білого» рейдерства.

У протидії рейдерству в Україні дотепер не вдалося остаточно розв'язати проблему участі працівників правоохоронних органів, органів державної та місцевої влади та судейського корпусу.

Так, у значній частці випадків внесення потрібних рейдерам змін до реєстру здійснюється на підставі судових рішень, які є обов'язковими до виконання. Якщо при винесенні судового рішення дотримано всі процесуальні формальності і відсутні порушення процесуальних норм права, то довести винесення суддею завідомо неправосудного рішення практично неможливо. Так само складно довести вину юристів, які подали підроблені документи до суду, оскільки ще потрібні докази того, що юристи знали про підробку документів.

Отже, результативність протидії рейдерству як

системної загрози національній економіці визначається:

– наявністю якісних нормативно-правових актів (відповідних законів);

– наявністю чітких взаємозв'язків та несуперечливістю норм різних законів щодо протидії рейдерству;

– неупередженістю у процесуальному застосуванні норм законодавства щодо протидії рейдерству.

Але, на жаль, поки ще зазначені передумови у правовому полі України остаточно не сформовано.

УДК 338.242.2:622.691.4

Перевозова Ірина Володимирівна,
доктор економічних наук, професор

Шекета Василь Іванович,

доктор технічних наук, професор

Даляк Надія Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент

Чернова Оксана Тарасівна,

кандидат технічних наук, доцент

*Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу (Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

На сьогоднішній час Україна відноситься до країн з високим рівнем газифікації. Так, 78 % жителів в містах та 38 % в сільській місцевості користуються природнім газом. Загалом газифіковано 428 міст, 600 селищ міського типу та 12,4 тисяч сіл. Здійснюється газопостачання 147 тис. промислових та комунально-побутових споживачів, а також біля 16 млн. квартир і приватних будинків. За допомогою

газових мереж відбувається забезпечення споживачів природним газом. Їх довжина становить 349 тис. км. [1].

На сьогодні досить мало робіт, в які дають наукові обґрунтування економічним особливостям та аспектам врахування профілю траси при транспортуванні газовими мережами та їх економічності. Також, тенденція падіння газовидобутку в Україні продовжується, обсяги транзиту зменшуються, споживання газу також не відзначається позитивною динамікою (-4% з 2015 р. по 2020 р.). Але, незважаючи на всі перелічені виклики, газотранспортна система продовжує працювати як єдиний організм, маючи свою “кровоносну систему” – мережу газотранспортних та газорозподільчих труб [2].

Потрібно відмітити, що незалежно від обсягу споживання, мережа потребує стабільного підтримання її в робочому стані, зокрема, певного обсягу технологічного газу (ВТГ) для збереження робочого тиску, відповідної кількості підстанцій та працівників.

Водночас, масштаб газотранспортної системи залишився таким же, як і за радянських часів (100 млрд куб. м). Це призводить до зайвих витрат технологічного газу, завдає збитків операторам ГТС та позбавляє можливостей інвестувати значні кошти в модернізацію мережі.

Беручи до уваги, що більша частина газових мереж перебуває в державній власності, якою розпоряджається Кабінет Міністрів України, такий підхід до ціноутворення ніяк не сприяє відновленню вартості державної власності, що призводить до її фізичної деградації та знецінення.

Довготривала криза розрахунків та стрімке зростання заборгованості споживачів за спожитий природний газ, а також послуги з його розподілу і транспортування подає особливо небезпечний сигнал у контексті переходу до повноцінного ринку природного газу, який передбачатиме, зокрема, застосування ринкових механізмів для визначення

його вартості, об'єктивно ускладнюючи умови функціонування як постачальників природного газу та операторів газорозподільних мереж, так і теплопостачальних та теплогенеруючих організацій, та потребуючи врегулювання на законодавчому рівні [3].

Одним з механізмів урегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу та підприємств теплоенергетики за природний газ, а також послуги з його розподілу і транспортування – є проведення учасниками централізованих взаєморозрахунків із залученням видатків державного бюджету, зумовлених необхідністю відшкодування збитків та втрат суб'єктів господарювання, спричинених, насамперед, державним регулювання цін та тарифів в житлово – комунальній сфері та на енергетичних ринках в цілому, а також іншими діями чи бездіяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування.

Враховуючи існуючий статус власності на газові мережі та відсутність стимулюючого ціноутворення на послуги з розподілу природного газу, приватизовані газорозподільні компанії не мають сьогодні ніяких спонукальних економічних мотивів для модернізації мереж [3].

Таким чином, для покращення стану газових мереж та якості послуг з розподілу газу, що безсумнівно буде сприяти становленню конкурентного ринку природного газу, необхідно вирішити першочергові і найбільш важливі завдання

- створити законодавчі підстави для подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу;

- регламентувати механізми урегулювання боргів на ринку природного газу з урахуванням чинників їх виникнення та з використанням виключно ринкових механізмів урегулювання;

- забезпечити умови, необхідні для остаточного відкриття ринку природного газу та припинення державного втручання

в його функціонування, а також підвищити інвестиційну привабливість галузі;

- створити належні фінансові умови для виконання оператором газотранспортної системи зобов'язань щодо утримання в належному стані та розвитку газотранспортної системи в цілях задоволення очікуваного попиту суб'єктів ринку природного газу на послуги його транспортування.

Література:

1. Гончарук М. І., Середюк М. Д., Шелудченко В. І. Довідник з газопостачання населених пунктів України. Івано-Франківськ: Сімик, 2006. – 1314 с.

2. Газопостачання: ДБН В 2 5. – 20 : 2018. – [Чинний від 2019-07-01]. – К.: Мінрегіон України, 2019. – 109 с. – [Держанні будівельні норми України].

3. Закон України «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1639-20#Text>

УДК 336.748

*Поліщук Наталія Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Ніколаєва Анастасія Павлівна,
студентка,*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
(Україна)*

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Інфляційні процеси відбуваються постійно, однак на початкових періодах утворення інфляції мають приховані риси, але через деякий час інфляція стала хронічним явищем для економіки України, тому потребує постійного контролю і

вжиття необхідних заходів для мінімізації дії негативних соціально-економічних наслідків.

Метою дослідження є вивчення інфляційних процесів в умовах невизначеності, які пов'язані з воєнним конфліктом в Україні. Інфляція визначається як постійне та значне послаблення грошей, що призводить до збільшення нерівності в реальному та/або фінансовому секторах економіки і значного збільшення грошової пропозиції порівняно з попитом на фінансових ринках, а також зростання попиту на платоспроможність збільшується порівняно з пропозицією товарів ринку [1, с. 155].

Інфляція має такі характеристики:

- зростання цін (роздрібні, оптові, заготівельні та ін.);
- в результаті платіжний попит перевищує пропозицію.

Прогнозується, що доходи населення та бізнесу зростуть більше ніж випуск вантажу;

- нестача товару;
- дефіцит бюджету внаслідок перефінансування інвестицій, відносно утримання адміністративних установ, армії тощо [2].

Найважливіші причинами інфляційних процесів є:

1. Збільшення пропорцій (значень) державних витрат та прибутку – національний дефіцит бюджету.

2. Інфляційні інвестиції – переважно мілітаризація економіки.

3. Військові витрати призводять до додаткового платоспроможного попиту, який, у свою чергу, збільшує пропозицію грошей.

4. Відсутність чистого вільного ринку та повної конкуренції як його частини.

5. Імпортна інфляція, роль якої зростає збільшою відкритістю економіки та залученням країни до глобальних економічних відносин.

6. Інфляційні очікування. Громадяни та суб'єкти

господарювання звикають до постійного зростання рівня цін.

На сьогоднішній день зростання інфляції в Україні спричинене недостатньо збалансованою фіскальною та монетарною політикою, а також ескалацією політичного та військового конфліктів [3].

Зростання індексу інфляції на споживчому ринку України у березні 2023 року порівняно з лютим 2023 року становило 1,5%, з початку року – 3%, порівняно з березнем 2022 року - 21,3% (рис. 1).

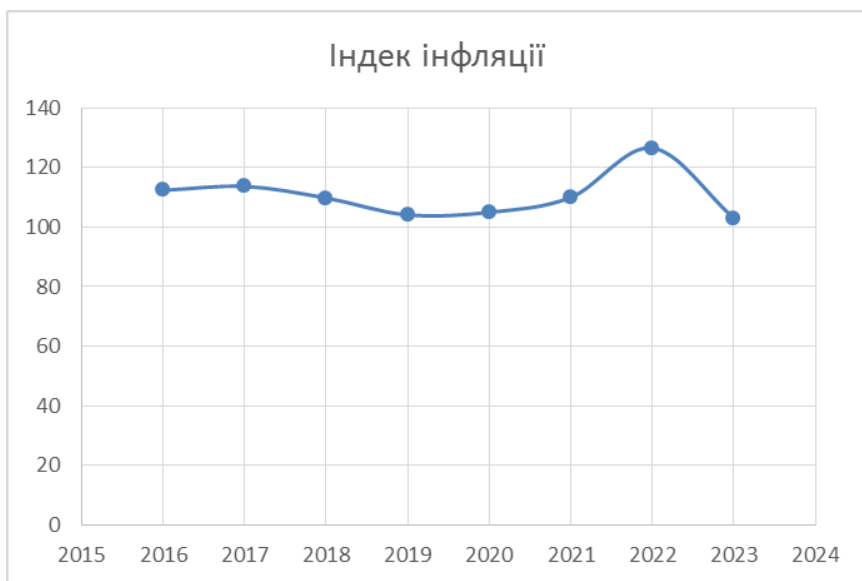

Рис. 1. Індекс інфляції в Україні протягом 2016-2023 рр.

Для того, щоб вирішити проблеми інфляції в Україні, умови подолання повинні бути комплексними, основними серед яких є стабілізація і стимулювання виробництва, удосконалення податкової системи, створення ринкової інфраструктури, підвищення відповідальності підприємств за результати господарської діяльності, зміна обмінного курсу

грошової одиниці, проведення певних заходів з регулювання цін і прибутків та ін. Не допускати необґрунтованого підвищення цін (тарифів) для фізичних осіб на товари та послуги (особливо соціального значення); запобігати проявам злого наміру конкуренція та зловживання монополієм становитим окремих товаровиробників, поставити граничну ціну і боротись з націнками, обмеження емісії грошей для покриття дефіциту державного бюджету [4].

Отже, слід зазначити, що за роки незалежності українська економіка постійно адаптується до багатьох серйозних викликів, в тому числі до інфляційних процесів, які посилюються в умовах військового стану, тому держава має потсійно вживати заходів для забезпечення стабільності фінансової системи та економіки в цілому.

Література:

1. Гроші та кредит: підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та Г 86 ін.] ; за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2011. 589 с.
2. Інфляція: сутність, причини, чинники, наслідки. URL: https://studies.in.ua/econom_seminar/472-nflyacya.html (дата звернення: 18.04.2023)
3. Інфляційні процеси в Україні, шляхи їх подолання в сучасних умовах. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/226.pdf> (дата звернення: 18.04.2023)
4. Марцин В.С. Інфляційні процеси, причини їх виникнення та шляхи подолання в Україні. *Регіональна економіка*. 2012. № 1. С. 29-36.

УДК 316.4:339.9

Чеберяко Оксана Вікторівна,

*доктор історичних наук, кандидат економічних наук,
професор*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

ВПЛИВ ДЕГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ В УКРАЇНІ

Різноманітні суспільні катаклізми ХХ ст. та останніх десятиліть, зокрема такі як дві світові війни, велика кількість локальних військових конфліктів, гібридні війни, стрімке зростання кількості та згубних можливостей озброєння, безвідповідальне використання соціально-політичних технологій, поширення пандемії COVID-19, призвели до виникнення поняття "соціальна безпека", що пов'язано із соціалізацією всіх сфер людського життя та підпорядкування їх соціальним цілям.

Глобалізація, яка виявилася в розширенні зв'язків між країнами в економічній, технологічній, демографічній та культурній сферах, довгі роки була ключовим трендом, визначаючи розвиток цілих галузей, країн і регіонів. Але світ змінився і на зміну 60 рокам глобалізації, включаючи період гіперглобалізації з 1990 по 2008 рік, прийшла деглобалізація. Процес деглобалізації посилюється після світової фінансової кризи 2008-2009 років, проте фінансова криза була лише однією з серії глобальних криз. Період деглобалізації пов'язують з такими подіями як торговельні війни, Brexit, локдауни через COVID-19, розриви виробничих і логістичних ланцюжків через широкомаштабну війну в Україні, структурна зміна ринків і цін через санкції проти росії, глобальна енергетична криза та падіння прямих іноземних інвестицій. Війна росії проти України призвела до

уповільнення світової економіки та підштовхнула кризові явища в усьому світі. Проте, незважаючи на наявність багатьох тенденцій до деглобалізації, вони ще не призвели до повного зриву процесу глобалізації.

Ключовою особливістю розвитку сучасного суспільства є соціалізація всіх сфер людського життя та підпорядкування їх соціальним цілям. Суспільство – це рушійна сила розвитку країни в цілому і відповідно до статті 3 Конституції України - людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. У демократичному суспільстві інтереси соціальної безпеки людини та держави в цілому повинні співвідноситися та бути гармонійно збалансованими.

Безпека є базовою потребою людини. Головним недоліком чинної системи національної безпеки є певне ігнорування соціальної безпеки. Відсутність у чинній Стратегії національної безпеки окремо визначеної підсистеми соціальної безпеки не дає додаткових зобов'язань, які попереджають низький рівень життя громадян, високий рівень бідності, посилення загроз життю та здоров'ю населення, невиправдано високу соціальну нерівність суспільства, нерівний доступ до якісних освітніх та медичних послуг [2].

У науковій літературі соціальну безпеку у більшості випадках розглядають як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи та суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Особливу загрозу в Україні несе війна, яка істотно позначилася на стані національної безпеки України, зокрема, соціальної безпеки людини. Її негативні наслідки мають як прямий, так і опосередкований характер, що є реальною соціальною загрозою. Вплив війни на соціальну безпеку людини потребує обґрунтування нових більш ефективних

механізмів та інструментів її зміцнення.

Серед найбільш небезпечних соціальних загроз для України на сучасному етапі визначають: загрозу посягань із боку окремих груп та осіб на права та свободи громадян, державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України; намагання маніпулювати свідомістю, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації.

Аналіз та оцінка стану соціальної безпеки мають бути систематичними, комплексними, оцінюючи: стан добробуту та рівня життя; стабільність соціальних взаємин та організаційної структури; рівень культури суспільства; наявність умов запобігання і розв'язання соціальних конфліктів; процеси десоціалізації суспільства тощо.

Соціальна безпека передбачає захист життя, здоров'я, благополуччя, створює передумови для формування та розвитку особистості. Вона визначається станом економіки, характером демографічних процесів, екологічних факторів антропогенного характеру, станом соціально-побутової сфери, ступенем соціальної напруженості, характером соціальної політики та поведінки населення [4].

В умовах війни, що продовжується, загрози досягають найбільшої концентрації, а через масові вбивства, нелюдські безчинства, мародерства, зруйновані міста, села, історичні пам'ятки, скалічені російськими окупантами долі тисяч людей національна безпека загострюється. Адже війна росії проти України - це війна свободи проти рабства, безпеки проти постійної загрози, розвитку проти занепаду, минулого проти майбутнього. У решті-решт це війна за нову архітектуру Європи, світу та безпекових організацій [3].

Ця наймасштабніша після Другої Світової війна, довела недієздатність і неефективність більшості міжнародних організацій, головна мета яких – не допускати та зупиняти війни. Повномасштабна російська війна проти України

перевернула уявлення про європейську безпеку та похитнула заснований на правилах міжнародний глобальний порядок. Безпекові інституції виявилися нездатними і неготовими протистояти новим загрозам та викликам.

Соціальна безпека не здатна швидко пристосовуватись до глобальних змін, що призводить до зростання соціального напруження. Взагалі глобалізація – внутрішньо суперечливий процес: з одного боку, вона відкриває нові можливості (змінюються напрями розвитку соціальних політик держав), з іншого – загострює існуючі або породжує нові проблеми (соціальна нерівність, ліквідації бідності, підвищення рівня людської безпеки, покращення соціальних перспектив тощо). Тому необхідний новий прогресивний сценарій для зміцнення соціальної безпеки України та забезпечення її ефективного функціонування в умовах глобалізації, яка здійснює суттєвий вплив на соціальну політику країн з високим рівнем внутрішньої нестабільності та зовнішньої вразливості в умовах зatoryжної фінансової кризи, Covid-19 та широкомаштабної війни. Необхідне точне та коректне державне регулювання та управління з метою підтримки стійкості й недопущення настання хаосу в існуючій господарській системі та розробка інтегрованої (комплексної) стратегії забезпечення соціальної безпеки в повоєнний період, з урахуванням особливостей, пов'язаних зі спеціальним правовим статусом окремих бенефіціарів (ветеранів, внутрішньо переміщених осіб тощо), реалізація якої буде забезпечена завдяки міжвідомчій та міждисциплінарній координації.

Невирішеним питанням, на сьогоднішній день, залишається пошук шляхів зміцнення соціальної безпеки. Тому у повоєнний період нагальним питанням стане пошук і залучення ресурсів для відновлення економіки, інфраструктури, промисловості. Головними джерелами таких ресурсів очевидно стануть здебільшого довгострокові кредити, гранти від західних держав, а також фінансова допомога через

фонди міжнародних організацій, зокрема ООН, але на цільові програми, пов'язані з гуманітарною допомогою, розмінуванням та відновленням населених пунктів.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. К.; Львів: ЛРІДУ НАДУ. 2018. 47 с.

3. Чеберяко О., Варналій З., Колесник В., Медведкова Н. Соціальна безпека України в умовах війни та повоєнний час: особливості та шляхи зміцнення // Business and Law. 2022. №2. р. 67-76.

4. Varnalii Zakharii, Cheberyako Oksana, Miedviedkova Nataliia. State Policy of Eensuring Human Social Security under the War // Економіка і регіон. 2022. № 3 (86). с. 51-59.

Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

УДК 336.71

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ESG-РИЗИКИ В СИСТЕМІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ

Війна в Україні є однією з найважливіших геополітичних подій останніх 30 років, негативні наслідки якої триватимуть десятиліттями. Поглиблена нею криза, яка викликана попередньо COVID-19, та її вплив на банки має багато спільного з ESG-ризиками. Спостереження ж за цією кризою відкриває для банків несподівані можливості: вони можуть використати досвід протистояння агресії тероризму та коронакризи, щоб краще справлятися з майбутніми викликами ESG-ризиків.

За останні роки зросло усвідомлення того, що певні корпоративні ризики: екологічні, соціальні практики та корпоративне управління, можуть суттєво впливати на фінансову стабільність банків в довгостроковій перспективі. На разі розроблення імперативів сталого фінансування та рекомендації щодо інтеграції екологічних, соціальних і управлінських стандартів в діяльність фінансових установ відбувається в межах реалізації Договору про співпрацю між Національним банком України та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) від 16 квітня 2021 року для впровадження Проекту з розвитку сталого фінансування в Україні.

Згідно з Політикою НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [1] система управління екологічними та соціальними ризиками буде інтегрована в загальну систему управління ризиками фінансових установ: банків – із 2023 року, небанківських фінансових установ – із кінця

2024 року. ESG-ризик – це фактори та ризики, пов’язані з ними, які відображають ймовірність як позитивного, так і негативного впливу на фінансові результати чи платоспроможність банку, його клієнтів (суб’єктів господарювання, фізичних осіб, інших банків), сталий розвиток країни, та ті, що пов’язані з екологічними, соціальними та управлінськими питаннями. Такі питання набувають щодалі більшої популярності, оскільки в загальних активах банків нематеріальні активи набувають все більше й більше ваги та багато ESG-питань стосується нематеріальних активів, які переважно зовсім не відображені у традиційній фінансовій звітності. У табл.1 відображені базові складові оцінки ESG-ризику.

Таблиця 1

Базові складові оцінки ESG-ризику банків

Елементи ESG	Сутність ризику	Напрями оцінки
1	2	3
Екологічний (E) індекс	кліматичні зміни та вуглецеві викиди; використання природних ресурсів та управління енергетичними та водними ресурсами; забруднення та відходи; екодизайн та інновації	вплив банку на природну екосистему, що охоплює викиди (парникові гази); ефективне використання природних ресурсів у операційній діяльності; забруднення та відходи; інноваційні дії щодо екодизайну банківського продукту.
Соціальний (S) індекс	здоров’я працівників та безпека, різноманітність та розвиток працівників; відповідальність перед клієнтами та за якість послуг; відносини із громадськістю та благодійність	зв’язки банку з працівниками, клієнтами та суспільством, що включають забезпечення мотивації і відданості працівників, задоволення потреб клієнтів, їх безпеку; соціально відповідальний бізнес щодо громадськості.

Продовження табл. 1

1	2	3
Управлінський (G) індекс	права акціонерів; склад правління (незалежність та різноманітність); політика щодо винагород менеджменту; шахрайство та хабарництво	оцінка поточних систем управління щодо діяльності в довгострокових інтересах акціонерів, що включає забезпечення прав акціонерів, наявність функціонального правління, існування ефективної політики винагород для керівників та запобігання таким нелегальним практикам, як шахрайство та хабарі.

Джерело: складено за матеріалами [2, с. 5-6]

Щодо управління ESG-ризиками – як елементу комплексної системи ризик-менеджменту банку – керівникам слід зосередити увагу на таких аспектах:

- враховувати геополітичні зміни у рішеннях, оцінці потенціалу, у розробці операційних процесів та налаштуванні системи управління ризиками, в тому числі з урахуванням нових умов щодо ESG порядку денного у нових обставинах;

- здобувати та розвивати знання та експертизу у питаннях про відновлювані джерела енергії та енергоефективність, цифровізацію та автоматизацію, циркулярну економіку – з цими знаннями можна швидше скористатися перевагами фінансування у цих сферах [3];

- розширювати свої компетенції на ринках капіталу та структуруванні, визначати найважливіші інвестиційні програми ESG, необхідні для досягнення довгострокової вигоди, зокрема, інвестиції у цифрові рішення для формування підходів до використання можливостей та подолання ризиків у сфері сталого розвитку;

- розвиток компетенцій служб комплаєнсу – підтримувати розробку технологічних рішень для функцій комплаєнсу, використовувати різноманітні та сучасні

алгоритми навчання з елементами моделювання різних ситуацій, в тому числі пов'язаних зі зміною санкційних правил у світі;

– систематично інтегрувати управління IT-ризиками в загальну систему ризик-менеджменту. Нормативно-правові вимоги, такі як вимоги до контролю IT-систем у фінансових установах, мають впроваджуватися швидко та ретельно;

– розширення та покращення комунікації з усіма зацікавленими сторонами – це дасть можливість ефективно протистояти загрозі репутаційних ризиків;

– встановлення показників та стандартів для звітування про результати роботи у сфері ESG, які визначають рівень амбіцій та гарантують, що фінансова установа зможе донести переконливу та цілісну інформацію щодо ESG до інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Здатність банків впоратися з ESG-ризиками насамперед залежить від рівня зрілості їх системи ризик-менеджменту. Механізм управління ризиками створений не лише для того, щоб зберігати безперервність бізнес-процесів, але й щоб дозволити фінансовим установам постійно трансформувати бізнес-моделі та адаптуватися до умов, що змінюються.

Література:

1. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>.

2. Matos, P. 2020. «ESG and Responsible Institutional Investing Around the World». CFA Institute Research Foundation. URL: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/book/rf-lit-review/2020/rflr-esg-and-responsible-institutional-investing.pdf>.

3. ESG-трансформація на тлі геополітичних викликів – план дій для банків. Липень 2022. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/07/01/87951812/>

УДК 336.71

*Плєшакова Наталія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна)*

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН⁴

Необхідно констатувати, що від 24 лютого 2022 року в Україні триває війна, повномасштабне вторгнення росії докорінно змінило ключові підходи до фінансування соціальних видатків та суттєво посилило ризики для фінансової стабільності країни.

Питання фінансової стабільності як економічної категорії досліджували у своїх працях відомі зарубіжні вчені: Е. Крокетт, Дж. Стігліц, Г. Шиназі, М. Фут та вітчизняні фахівці: Я. Белінська, В. Геєць, Т. Унковська та інші. Дослідження проблем соціальної безпеки досліджують у своїх працях: З.С. Варналій, З.І.Галушка, В.І. Куценко, Ю.М.Харазішвілі та інші. Незважаючи на значний доробок науковців у досліджуваній сфері поки що не дістали достатнього розвитку питання, пов'язані і з забезпеченням фінансової стабільності держави як гарантії забезпечення соціальної безпеки громадян, особливо, в умовах воєнного стану.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України» № 541-VIII від 18.06.15 року під фінансовою стабільністю пропонується розуміти стан фінансової системи, в якому вона здатна належним чином забезпечити можливість ефективно виконувати свої ключові

⁴ Тези підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

функції, такі як фінансове посередництво та забезпечення здійснення платежів, і таким чином сприяти стійкому економічному зростанню, а також протистояти негативному впливу кризових явищ на економіку [5].

Щодо соціальної безпеки в Україні, то її гарантування державою, закріплено у Конституції. Зокрема визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [4].

Соціальну безпеку вітчизняні науковці у більшості випадках розглядають як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи та суспільства від зовнішніх і внутрішніх ризиків [2]. Своєчасного виявлення і мінімізації ризиків є предметом діяльності Ради з фінансової стабільності відповідно до частини другої статті 7-1 Закону України «Про Національний банк України» та відповідно до частини третьої статті 106 Конституції України [6]. На останніх засіданнях Ради детально розглядалися зростаючі внутрішні та зовнішні ризики для фінансового сектору України та економіки в цілому внаслідок агресії росії та обговорювався спектр антикризових заходів для мінімізації цих ризиків [3].

Ми поділяємо думку Тетяни Богдан, що під час подолання руйнівних наслідків війни та створення умов для стійкого розвитку України варто спиратися на виважену й обґрунтовану політику державних видатків. Якщо до війни фінансування державою системи соціального захисту становило 6,7-8,7% ВВП. Зростання безробіття та мільйони внутрішньо переміщених осіб (ВПО) спонукали уряд збільшити видатки. Зараз вони складають понад 9,1% ВВП [1].

Проаналізуємо вплив ключових ризиків на економіку України (рис.1).

	Зміна ризику				Рівень ризику			
	2021		2022					
	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	01.1 0.21	01.0 1.22	01.0 4.22	01.07.22
Світова економіка	↗	→	↗	↗				
Зовнішня кон'юнктура	↗	↗	↗	↗				
Економічні умови	→	→	↗	↗				
Державні фінанси	↘	→	↗	↗				
Валютний ринок	↘	↗	↗	↗				
Геополітика	→	↗	↗	↗				

Оцінка зміни ризиків. Стрілки вгору – збільшення ризику; стрілки вниз – зменшення ризику. Рівень ризику вказує на його інтенсивність: - низька, - середня, - висока.

Рис. 1. Еволюція системних ризиків

Джерело: побудовано автором на основі [3].

Таким чином, з початку повномасштабної війни в Україні відбулося падіння ділової активності суб'єктів господарювання та зниження рівня добробуту громадян. Ситуацію ускладнили такі фактори, як захоплення значної частини української території, руйнація торговельних взаємовідносин та порушення логістики, закриття великої кількості підприємств та зростання безробіття, девальвація національної валюти, а також масштабні переселення населення як в межах країни, так і за її межі.

Нині стабільність нашої держави залежить від постійності фінансової допомоги з боку партнерів, країн-донорів. Уряд зіштовхнувся з ситуацією, коли необхідно

максимально виважено підходити до видаткової політики, а обмежений фінансовий ресурс використовувати ще більш ефективно. Видаткова політика держави має бути кардинально переосмислена.

Література:

1. Богдан Т. Війна і державні фінанси: скільки потрібно грошей на відновлення і де їх брати. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382/>
2. Гошовська В.А. Соціальна домінанта національної безпеки. *Стратегічна панорама*. 2003. № 2. С. 97
3. Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (2022). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSB_Report%202021-2022.pdf?v=4
4. Конституція України. № 254к/96-ВР. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України: Закон України від 18 червня 2015 року № 541-VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/541-19>
6. Про Раду з фінансової стабільності : Указ Президента України від 24.03.2015 №170/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170/2015#Text>

УДК 336 (477)

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Москаленко Дар'я Павлівна, Одінець Єва Вадимівна,
студентки
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

СТАТИСТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ

Підтримка та стабілізації економіки України в умовах воєнного стану є базисом для її повоєнного відновлення. На сьогоднішній день впроваджено цілий ряд регуляторних інструментів для забезпечення функціонування національної економіки. Зокрема, відбулося зниження податкового навантаження, спрощення і поліпшення процедур податкового адміністрування, скасовано ряд перевірок і дозвільних документів. Впроваджено низку заходів для переходу економіки до першочергового забезпечення обороноздатності держави та соціального захисту громадян, запущено програму щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих регіонів (релокація), спрямовану на збереження виробничого і трудового потенціалу, перезапуску наявних дієздатних потужностей і створення нових робочих місць [1]. Водночас впровадження заходів щодо підтримки фінансової стабільності має ґрунтуватися на систематичному оцінюванні їх ефективності.

Фінансова стабільність означає здатність фінансової організації (або країни) до забезпечення стійкості фінансового стану, зменшення ризиків і збереження фінансової незалежності. Оцінювання фінансової стабільності є важливою для різних зацікавлених сторін, таких як інвестори,

кредитори, державні регулятори та ін. Також, статистичні методи можуть бути використані для виявлення ризиків та небезпек, які можуть впливати на фінансову стабільність.

Оцінювання рівня фінансової стабільності є важливим завданням для органів державної влади та центральних банків, особливо в контексті відновлення національної економіки. Найбільш поширеними статистичними інструментами, які можуть бути використані для оцінки ризиків та виявлення можливостей для відновлення фінансової стабільності, можна визначити стрес-тестування, макропруденційний аналіз, мережевий аналіз, економетричні моделі.

Стрес-тестування передбачає піддавання фінансової системи різним сценаріям, таким як сильна рецесія або раптове підвищення процентних ставок, щоб оцінити, як вона працюватиме за несприятливих умов. Такий підхід дозволяє виявити потенційні вразливості фінансової системи та вжити заходів для їхнього пом'якшення [2].

Макропруденційний аналіз – є ще одним статистичним інструментом, який використовується для оцінювання фінансової стабільності. Цей підхід передбачає аналіз взаємозв'язку різних частин фінансової системи та оцінку того, як ризики в одній сфері можуть вплинути на стабільність системи в цілому. Наприклад, раптове збільшення кількості дефолтів за іпотечними кредитами може призвести до ланцюгової реакції дефолтів в інших сферах, таких як корпоративний борг або споживче кредитування [3]. Макропруденційний аналіз дозволяє виявити ці взаємозалежності та вжити заходів, щоб запобігти виникненню системних ризиків.

Наступним статистичним інструментом оцінювання фінансової стабільності є мережевий аналіз. Цей підхід передбачає аналіз взаємозв'язків між фінансовими установами та виявлення потенційних ризиків для стійкості національної економіки. Наприклад, якщо збанкрутує великий банк, це

може мати хвильовий ефект на інші банки, що призведе до ширшої фінансової кризи. Мережевий аналіз дозволяє виявити ці потенційні ризики і вжити заходів, щоб запобігти їхній реалізації.

Також, можуть бути використані економетричні моделі для оцінювання фінансової стабільності. За допомогою цих моделей можна проаналізувати вплив змін процентних ставок або економічного зростання на фінансову стабільність. Економетричні моделі правомірно вважаються невід'ємним елементом в системі регулювання національної економіки.

Доцільно відмітити наявність і не таких поширених статистичних інструментів, які також можна використовувати для оцінювання фінансової стабільності. До них можна віднести:

- сценарний аналіз – який передбачає оцінку поведінки фінансової системи за різних гіпотетичних сценаріїв, таких як раптова зміна процентних ставок або значний економічний спад.

- аналіз чутливості – який передбачає оцінку того, як зміни певних ключових змінних, таких як процентні ставки або ціни на активи, можуть вплинути на стабільність фінансової системи.

- динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги – які використовують складні математичні моделі для імітації взаємодії між різними частинами економіки та оцінки потенційних ризиків для фінансової стабільності [3, 4].

Варто зазначити, що хоча статистичні інструменти можуть бути корисними для оцінювання фінансової стабільності, але вони не гарантують беззаперечно точний результат. Економічні та фінансові системи є складними, існує багато факторів, які можуть впливати на їхню стабільність. Крім того, статистичні моделі ґрунтуються на припущеннях про те, як функціонують економіка і фінансова система, і ці припущення не завжди можуть бути вірними. Тому важливо доповнювати статистичний аналіз іншими формами якісного аналізу, такими як експертні оцінки та оцінки ризиків [5].

Таким чином, оцінювання фінансової стабільності є критично важливим завданням для органів державної влади, особливо в контексті відновлення національної економіки. Для оцінювання рівня фінансової стабільності можуть бути використані різні статистичні методи, такі як аналіз даних, регресійний аналіз та моделювання фінансових ризиків та методи тощо. Їх застосування є підґрунтям для впровадження регуляторних заходів підтримки та відновлення національної економіки. Оскільки ці методи являються інформаційним базисом для визначення резервів зростання фінансової стійкості та стабільності країни.

Література:

1. Onyshchenko S., Hlushko A. Regulatory levers and tools to support business in Ukraine under martial law. Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: Праці XXII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (2 грудня 2022 р., м. Вінниця). Том 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 237–239 (272 с.)
2. Statistics and Indicators for Financial Stability Analysis and Policy / J.M. Israel et al. *SSRN Electronic Journal*. 2013. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2245606>
3. Development of methodological tools assessment of financial stability of enterprise. Atlantis Press: URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/sicni-18/55911824>
4. Onyshchenko S.V., Glushko A.D. Additive deterministic models of enterprises activity financial results factor analysis. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 15 трав. 2019 р. Полтава: Пусан АФ, 2019. Ч. 1. С. 30-32.
5. Measures of financial stability – a review: URL: <https://www.bis.org/ifc/publ/ifcb31ab.pdf>

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Левкова Ірина Миколаївна,
студентка,*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Падіння економічної активності, зменшення обсягів виробництва та зупинка діяльності значної кількості суб'єктів бізнесу в умовах війни зумовлює необхідність аналізу сучасного стану формування дохідної частини державного бюджету України.

Доходи бюджету – це частина фінансових ресурсів держави, що створюються у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у бюджетному фонді для забезпечення соціальних і економічних потреб держави [1, с. 83]. Ці кошти є основним джерелом фінансування державних видатків оборону, освіту, охорону здоров'я, реалізацію соціальних програм, інфраструктурних проєктів тощо.

Аналізуючи динаміку доходів державного бюджету України протягом 2018-2022 рр. варто відмітити стабільну позитивну динаміку їх загальної величини (рис. 1). При чому з початком широкомасштабної війни у 2022 році кратне зростання видатків державного бюджету України на оборону потребувало значного зростання його дохідної частини для мінімізації дефіциту державного бюджету України, що забезпечено залученням великого обсягу коштів від закордонних країн і міжнародних організацій. З наведених даних бачимо, що починаючи з 2018 року розмір надходжень державного бюджету України має зростаючу тенденцію, що безпосередньо пов'язано з необхідністю покриття видаткової частини бюджету, обсяг якої також збільшується.

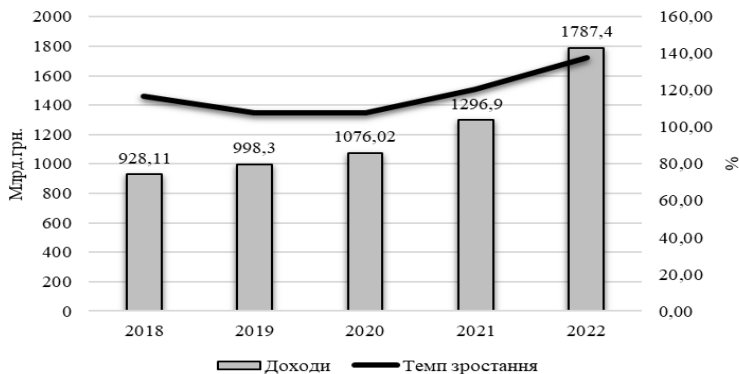

Рис. 1. Динаміка доходів державного бюджету України протягом 2018-2022 рр.

*Джерело: побудовано автором за даними Міністерства фінансів України [3]

Темп зростання доходів у 2019 році в порівнянні з 2018 роком знизився на 9,49%, але протягом наступних років спостерігається їх стрімке зростання. Важливо зазначити, що потреба у збільшенні дохідної частини бюджету починаючи з 2019 року спричинена поширенням та наслідками пандемії COVID-19, у 2022 році початок масштабних військових дій став новим випробуванням для економіки України.

Важливим макроекономічним показником, що безпосередньо визначає дохідну частину бюджету є обсяг валового внутрішнього продукту, розподіл та перерозподіл якого відбувається через державний бюджет. У 2022 році, порівнюючи з 2021 роком, розмір реального ВВП України у відсотковому співвідношенні зменшився на 29,1%, при чому за нормальних умов його значення не має перевищувати позначку 3%. Це, безумовно, негативно впливає на формування дохідної частини державного бюджету України в сучасних умовах.

Бюджетні надходження поділяють на загальні та спеціальні, які формують загальний фонд фінансування без цільового спрямування та відповідно зараховуються до спеціального фонду бюджету з чітко визначеним напрямком

використання коштів. Існує чималий перелік джерел формування дохідної частини державного бюджету, основними з яких є: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; офіційні трансферти та інші.

Враховуючи сучасну ситуацію в Україні, а саме військові дії та ракетні обстріли всієї території, з початком широкомасштабного військового вторгнення РФ у 2022 році спостерігалися значні зміни у структурі надходжень державного бюджету України у порівнянні з довоєнним періодом (рис. 2).

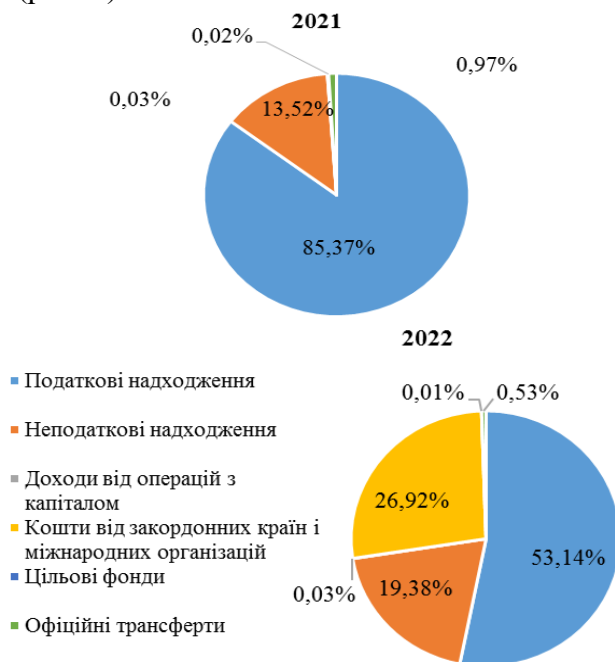

Рис. 2. Зміна структури доходів державного бюджету України у 2022 році порівняно з 2021 роком

*Джерело: побудовано автором за даними Міністерства фінансів України [3]

Безумовно, найбільша частка надходжень до державного бюджету період припадає на податкові надходження. У

2021 році вони становили 85,37% в структурі доходів державного бюджету України, а у 2022 році – вже 53,14%, тобто прослідковується зниження їх питомої ваги у зв'язку з отриманням значного обсягу коштів від закордонних країн і міжнародних організацій. Частка цього джерела у 2022 році зросла до 26,9 % проти 0,1% у 2021 році.

Отже, формування доходів державного бюджету залежить від різних факторів, таких як економічна кон'юнктура, податкова політика, зовнішні фактори та інші обставини. В Україні в сучасних умовах визначаючим чинником формування дохідної частини державного бюджету є війна й пов'язані з нею загрози бюджетній безпеці. Тому компенсація економічних втрат із зовнішніх джерел та ефективний розподіл бюджетних коштів забезпечить запобігання зростання бюджетного дефіциту, наслідком якого є збільшення розміру державного боргу, покриття якого безпосередньо пов'язано з на потребою у залученні та пошуку нових джерел фінансування.

Література:

1. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: Монографія. К.: НДФІ, 2006. 584 с.
2. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. *Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі*: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.
3. Доходи держбюджету України. *МінФін*. URL: <https://minfin.com.ua/>
4. Open Budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
5. Онищенко С.В., Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1(9), ч. 1. С. 176-184.

УДК 336.71:355.1

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Даценко Руслана Віталіївна,
студентка,*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У перші місяці війни банківська система України зазнала серйозних змін. Це мало своє відображення на функціонуванні комерційних банків, внаслідок чого вони зазнали мінімальних збитків від своєї діяльності. За допомогою вчасно вжитим Національним банком України (далі – НБУ) заходам, банківська галузь отримала прибуток, однак через формування резервів під очікувані збитки, банківський сектор у цілому був збитковим під час перших місяців війни.

В умовах воєнного стану критично важливим є підтримка фінансової стабільності комерційних банків. Варто зауважити, що на даний момент дослідження щодо визначення як фінансової стійкості банківської системи, так і характеристик діяльності банківських установ в умовах воєнного стану не є точними та вимагають додаткових досліджень, адже Україна вперше зіткнулася з таким явищем починаючи з часів своєї незалежності.

За перше півріччя 2022 року більше ніж 20 банків отримали збитки від своєї діяльності. Однак лише станом на 01.08.2022 значення рентабельності активів та рентабельності капіталу банківської системи України стали додатними у розмірі 0,28% та 2,54% відповідно. А вже станом на 01.04.2023 дані показники значно покращуються та

рентабельність активів становить 5,71%, а рентабельність капіталу – 58,09%, це вказує на те, що банківська система України адаптувалась до умов воєнного стану та покращує свою фінансову стійкість.

Введення воєнного стану в Україні від 24.02.2022 пов'язаного з військовою агресією російської федерації відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 2102-IX та Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII дало змогу НБУ здійснювати регулювання та нагляд за банками в надзвичайно складних і непередбачуваних умовах.

За час війни в Україні з 24.02.2022 НБУ затвердив значну кількість документів щодо регулювання банківської діяльності в умовах збройної агресії російської федерації серед яких можна назвати такі: «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 р. № 18, «Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану» від 24.02.2022 р. № 22, «Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп» від 25.02.2022 р. № 23, «Про складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного стану» від 07.03.2022 р. № 41, «Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні» від 08.03.2022 р. № 42, «Про діяльність банків у територіальних громадах, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)» від 05.05.2022 р. № 94, рішення Правління НБУ «Про розмір облікової ставки» від 02.06.2022 р. № 262-рш та інші [1].

Відповідно до вищенаведених актів та документів НБУ запровадив наступні заходи для забезпечення фінансової стійкості як комерційних банків, так і банківської системи в

цілому:

1) тимчасова заборона здійснення розрахунків за кордоном з метою купівлі цінних паперів, акцій, облігацій та сплати брокерських послуг за цими операціями, що здійснюються з використанням карток, емітованих українськими банками;

2) скасування обмеження на встановлення курсу, за яким банки можуть продавати готівкову іноземну валюту клієнтам (в умовах довоєнної практики курс продажу не мав відхилятися від офіційного більше, ніж на 10%), а також аналогічні обмеження на встановлення курсу, за яким банки списують з клієнтських рахунків гроші в гривні, за умови розрахунку гривневими картками за кордоном;

3) зміна облікової ставки НБУ із 10% до 25%;

4) тимчасове зменшення щомісячного ліміту на зняття за кордоном готівки з гривневих рахунків, відкритих в українських банках, зі 100 до 50 тис. грн. в еквіваленті;

5) викуп НБУ військових облігацій [2].

Тепер розглянемо рейтинг комерційних банків за фінансовою стійкістю на кінець 2022 року за даними Міністерства фінансів України (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг комерційних банків за фінансовою стійкістю на кінець 2022 року [3]

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків
1	Укрсіббанк	4,39	4,3	4,6	4,22
2	Райффайзен Банк	4,34	4,1	4,9	3,89
3	Креді Агріколь Банк	4,16	3,8	4,5	4,33
4	Кредобанк	4,15	3,9	4,5	4,11
5	ОТП Банк	4,12	4	4,3	4,11
6	Приватбанк	4,04	3,5	4,5	4,33

Для розрахунку загального рейтингу стійкості комерційних банків брались до уваги такі характеристики, як стресостійкість (здатність банку протистояти зовнішнім та внутрішнім ризикам), лояльність вкладників (прихильність клієнтів банку до його депозитними продуктами і успішність діяльності банку на роздрібному сегменті депозитного ринку), а також оцінка аналітиків.

Таким чином найвищий загальний рейтинг фінансової стійкості свідчить про мінімальну ймовірність настання несприятливих фінансових наслідків.

Зрештою за підсумками 2022 року у топ-6 банків увійшли п'ять банків з іноземним капіталом – Укрсіббанк, Райффайзен Банк, Креді Агріколь Банк, Кредобанк, ОТП Банк та державний Приватбанк.

Отже, не зважаючи на війну та її наслідки для країни, банківська галузь зберігає довіру серед своїх клієнтів, залишається стійкою та забезпечує стабільність усієї фінансової системи України.

Література:

1. Фукс Н. А. Правові засади банківського регулювання та нагляду в Україні в умовах воєнного стану / Н.А. Фукс // URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/19484/Фукс%20Н.%20А.%20Правові%20засади%20банківського%20регулювання%20та%20нагляду%20в%20Україні....pdf>.

2. Неизвестна О. В. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану / О. В. Неизвестна, А. А. Григоров // Економіка та суспільство. 2022. №39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351>.

3. Рейтинг банків України – Мінфін. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>.

УДК 338.24(477)

Єрмак Галина Іванівна,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни, розгорнутою російською федерацією, одним із головних завдань є підтримка бізнесу як основи функціонування національної економіки. З початку повномасштабного вторгнення значна частина суб'єктів господарювання зазнала величезних фінансових втрат через пошкодження чи руйнування виробничих потужностей, втрату співробітників через евакуацію чи мобілізацію, порушення логістичних ланцюгів, зупинення інвестиційних проектів. У зв'язку з цим, проблематика формування сприятливого бізнес-середовища, як ніколи, є актуальною.

Згідно з аналітичними даними Центру розвитку інновацій, Офісу з розвитку підприємництва та експорту й національного проєкту Дія.Бізнес за перші півроку воєнного стану закрилися 78 тис. суб'єктів господарювання, збанкрутувало – 419. Від початку війни лише у липні кількість новостворених суб'єктів господарювання перевищила кількість таких, що припинили діяльність (рис. 1). Загальна сума прямих збитків, завданих за рік війни бізнесу оцінюється експертами у розмірі 13 млрд дол [1].

З метою підтримки бізнесу від початку війни було застосовано ряд регуляторних інструментів, які передбачали впровадження податкових преференцій, фінансову допомогу суб'єктам підприємництва, дерегуляцію бізнес-середовища.

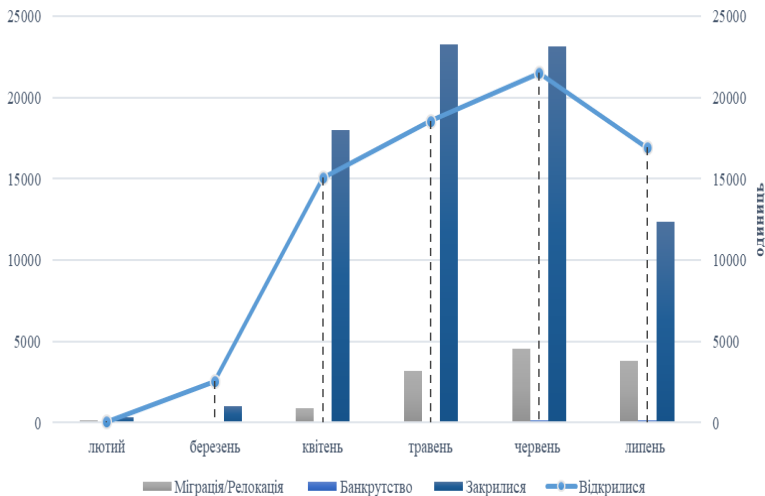

Рис. 1. Динаміка реєстрації, міграції/релокації, банкрутства та припинення діяльності суб'єктів господарювання в Україні за лютий – липень 2022 року

* Побудовано автором за даними [2]

Останній напрям правомірно визначити найбільш актуальним, оскільки продиктований не лише воєнним станом в Україні, а й курсом на європейську інтеграцію.

Державна політика дерегуляції бізнес-середовища є одним із основних елементів практичної імплементації нової моделі розвитку України у відповідності до євроінтеграційного курсу. Деретуляцію доцільно визначити головним інструментом поліпшення бізнес-клімату. Згідно з офіційними даними Міністерства економіки України за результатами проведеного аналізу нормативно-правового поля у сфері державного регулювання видів господарської діяльності виявлено більше 1000 інструментів державного регулювання, зокрема: 528 дозволів, 224 ліцензій, 157 погоджень, 145 висновків, 121 свідоцтв, 55 декларацій, 42

повідомлень, 23 посвідчень [3]. Така кількість регуляторних актів негативно впливає на започаткування діяльності суб'єктами господарювання та їх виходу на ринок. Варто зазначити, що бюрократична процедура отримання документів дозвільного характеру потребує великих часових та фінансових витрат, створює додаткове адміністративне навантаження.

На сьогоднішній день, Кабінетом міністрів України оновлено плани заходів зі спрощення та удосконалення регуляторного середовища з чітко визначеними термінами й очікуваним ефектом [4]. Зокрема, передбачається дерегуляція бізнесу в будівельній, транспортній, енергетичній галузях, інших сферах. Головною метою є створення максимально сприятливого бізнес-середовища, і, як наслідок, підтримка національної економіки в умовах воєнного стану та сприяння євроінтеграції України.

Аналіз чинного законодавства та положень Проекту Плану відновлення України [5] дозволяє окреслити стратегічні напрями дерегуляції бізнес-середовища в Україні: поширення декларативного принципу започаткування підприємницької діяльності; створення Єдиного реєстру дозвільних документів; запровадження декларативного принципу для дозволів на виконання будівельних робіт на промислових об'єктах; поширення практики цифровізації державних сервісів і послуг; підвищення рівня залучення суб'єктів підприємницької діяльності до процесів розроблення та прийняття рішень, спрямованих на спрощення регуляторного середовища [6].

Реалізація зазначених напрямів дерегуляції бізнес-середовища має відбуватися систематично і послідовно [7]. Це дозволить створити прогнозоване та ефективне регуляторне поле, у якому будуть врегульовані економічні потреби бізнесу та функціональні можливості держави щодо захисту інтересів суспільства, значно розширити економічні свободи в Україні,

підтримати та стимулювати розвиток підприємництва в умовах воєнного стану.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців. URL: <https://cid.center/ukrainian-business-in-conditions-of-full-scale-war-analysis-of-the-situation-for-six-months/>

3. Міністерство економіки України. Уряд створив міжвідомчу робочу групу з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=fa63a2f6-eb2a-4359-9854-c336954fc860&title=UriadStvorivMizhvidomchu>

4. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про внесення змін до плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату» від 31 січня 2023 р. № 89-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89-2023-%D1%80#Text>

5. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>.

6. Онищенко С.В., Ківшик О.П., Єрмак Г.І. Деретуляція підприємницької діяльності як базис підтримки та відновлення національної економіки України. Modeling the Development of the Economic Systems. 2022, 4, с. 124–132.

7. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Регуляторні інструменти підтримки та відновлення національної економіки України. Академічна й університетська наука: результати та перспективи: XV Міжнародна науково-практична конференція, 02 грудня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 43–45.

УДК 336.025

Білько Станіслав Сергійович,

*здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Глобальні процеси розвитку інформаційних технологій стали детермінантою розвитку цифрової економіки та вагомим інструментом світового економічного зростання. З одного боку, цифровізація усіх сфер суспільного життя дозволила максимізувати вигоди держави, бізнесу й громадян у зв'язку з підвищенням ефективності та оперативності операцій, обміну інформацією, але з іншого – спричинила зростання ризиків, пов'язаних з отриманням фінансових та репутаційних збитків у результаті кіберзлочинних дій. Актуальність проблеми забезпечення інформаційної безпеки в умовах розвитку систем штучного інтелекту зумовлена зростанням реалізації кіберінцидентів як в національному, так і в світовому інформаційному просторі. Втручання та дестабілізація роботи інформаційних систем, викрадення конфіденційної інформації – це загрози, які модифікуються кожного дня та вимагають побудови ефективних систем захисту.

З 2021 року, з моменту прийняття Стратегії інформаційної безпеки України [1] та Стратегії кібербезпеки України [2], було закладено основи для розбудови дієвих механізмів протидії загрозам національній економіці у інформаційній сфері, в тому числі у кіберпросторі. Враховуючи концептуальні положення інформаційної безпеки, визначені стратегіями, правомірно визначити її невід'ємною складовою кожної сфери національної безпеки, яка спрямована на захист національних інтересів, в тому числі

економічних, від деструктивного впливу потенційних і реалізованих інформаційних загроз, мінімізацію збитків через недостовірну та неповну інформацію, незаконне заволодіння інформацією та її використання [3]. Обґрунтовуючи поняття «інформаційна безпека національної економіки» необхідно враховувати той факт, що загрози безпеці в інформаційному просторі впливають на економічні інтереси всіх суб'єктів ринкових відносин [4]. Таким чином, в основу інформаційної безпеки національної економіки покладено захист національних економічних інтересів.

Кібербезпека посідає особливе місце в системі інформаційної безпеки національної економіки, адже кіберзлочини у вигляді кібершпигунства (викрадення інформації про новітні технологічні розробки, фінансові операції тощо) та кібератак можуть нанести непоправної шкоди стратегічно важливим об'єктам як державного, так і приватного сектору. Це підтверджується офіційними статичними даними. Державний сектор став головною мішенню для кіберзлочинців у 2022 році: кількість атак на цей сектор зросла на 95% у другій половині 2022 року порівняно з аналогічним періодом 2021 року [5]. Зростання рівня цифровізації, спричинене COVID-19, не лише збільшила площу атаки для зловмисників, але й дозволила країнам використовувати кібервійну як інструмент для нападу на інші країни. Останні роки Індія, США, Індонезія та Китай залишалися основними країнами-мішенями для кібератак. Разом на ці чотири країни припадає близько 40% від загальної кількості повідомлень про інциденти в державному секторі.

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну супроводжувалося скоординованими кібератаками на державні установи та об'єкти критичної інфраструктури. Водночас більш ніж на 600% зросла і кількість кібератак на рф як підтримка Україні з боку активістів.

Оцінюючи вплив на економічні інтереси, правомірно

відмітити, що за орієнтовними підрахунками експертів, від злочинів у цифровому просторі світова економіка зазнає втрат, що вимірюються трильйонами доларів США. Проте найбільша небезпека – не в сумі грошей, а в загрозі бізнесу. Так, кожна п'ята компанія, що піддалася кібератаці, була змушена закрити свій бізнес. У 48% компаній сталася втрата даних або обладнання, а з 42%, які заплатили викуп, чверть – не отримали обіцяні дані [6].

Високий рівень розвитку цифрового простору і поява безпрецедентних загроз вказує на необхідність зміни парадигми стратегії інформаційної безпеки: вона повинна базуватися не на реагуванні за фактом, а на принципах прогнозування і планування захисту від потенційних загроз. В цьому контексті потрібно відмітити позитивні зрушення. У лютому 2023 року в Україні було впроваджено систему Protective DNS. Вона забезпечує фільтрацію фішингових сайтів, перешкоджаючи таким чином діяльності кіберзлочинців. Українці отримали додатковий захист від шахраїв в Інтернеті. Protective DNS при спробі переходу на фішинговий сайт перенаправляє користувачів на сторінку з попередженням про загрозу та рекомендаціями з кібергігієни. До системи вже приєдналися понад 320 українських провайдерів, які відповідально ставляться до безпеки клієнтів, зокрема Kyivstar, lifecell, Vodafone, Укртелеком, Датагруп та Воля. За перший місяць роботи системи є суттєві результати – об'єм фішингового шахрайства в грошовому еквіваленті знизився приблизно на 40–50%, а кількість звернень від ошуканих громадян – на 30–40%. Загалом це десятки або навіть сотні мільйонів гривень щомісяця, які українці не втрачати завдяки роботі системи [7].

Таким чином, в умовах посилення впливу дестабілізуючих чинників цифровізації, реалізації безпрецедентних загроз усім складовим національної безпеки, спричинених військовою агресією РФ забезпечення

інформаційної безпеки є базисом реалізації національних інтересів, що створює нові можливості для зміцнення безпеки національної економіки.

Література:

1. Стратегія інформаційної безпеки: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.

2. Стратегії кібербезпеки України: Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-400133>.

3. Онищенко С.В., Білько С.С. Концепти синергетичного підходу до формування безпекоорієнтованого інформаційного середовища в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023, № 1 (314). С. 204–211.

4. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Концептуальні засади інформаційної безпеки національної економіки в умовах діджиталізації. *Соціальна економіка*. ХНУ, 2020. Вип. 59. С. 14–24.

5. Hansika Saxena and Aastha Mittal. Unprecedented Increase in Cyber Attacks Targeting Government Entities in 2022. URL: <https://cloudsek.com/whitepapers-reports/unprecedented-increase-in-cyber-attacks-targeting-government-entities-in-2022>

6. Must-Know Ransomware Statistics. URL: <https://www.fortinet.com/blog/industry-trends/ransomware-are-you-payingattention>

7. За перший місяць роботи системи Protective DNS на понад 30% зменшилися втрати українців від фінансового фішингу. URL: <https://inshe.tv/suspilstvo/2023-03-16/747356/>

УДК 336.1:352

*Кудінов Олександр Миколайович,
аспірант*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Технологій розвиток у ХХ-ХХІ столітті набув стрімких темпів. Всього за останні 100 років люди навчилися швидко долати тисячокілометрові відстані, відкрили для себе космос, створили портативні засоби зв'язку. Якщо раніше електронно-обчислювана машина займала площу двоповерхового будинку і результати обрахування найпростіших задач займало щонайменше години, на сьогодні пристрій можна помістити в кишеню та ті ж самі розрахунки проводяться менше ніж за одну секунду. Розвиток відбувся і в енергетичній сфері, за останні роки видобуток корисних копалин зріс у десятки разів. Всі ці аспекти є запорукою якісного комфортного життя. Однак розвиваючи одну сферу діяльності нехтувались інші у результаті чого людство набуло глобальних проблем які потрібно вирішувати невідкладно інакше виникає загроза існування нащадків. Найбільш вагомими екологічними проблемами ХХІ століття є:

- глобальне потепління. За останні 50 років температура землі зросла на 1.1 градус Цельсія;
- вирубка лісів. За останні 50 років лісові масиви землі скоротилися на 158 гектарів;
- сміттєва «пляма». У 80-х роках у водах тихоого океану було помічено скупчення сміття і на сьогодні його площа займає 1,5 мільйонів кв²[1].

Дана проблематика була висвітлена на засіданні 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку у результаті

чого була сформована стратегічна модель розвитку що включала в себе гармонійного існування 3 сфер діяльності «економіка», «соціум», «екологія».

Рис. 1. Модель стратегічного світового розвитку.

На основі поточної моделі було сформовано 17 цілей та 169 завдань сталого розвитку, які необхідно досягти та виконати до 2030 року. Концепція запропонованої моделі базується на так званій економічній індукції, тобто розвиток мікроекономічної одиниці з урахуванням потреб, географічних, соціальних, ресурсних можливостей та особливостей регіону. Відповідно розвинений регіон формує розвинену державу, а надалі і світ.

У свою чергу в умовах Євроінтеграції, Україна, як перспективний світовий партнер, на основі сформованого рішення засідання ООН впровадила власний документ

стратегічного планування «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Перший етап реалізації стратегії, що закінчився у 2020 році, відбувся не вдало про що свідчить моніторинговий звіт Державної служби статистики України. У звіті зазначено, що при поточній моделі управління до 2030 року можна виконати тільки 4 із 17 зазначених цілей [2].

Однак існують і позитивні зрушення реалізації стратегічного планування. Одним із компонентів є фінансова децентралізація ціль якої створити самостійні фінансово незалежні територіальні одиниці. Після впровадження реформи частка місцевих бюджетів від загальнонаціонального бюджету займає 34-47% (до реформи частка складала 22-24%), рівень дотацій скоротився до 10%, а отже можна стверджувати, що територіальні одиниці мікрорівня таки набули певної самостійності[3]. Однак повне делегування повноважень, гармонійний перерозподіл бюджету, підбір ефективної моделі управління наразі не існує. Відповідно потрібно вносити зміни враховуючі сучасні реалії, змінюючи пріоритетні напрямки та завдання. Постає питання які саме завдання стратегічного планування можуть прямо або побічно впливати на місцеві бюджети. Для вирішення прославленої задачі доцільно використати факторний аналіз впливу. Об'єктом дослідження може виступати стаття надходжень з найбільшою питомою вагою виконання місцевих бюджетів «Податкові надходження», фактори – показники завдань стратегічного планування. Залежність обрховано за показником коефіцієнта кореляції.

$$Correl(X, Y) = \frac{\sum(x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x - \bar{x})^2 \sum(y - \bar{y})^2}}$$

За результатами розрахунків виявлено, що найбільш впливовими є фактори пов'язанні з якісним рівнем життя

населення (рівень зайнятості, заробітної плати, споживання продуктів харчування) та фактори промислового виробництва. Однак жодний екологічний фактор не проявив суттєвий вплив, а одерж можна стверджувати, що дана сфера не має суттєвого розвитку на місцевому рівні.

Дослідження питання стратегічного розвитку як України, так і Світу має високу актуальність в наш час, оскільки людство має відповідальність за комфортне та безпечне існування нащадків. Такі аналітичні наукові дослідження дають визначити проблемні зони розвитку, скоригувати їх, та досягти бажаного на кінець періоду стратегічного планування.

Література:

1. Кононенко І. А. Актуальні питання функціонування державної екологічної системи. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2022. № 3
2. Моніторинговий звіт “Цілі сталого розвитку Україна 2020”. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/reports/sustainable-development-goals-ukraine-2020-monitoring-report> (дата звернення: 05.05.2023)
3. Open Budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 05.05.2023).

УДК 336.32

*Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Бикова Маргарита Вячеславівна,
магістрант*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Нестабільність умов функціонування підприємств, що зумовлені низкою ризиків та загроз [1] викликають потребу в управлінні ефективністю операційною діяльністю, яке здатне забезпечити завчасне попередження фінансової кризи та банкрутства. Тому досягнення високого рівня ефективності операційної діяльності завжди було першочерговою ціллю для управлінців.

Операційна діяльність – це основна діяльність, яка забезпечує значну частку доходу підприємства та стосується операцій, що пов'язані з виробництвом та збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг [2]. Обсяг грошових потоків, що утворився в результаті операційної діяльності має найрегулярніший характер і являє собою головний показник достатності грошових коштів для погашення своїх зобов'язань, виплату дивідендів та підтримання ефективності підприємства [3].

Ефективність операційної діяльності – це максимальна вигода, яка досягається при відношенні величини отриманого результату до затраченої кількості матеріальних ресурсів, що забезпечили цей результат. В умовах воєнного стану саме від ефективності операційної діяльності залежить можливість суб'єкта господарювання продовжувати своє функціонування.

Тому її вплив на фінансову стабільність та фінансово-економічну безпеку є беззаперечною.

Управління ефективністю операційної діяльності доцільно визначити як комплексний багатофункціональний процес, що передбачає управління кадровими, матеріальними та іншими видами ресурсів, бізнес-процесами операційної діяльності з метою забезпечення стійкого функціонування суб'єкта господарювання, захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків і загроз [4].

При управлінні ефективністю операційної діяльності підприємства використовують різноманітні методи, які рекомендують в узагальненому вигляді поділяти за рівнями управління (табл. 1).

Таблиця 1

Методи управління ефективністю операційної діяльності підприємства

Контур управління	Мета та характеристика	Методи управління
1	2	3
Стратегічний	Розробка операційної стратегії, стратегічного плану розвитку операційної діяльності	Стратегічні карти; збалансована система показників; GAP-аналіз; SWOT-аналіз; PEST-аналіз; метод кореляційно-регресійного аналізу; матриця Бостонської групи; принципи теорії обмеження; метод ощадливого виробництва; вартісно-функціональний аналіз; сценарний підхід.

Продовження таблиці 1

1	2	3
Поточний	Розробка поточного плану операційної діяльності та реалізація операційної стратегії	АВС-метод; XYZ-метод; факторно-аналітичний метод; методи інтегрального аналізу; метод КРІ; СVP-аналіз; метод «точно в строк» (JIT); метод «планування потреб-ресурсів» (RP); модель EOQ; нормативний метод; метод оцінки ефективності бізнес-процесів; діаграма Ісікави; діаграма Парето.
Оперативний	Розробка та виконання оперативних планів операційної діяльності	Метод бюджетування; порівняння; метод GANTT; метод PERT.

* складено авторами за [5]

Ефективність операційної діяльності доцільно виражати через показник операційного прибутку. Враховуючи, що ринкова вартість підприємства обумовлюється обсягом майбутнього грошового потоку, значна частка якого формується результатами операційної діяльності, ефективність операційної діяльності можна визначити показником скоригованого операційного прибутку до відшкодування фінансових витрат та амортизації [5] за формулою:

$$NOPFCA = NP \times (1 - T) + A \quad (1)$$

де NP – операційний прибуток;
T – ставка податку на прибуток;
A – амортизація необоротних активів.

Отже, управління ефективністю операційною діяльністю є багатофункціональним процесом, що спрямований на досягнення підприємством економічних цілей шляхом управління кадровими, матеріальними та іншими видами ресурсів, бізнес-процесами операційної діяльності щоб своєчасно попередити, оперативно зреагувати на зовнішні і внутрішні виклики та загрози, що забезпечить стійкість фінансово-економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Література:

1. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 1. С. 249–258.

2. Никифорчин М.Д. Суть та основні поняття операційної ефективності в діяльності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. Вип. 3. С. 88–92.

3. Пенська І. О. Організація планування операційної діяльності на підприємствах. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2021. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/102.pdf.

3. Глушко А.Д., Бикова М.В. Управління ефективністю операційною діяльністю підприємства в аспекті забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Збірник наукових праць «Економічний простір»*. 2023. № 184. С. 143–147.

4. Ситник Г. В., Архіпов Н. М. Система управління ефективністю операційної діяльності підприємства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 223–230.

УДК 336

Левкова Ірина Миколаївна,

студентка,

Раку Аліна Євгенівна,

магістрантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК ФАКТОР СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Важливу роль в економіці кожної країни відіграє фінансовий ринок, який виступає регулятором її економічного розвитку. Фінансовий ринок – це система економіко-правових відносин, що пов'язана з перерозподілом тимчасово-вільних фінансових ресурсів між домогосподарствами, фінансовими і нефінансовими корпораціями (квазікорпораціями), некомерційними організаціями, а також державою на основі взаємодії попиту і пропозиції цих ресурсів [1].

На функціонування та розвиток цієї складової фінансової системи як основного джерела мобілізації фінансових ресурсів для задоволення потреб економіки впливає безліч зовнішніх і внутрішніх факторів. В свою чергу, регулювання даних фінансових ресурсів має здійснюватися уповноваженими органами чи відповідними інституціями, якими найчастіше виступають суб'єкти банківської системи.

Банківська система України – це сукупність усіх банківських установ, що функціонують на території України. Згідно із ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України відповідно до положень цього закону та інших законів

України [2].

Банківська система України має дворівневу структуру, на першому рівні якої знаходиться НБУ, на другому – комерційні банки. Окрім цього, банківська система має низку специфічних рис, які не притаманні для інших систем, а саме:

- поглиблене централізоване регулювання діяльності кожного банку окремо і банківської діяльності в цілому;
- централізований механізм контролю і регулювання руху банківських резервів;
- наявність інфраструктури, що забезпечує функціональну взаємодію окремих банків;
- поєднання високого рівня централізованої керуваності банківської системи із збереженням повної самостійності і відповідальності кожного окремого банку.

Розвиток банківської системи України у попередні роки був спрямований на:

- забезпечення безперебійного обігу капіталу;
- надання можливостей отримання необхідного фінансування підприємствами, державою, приватними особами;
- створення сприятливих умов вкладення коштів із метою нагромадження заощаджень у національній економіці.

На даний час на розвиток банківської системи впливає чимала кількість чинників, які ускладнюють розвиток даної сфери. Ускладнення розпочалися із загостренням політичної ситуації ще у 2014 році. У 2015–2019 рр. банківський сектор України зіткнувся з комплексом проблем, які мали як загальноекономічний характер, так і породжені не виваженою політикою Національного банку України.

Починаючи з кінця 2019 року економіка України зазнає потрясінь, що викликані поширенням коронавірусної інфекції. Не подолавши всі наслідки пандемії, взимку 2022 року економіка країни зазнає нового удару у вигляді повномасштабної війни на території нашої держави. Дані події

значно погіршили стан фінансової системи, що проявляється у зростанні витрат та недостатньому рівні фінансових ресурсів для їх покриття, тобто спостерігається явище дефіциту.

Негативні тенденції спостерігаються і у банківській системі нашої держави. Проведемо аналіз структури доходів та витрат банківської системи України (рис.1).

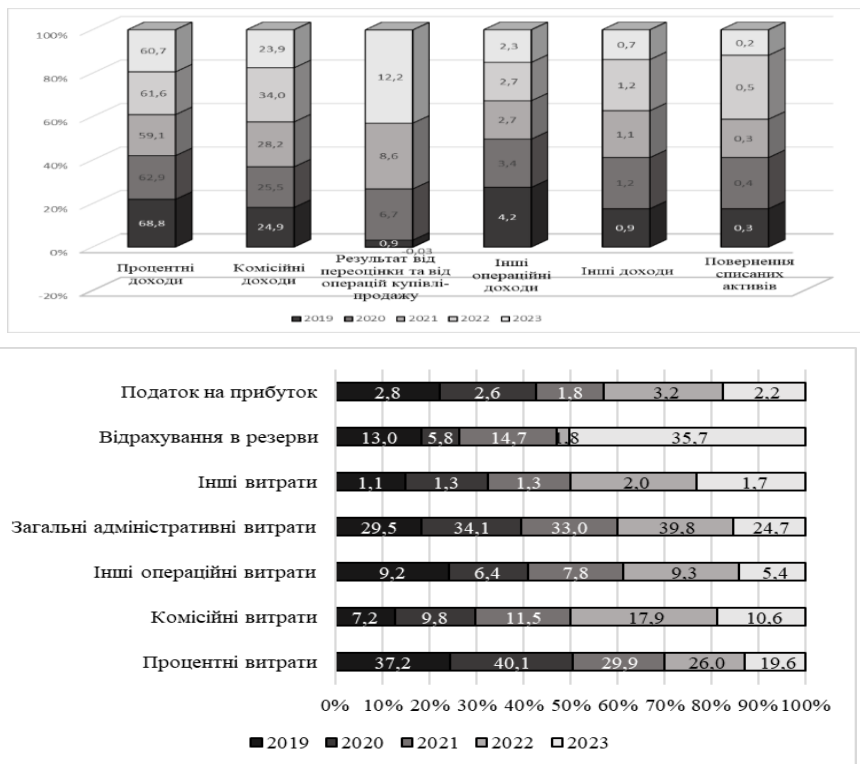

Рис. 1. Структура доходів та витрат банківської системи України у 2019-2023 рр.*

*Джерело: складено авторами за даними [3]

Можемо визначити, що впродовж всього аналізованого періоду найбільшу частку від загальної кількості доходів становлять процентні доходи. Не зважаючи на їх

першочерговість, прослідковується спадна тенденція обсягу даних надходжень. Абсолютне відхилення результату від переоцінки та від операцій купівлі-продажу дорівнює 11,3%, що свідчить про зміни пріоритетності даних доходів. Абсолютні відхилення інших джерел фінансових надходжень несуттєво знизилися. Аналіз витрат свідчить про суттєві зміни у використанні фінансових ресурсів. Якщо у 2019 році найбільшою часткою витрат були процентні витрати та загальні адміністративні витрати, то на кінець аналізованого періоду, а саме 1 січня 2023 року перше, друге та третє місце серед витрат займають відрахування в резерви, загальні адміністративні витрати та процентні витрати відповідно.

Таким чином, банківська система України на даний час переживає досить складний і нестабільний період. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що попри всі кризові явища, які торкнулися банківської системи України, банківські установи й надалі залишаються необхідними як для домогосподарств, так і для суб'єктів господарювання фінансовими посередниками в національній економіці. Відповідно підтримання стабільності банківської системи є край важливим завданням для національного банку та уряду, яке формує основи не лише для функціонування фінансового ринку, а й для фінансової системи в цілому.

Література:

1. Коваленко Ю.М. Інституціоналізація фінансового сектору економіки: монографія. Ірпінь, НУДПСУ. 2013. 608 с.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 №2121-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Варналій З.С., Онищенко С.В. Сучасні тенденції структурних складових фінансової безпеки України в умовах глобальних перетворень. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2016. Випуск 35. Частина I. С. 75-80.

УДК 336.275

*Маслій Олександра Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Мурейко Владислава Володимирівна,
студентка*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ПРОБЛЕМА ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни виникають значні дисбаланси у всіх сферах життя країни. Найбільші зміни відбуваються у публічних фінансах, адже скорочується можливість наповнення дохідної частини бюджетів усіх рівнів через зниження економічної активності й зниження податкових надходжень, тоді як витрати на оборону й фінансове забезпечення зростаючих потреб збройних сил країни значно зростають. Так, повномасштабна війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року у результаті військової агресії росії проти України, призвела до виникнення значного дефіциту державного бюджету, для покриття якого необхідні додаткові фінансові ресурси, які уряд залучає у вигляді грантів та кредитів від міжнародних партнерів та донорів для фінансування військових витрат, що є однією з головних причин зростання державного боргу в умовах війни.

За даними Міністерства фінансів України протягом 2022 року загальний державного та гарантованого державою боргу України зріс більш ніж в 1,5 рази й на початок 2023 року становив 4071,6 млрд. грн проти 2671,8 млрд. грн на початок 2022 року [2]. Україна успішно розміщує на ринкових аукціонах військові облигації та залучає комерційне фінансування до державного бюджету. Проте різке зростання державного боргу України, що зафіксоване у липні 2022 року

(з 3083,2 млрд. грн до 3539,3 млрд. грн), зумовлене залученням зовнішньої макрофінансової допомоги від країн-партнерів та міжнародних організацій (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг державного та гарантованого державою боргу України у 2022-2023 рр., млрд. грн

Період	Зовнішній борг	Внутрішній борг	Загальний борг
2022 рік			
Січень	1634,8	1110,6	2745,4
Лютий	1662,7	1067,4	2730,1
Березень	1731,8	1100,2	2832,0
Квітень	1709,7	1146,0	2855,7
Травень	1749,7	1217,8	2967,5
Червень	1789,4	1293,8	3083,2
Липень	2213,3	1326,0	3539,3
Серпень	2252,5	1332,3	3584,8
Вересень	2224,3	1363,1	3587,4
Жовтень	2395,4	1375,5	3770,9
Листопад	2534,4	1395,3	3929,7
Грудень	2610,9	1460,7	4071,6
2023 рік			
Січень	2765,7	1492,5	4258,2
Лютий	2738,3	1503,9	4242,2
Березень	2870,9	1514,1	4385,0

*за даними Мінфіну України [2]

Через падіння ВВП України у 2022 році й одночасне стрімке зростання величини державного боргу відбулося зростання його частки у ВВП з 48,9 % у 2021 році до небезпечного значення 78,4 % у 2022 році (рис. 1).

Рис. 1. Державний борг України за січень-листопад 2022 року, млрд грн
*за даними Мінфіну України [2]

Завдяки підписанню Меморандуму про взаєморозуміння щодо призупинення виплат за офіційним боргом з міжнародними партнерами у G7 та Паризькому клубі [3] виплати за зовнішнім боргом України у 2022 році скоротилися на 49 млрд грн. Це дозволило зекономити необхідний фінансовий ресурс для фінансування нагальних державних потреб, передусім військового характеру.

Збільшення державного боргу під час війни має свої наслідки. Одна з них – зростання відсотків за кредитами, оскільки інвестори сприймають ризиковану ситуацію в країні та забезпечення безпеки непогашення боргу. Це може призвести до збільшення витрат на обслуговування боргу, що обмежує фінансові можливості держави у інших сферах. Крім того, збільшення державного боргу може мати негативний вплив на національну економіку. Високий рівень боргу може збільшити ризик дефолту, що призводить до падіння кредитного рейтингу країни та утруднень у доступі до нових позик. Це може порушити стабільність фінансової системи та погіршити інвестиційний клімат.

У будь-якому випадку, зростання державного боргу в умовах війни виправдане необхідністю забезпечення національної безпеки країни та захисту національних інтересів. Це дозволяю підтримувати стабільність фінансового сектору й національної економіки загалом. Однак, важливо забезпечити ефективне управління цим боргом та його повернення після закінчення війни задля зменшити боргового навантаження на країну, у тому числі за рахунок отримання компенсації від держави-терориста росії.

Література:

1. Онищенко С. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 4 (8). С. 126–135.

2. Державний борг України. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2022/>

3. Україна підписала Меморандум про взаєморозуміння щодо призупинення виплат за офіційним боргом з міжнародними партнерами у G7 та Паризькому клубі. *Міністерство фінансів України*. 2022. 14 вер. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraine_signs_memorandum_of_understanding_on_official_debt_payments_suspension_with_international_partners_in_the_g7_and_paris_club-3604

4. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. Threat prevention mechanisms of Ukraine's economic security. *Economic Annals-XXI*. 2016. № 159(5-6), С. 20-24. <https://doi.org/10.21003/ea.V159-04>

5. Богдан Т. Реструктуризація зовнішнього боргу: міжнародна практика та можливості для України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/20/688356>

6. Онищенко С.В. Маслій О.А. Організаційно-економічний механізм упередження загроз бюджетній безпеці економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 176-184.

УДК 336.22

Петканич Марія-Вікторія Михайлівна,

студентка

Науковий керівник – Чубарь Оксана Геннадіївна,

кандидат економічних наук, доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Україна)

ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВИХ ОФШОРНИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасна епоха – епоха збагачення та накопичення, ухилення від сплати податків та відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом. Ідеальним інструментом для цього виступають офшорні зони, які для більшості людей асоціюється з чимось незаконним та злочинним. Але насправді офшорна зона – один із видів вільних економічних зон. Їх відносять до сервісних вільно-економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання. Це країни, для яких учасники фінансово-кредитних операцій не є резидентами. При цьому вони користуються особливим правовим і податковим статусом, але важливою характеристикою є заборона офшорним компаніям ведення діяльності на території країни реєстрації, з її резидентами [4].

Офшорні зони створюються з метою залучення іноземного капіталу до регіонів зі слабо розвинутою економікою, сприяючи їх економічному розвитку, частковому підвищенню рівня зайнятості населення тощо. До того ж, на території офшорної зони активно розвивається інфраструктура й всебічно забезпечується надійність функціонування зв'язку, що є однією з найголовніших ознак зони.

Особливістю функціонування офшорної зони є низьке оподаткування або взагалі його відсутність. Часто замість оподаткування офшорні зони практикують стягувати мінімальний щорічний збір за користування. Це є одним з найбільш привабливих чинників, що змушує нерезидентів інвестувати кошти в зону, адже це означає, що вони зможуть залишати собі більшу частину зароблених коштів, а не віддавати їх державі у вигляді податків.

Характеристикою офшорної зони є високий рівень фінансової секретності та конфіденційності. Певний рівень секретності притаманний для всіх країн, проте більшість держав не захищає цю інформацію від розслідування правоохоронними органами іноземної країни. Особливістю офшорних юрисдикцій є наявність надмірно жорстких правил захисту банківської й комерційної таємниці. Вони відмовляють у порушенні своїх бар'єрів секретності навіть тоді, коли є серйозне недотримання законів іншої країни.

Використання офшорних зон надає фізичній чи юридичній особі масу переваг: низьке податкове навантаження та спрощена система звітності, спрощений доступ до міжнародних фінансових ринків, захищеність майнових та інших прав, міжнародна правова захищеність від корупції і рейдерства, судовий захист відповідно до положень міжнародного права, конфіденційність інформації стосовно власників бізнесу та обсягів фінансово-економічної діяльності, а також захист такої інформації.

Офшорні зони є одним з найважливіших проявів розвитку міжнародної економіки. Їх позитивний ефект полягає в прискоренню розвитку відсталих регіонів та підприємницької діяльності. Найбільшими офшорними центрами світу є такі країни: Кіпр, Гонконг, Панама, Британські Віргінські острови, Сейшельські острови, Багамські острови та інші.

Однак якщо розглядати іншу сторону медалі –

економічні системи країн-донорів, то функціонування офшорних зон пов'язане з такими недоліками та загрозами для них: відтік капіталу з країни, де фізична або юридична особа веде свою діяльність; неналежне ведення бухгалтерського обліку та іншої документації; скорочення зайнятого населення; погіршення стандартів соціального та економічного життя; сприяння розвитку «тіньової економіки»; недобросовісна податкова конкуренція та, відповідно, ухилення від оподаткування [5].

Статистичні дані вказують на величезні суми, які приховані в офшорах:

– згідно з дослідженням 2020 року, проведеного Паризькою організацією економічного співробітництва та розвитку, щонайменше 11,3 трильйона доларів зберігаються в «офшорах» [2].

– за оцінками Європолу, загальна сума багатства, що зберігається на офшорних рахунках у всьому світі, становить близько 7,5 трлн євро (8,46 трлн доларів), тоді як частка Європейського Союзу становить 1,5 трлн євро (близько 1,69 трлн доларів). Ці гроші складають понад 10 % світового ВВП [1].

У той час як офшорне багатство по відношенню до ВВП становить лише кілька процентних пунктів у скандинавських країнах, це співвідношення зростає до 15% у континентальній Європі та до 60% у Росії, країнах Перської затоки та деяких країнах Латинської Америки [3]. Не зважаючи на ці негативні цифри, офшорні зони певною мірою позитивно впливають на стан економіки в глобальному масштабі: відбувається зростання ефективності перерозподілу та пришвидшення обігу світових фінансових ресурсів; зниження загального рівня податкового навантаження; підвищення рівня економічного розвитку відсталих територій шляхом їх трансформації в офшорні зони; створення передумов для зростання та диверсифікації інвестицій.

Світ намагається боротись з офшорними зонами, але фактично вони є юридично законними, адже функціонують як окрема юрисдикція, що підпорядковується своїм законам та правилам. Якщо розглядати офшорні зони з позиції звичайної людини або компанії, то вони мають багато плюсів та переваг, що спонукає населення та бізнеси активно ними користуватись, в першу чергу, з метою уникнення високого податкового навантаження, а також захисту власності. Але з позиції держави – це недоотримання великих сум грошей, які потрібні для охорони здоров'я, на оборону, для шкіл та університетів.

Література:

1. Europol: Over ten percent of global GDP is held in offshore accounts / TRT World / 2022. URL: <https://www.trtworld.com/magazine/europol-over-ten-percent-of-global-gdp-is-held-in-offshore-accounts-52438>

2. Offshore havens and hidden riches of world leaders and billionaires exposed in unprecedented leak / ICIJ / 03.10.2021. URL: <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/global-investigation-tax-havens-offshore/>

3. Who Owns the Wealth in Tax Havens? Macro Evidence and Implications for Global Inequality / EU Tax Observatory / 2018. URL: <https://www.taxobservatory.eu/repository/who-owns-the-wealth-in-tax-havens-macro-evidence-and-implications-for-global-inequality/>

4. Косе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин. Часопис Київського університету права. 2008. № 1. С. 18–23

5. Москаленко Н.В. Проблеми зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання. Актуальні проблеми економіки. 2009. №10. С. 50-52

УДК 336.32

Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Науменко Олександр Андрійович,
магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Макроекономічна стабільність існує, коли ключові економічні відносини знаходяться в рівновазі, наприклад, між внутрішнім попитом і виробництвом, платіжним балансом, фіскальними доходами та витратами, а також заощадженнями та інвестиціями [1]. Ці відносини, однак, не обов'язково повинні бути в точному балансі. Такі дисбаланси, як дефіцит чи надлишок фіскального та поточного рахунку, цілком сумісні з економічною стабільністю за умови, що їх можна фінансувати стійким чином.

Немає унікального набору порогових значень для кожної макроекономічної змінної між стабільністю та нестабільністю. Швидше, існує континуум різних комбінацій рівнів ключових макроекономічних змінних (наприклад, зростання, інфляція, бюджетний дефіцит, дефіцит поточного рахунку, міжнародні резерви), які можуть вказувати на макроекономічну нестабільність. Хоча може бути відносно легко визначити країну в стані макроекономічної нестабільності (наприклад, великий дефіцит поточного рахунку, який фінансується за рахунок короткострокових запозичень, високий і зростаючий рівень державного боргу, двозначні темпи інфляції та стагнація або зниження ВВП) або стабільності (наприклад, баланс поточних операцій і фіскальний баланс, що відповідає низькому та знижувальному рівням боргу, інфляції в низьких

однозначних числах і зростаючому ВВП на душу населення), існує значна «сіра зона», між якими країни користуються певним ступенем стабільності,

Макроекономічна стабільність залежить не лише від рівня управління економікою, а й від структури ключових ринків і секторів [2]. Щоб підвищити макроекономічну стабільність, країни повинні підтримувати макроекономічну політику структурними реформами, які зміцнюють і покращують функціонування цих ринків і секторів.

Для дослідження макроекономічної стабільності, визначають рівень макроекономічних дисбалансів, шляхом визначення 14 індикаторів. Дані індикатори поділяються на 3 групи: зовнішні та конкурентоспроможність; внутрішній дисбаланс; показники ринку праці.

Зовнішні дисбаланси можуть виникати внаслідок еволюції поточного рахунку та чистих інвестиційних позицій держав-членів, реальних ефективних обмінних курсів, частки світового експорту та номінальної вартості одиниці робочої сили.

Внутрішні дисбаланси – це дисбаланси, які можуть виникнути через державну та приватну заборгованість; розвиток фінансових ринків і ринків активів, включаючи потік кредитів на житло та приватний сектор, рівень безробіття.

Законодавча база щодо процедури усунення макроекономічного дисбалансу (МІР) складається з 2 законодавчих актів, які були введені в рамках реформи економічного управління з шести пакетів 2011 року.

Регламент (ЄС) 1176/2011 про запобігання та виправлення макроекономічних дисбалансів визначає процедуру МІР і застосовується до всіх країн ЄС, на які поширюється МІР [3]. Регламент (ЄС) 1174/2011 про примусові заходи для виправлення надмірних макроекономічних дисбалансів визначає механізм санкцій для виконання рекомендацій МІР для країн єврозони.

Основною договірною основою для нагляду МІР є стаття 121 Договору про функціонування Європейського Союзу (ТФЕУ), яка містить перелік причин для багатостороннього нагляду в ЄС. Правовою основою для механізму забезпечення виконання Регламенту 1174/2011 є стаття 136 ДФЄС у поєднанні зі статтею 121 ДФЄС, яка забезпечує підстави для посиленого нагляду та координації для країн єврозони.

Отже, в основі макроекономічної стабільності лежить збалансованість макроекономічних відтворювальних процесів. Досягнути стабільності національної економіки можливо лише за рахунок ефективного державного регулювання.

Література:

1. Онищенко С. В. Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення : монографія. Київ : Знання України, 2017. 450 с.

2. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.

3. Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. Official Journal of the European Union. 2011. L 306. 23 Nov. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

4. Маслій О. А., Глушко А. Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип. 2 (02). С. 125–130. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/78/75>

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

UDC 620.9

Javier L. Arnaut

*Associate Professor of Economics, Program Coordinator of
Business Economics, Department of Arctic Social Science and
Economics (Ilisimatusarfik - University of Greenland)*

Byba Volodymyr

*candidate of technical sciences, associate professor
(Ukraine)*

ENERGY EUROPEAN LEADERSHIP: THE WAY TO A SUSTAINABLE FUTURE

In a world where energy demand is increasing, natural resources are decreasing and emissions are increasing, energy efficiency is becoming increasingly important. Sustainable development, which requires more efficient use of energy, has become a reality that countries must pay attention to, especially if they intend to join the European community. One of the ways to achieve this goal is the development of the concept of "Energy European leadership", which unites the efforts of countries aimed at achieving sustainable development [1, 2].

The concept of "Energy Euroleadership" involves the introduction of new technologies and the abandonment of outdated energy production systems. This can be achieved by increasing the share of renewable energy sources, improving energy efficiency and reducing emissions of harmful substances. In order to ensure energy efficiency and regulate energy use in leading countries such as Germany, Sweden and Denmark, legislative acts aimed at ensuring energy efficiency and encouraging the development of renewable energy sources have already been adopted [3, 4].

In this context, the European Union plays a key role in promoting the concept of "Energy European leadership" in various countries, in particular in Ukraine. Over the past few years, Ukraine has joined the number of countries actively working on improving energy efficiency and developing renewable energy sources. Energy efficiency initiatives include a number of legislative acts aimed at encouraging citizens and businesses to use more efficient technologies and resources.

One of the examples of successful implementation of the concept of "Energy European leadership" in Ukraine is the "Energy efficiency and energy saving in the residential sector" program. This program was launched in 2014 and is designed to help Ukrainian citizens reduce the cost of paying for electricity and gas by implementing energy-efficient technologies and tools in their homes. The program provides state subsidies for the purchase of inventory and materials for energy conservation and energy efficiency.

Another successful example of the development of energy efficiency in Ukraine is the reconstruction of heat networks in the city of Ukraine. With the help of European loans, heat supply networks were completely or partially reconstructed and modernized, which made it possible to reduce heating costs and ensure more efficient use of energy.

It is obvious that energy efficiency and energy saving are key elements of the sustainable development of countries and should become the main priorities of the national energy policy of each country. However, these priorities cannot be implemented without the support and cooperation of international partners. In this context, European integration plays an important role in the development of energy efficiency and renewable energy sources.

The European Union has long recognized the need to combat climate change and improve energy efficiency, so it actively develops and implements legislation that helps reduce greenhouse gas emissions and increase energy efficiency in its member states. Ukraine, which is actively working on European integration,

should also take into account these priorities and develop its energy policy in accordance with them.

European integration can be a step towards a more sustainable and ecologically clean future for Ukraine. This is possible thanks to European experience and technologies that will help improve energy efficiency and ensure more efficient use of energy in Ukraine. In particular, aid from the EU can be a step towards the development of renewable energy sources, which in turn will reduce dependence on coal and gas imports and increase Ukraine's energy independence.

As for Greenland. Greenland is the largest island on Earth and is an autonomous territory of Denmark with a population of about 56 thousand people. Recently, Greenland has become the subject of increased attention due to climate change and rising temperatures on the island.

According to the National Geological Survey of Denmark and Greenland (GEUS) Greenland lost more than 500 million tons of ice in 2020. This is higher than the annual average for the past decade and indicates rapid melting of glaciers and rising sea levels.

Also, in Greenland, there are noticeable changes in the behavior of wild animals, for example, seabirds, seals and seal pups. Rising temperatures cause animals to migrate earlier, or not migrate at all, which can lead to changes in the island's ecosystem.

The increase in the number of tourists visiting Greenland in recent years is also noticeable. This can have an impact on the island's environment, including glaciers and wildlife.

In this regard, the government of Greenland and Denmark are actively working to reduce the impact of climate change and preserve the island's environment. They work to ensure more energy-efficient and sustainable infrastructure, support renewable energy sources, and implement environmental protection programs.

In general, energy efficiency and European integration are extremely important directions for the development of any country.

Література:

1. Energy Efficiency 2020 –
https://www.irena.org//media/Files/IRENA/Agency/Publication/2021/Mar/IRENA_Energy_Efficiency_2020.pdf
2. The European Green Deal –
https://ec.europa.eu/info/publications/european-green-deal_en
3. Renewable Energy and Jobs - Annual Review 2021 –
<https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2021/06/Renewable-energy-jobs-annual-review-2021.pdf>
4. Green Energy for Smart Cities –
<https://www.se.com/ww/en/download/document/998-21079457>

УДК 351

Девадзе Анзор Хемидович,

*кандидат економічних наук, професор факультету
туризму, керівник департаменту туризму
Батумський державний університет імені Шота
Руставелі (Грузія)*

Скриль Віталія Вячеславівна,

*кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Умови військової агресії РФ проти України привернули значну увагу до питання забезпечення національної безпеки, яке стало надзвичайно важливим для збереження національної самоідентичності та збереження українського народу. Забезпечення національної безпеки є основою самозбереження національної ідентичності в цілому. Серед основних структурних елементів системи національної безпеки можна виділити наступні: державно-політичний, соціально-

економічний, національно-культурний, екологічний та інформаційний.

Напевно, очевидним є те, що економічна безпека є важливою складовою національної безпеки, оскільки є не лише передумовою для зростання економіки країни, а й основою суспільного розвитку. Зокрема, в умовах військових дій на території України воєнно-політична роль України набула нового значення у формуванні загальноєвропейської системи безпеки.

З урахуванням цього, економічна безпека може бути визначена як система організаційно-економічних заходів, які мають на меті забезпечення стійкості підприємств та господарських суб'єктів до негативних впливів зовнішнього або внутрішнього характеру, здатності до саморегулювання та забезпечення задоволення інтересів зацікавлених сторін. Економічна безпека є складовою безпеки соціально-економічних систем різних рівнів, включаючи світову економіку, національну економіку, окремі галузі та сектори національної економіки, а також комерційні та некомерційні організаційні структури.

Для консолідації стійкої економічної безпеки сучасні економісти прийшли до висновку щодо визначальної ролі стратегічного партнерства. Безпека через співпрацю ґрунтується на об'єднанні партнерів з метою досягнення спільних цінностей, серед яких пріоритетними є демократія, повага до прав і свободи людини, верховенство права, економіка, заснована на вільному ринку, соціальна рівність і прогрес. Партнерство є ефективним засобом забезпечення економічної, політичної, інформаційної та військової безпеки держав та міжнародних утворень. В епоху, де небезпеки і загрози слідує одна за одною зі швидкістю, якій важко протистояти та керувати, вони пропонують ефективні способи концентрації та об'єднання зусиль на найбільш високому рівні безпеки, двосторонньому (між 2 державами) або

багатосторонньому (між кількома державами). Забезпечуючи стабільність, стабілізацію та безпеку у світі безпеки, хаосу та конфронтації, партнерство має безпрецедентну динаміку. Ось чому епоха глобалізації є перш за все епохою динамічного партнерства. Можлива модель забезпечення сталої економічної безпеки ґрунтується на двох основних засадах: внутрішня економічна безпека – сталий економічний розвиток, просування політики підвищення добробуту населення; зовнішньоекономічна безпека – тісна співпраця з міжнародними організаціями, просування послідовної та збалансованої зовнішньої політики, виконання умов партнерства та надання гарантій зовнішнім партнерам [1].

Досвід ЄС у сфері забезпечення економічної безпеки характеризується інтенсивною співпрацею в економічній сфері, і вершина цієї співпраці полягає в економічному та фінансовому потенціалі, який є найсучаснішим на сьогодні.

Для забезпечення сталої економічної безпеки ЄС створюється єдиний внутрішній ринок, який охоплює весь простір держав-членів – без внутрішніх кордонів. У цьому просторі забезпечується вільний рух людей, послуг, товарів і капіталу. Практично створення єдиного регіонального простору дозволяє уникнути фрагментації ринку. Для цього система гарантує свободу заснування: кожен суб'єкт господарювання має право засновувати та розвивати бізнес в іншій державі-члені ЄС [2].

Щодо забезпечення економічної безпеки України то слід зазначити, що досягнення рівня економічної безпеки можливо за рахунок моніторингу ситуації економічної безпеки України та розроблення заходів для запобігання та виникнення можливих небезпек.

Такі заходи можна згрупувати наступним чином: зменшення ВВП на душу населення та підвищення рівня якості життя населення, наближеного до середнього в ЄС для скорочення розриву між ними. Це повинно стати стратегічною

економічною метою, що просувається на національному рівні; створення бізнес-середовища, сприятливого для інноваційної діяльності, а також сприяння чіткої політики в галузі, пов'язаній із стимулюванням науково-дослідної та інноваційної діяльності. Це має відбуватися з особливим наголосом на впровадженні інновацій та передачі технологій, для швидкої капіталізації результатів з метою значного підвищення продуктивності праці; підвищення якості управління економікою на всіх рівнях, для ефективного використання наявних власних фінансових ресурсів, а також залучення додаткових джерел фінансування для інвестиційних цілей, оснащення сучасними технологіями, наукових досліджень, технологічного розвитку, інноваційної діяльності, а також навчання та вдосконалення людських ресурсів, підвищення їх продуктивності; забезпечення відтворювального потенціалу країни та вирішення проблеми масового відтоку креативної молоді та інтелектуалів; просування на національному рівні політики ресурсозбереження, яка сприятиме консолідації енергетичної безпеки шляхом суворого енергозбереження та підвищення рентабельності виробництва, ефективності, транспорту та споживання енергії; структурна перебудова економіки шляхом здійснення масштабних інвестицій у результаті покращення інвестиційного клімату; активне залучення держави та приватного сектору до підтримки сприятливого бізнес-середовища для внутрішніх та іноземних капітальних інвестицій, які спрямовані на модернізацію і сталий розвиток країни; продовження політики залучення прямих іноземних інвестицій; забезпечення сприятливих умов для експорту та імпорту та сприятливого міжнародного валютного курсу. Стійка економічна безпека України може бути досягнута шляхом: розвитку сучасної системи освіти - кваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила; скорочення тіньової економіки - створення умов для того, щоб діяльність у тіньовій економіці перетворилася на офіційну

діяльність; диверсифікація ринків відкриття – зменшення залежності та створення позитивного іміджу країни за її межами, диверсифікація джерел енергії – зменшення енергетичної залежності, реінтеграція території України.

Література:

1. Онищенко С.В., Матковський А.В., Пугач О.А. Аналіз загроз економічній безпеці України в умовах інноваційного розвитку економіки. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 1-2(2). С. 8-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2014_1-2\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2014_1-2(2)_3).

2. Заверуха Д. А., Копитко М. І. Характеристика основних елементів сутності економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 1 (65). С. 19-24.

3. Правдивець О. М. Економічна безпека, як найвища функція держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 2(66). С. 40-43.

УДК 347.72.031:001.893

Єгоричева Світлана Борисівна,

доктор економічних наук, професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ВИЗНАЧЕННЯ КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ ЯК СКЛАДОВА НАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ КЛІЄНТІВ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

У сучасних умовах безпека держави визначається, у тому числі, результативністю функціонування національної системи протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму. Серед багатьох напрямів її реалізації особливе значення має вивчення клієнтів, які користуються послугами фінансових установ і уособлюють певний ризик

виконання операцій з метою відмивання коштів або фінансування тероризму. Для попередження цього, фінансові установи повинні дотримуватися принципу «знай свого клієнта», мати якнайбільше інформації щодо його ідентифікаційних даних, фінансового стану, ділових відносин, фінансової діяльності, репутації та ін. Особливе значення має визначення кінцевих бенефіціарних власників (КБВ) компаній та трастів, які чинять вирішальний вплив на їхню діяльність і можуть у певних випадках спрямовувати її у незаконне русло.

Зокрема, у Рекомендації 10 Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) серед заходів належної перевірки клієнта визначається необхідність визначення бенефіціарного власника і вжиття відповідних заходів для перевірки його особи таким чином, щоб фінансова установа була переконана в тому, що вона знає, хто є бенефіціарним власником. Для юридичних осіб та правових утворень це повинно включати розуміння фінансовою установою структури власності й контролю клієнта [1, с. 14]. Аналогічна вимога міститься і у статті 13 Директиви (EU) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів або фінансування тероризму [2], котра вперше зобов'язала країни ЄС створити національні реєстри, до яких мають внести свої дані кінцеві власники компаній, корпорацій і фондів, що ведуть у цих країнах свій бізнес, та положення якої імплементуються у вітчизняне законодавство.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», кінцевим бенефіціарним власником є будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив (контроль) на діяльність юридичної особи (в тому числі через ланцюг контролю/володіння). Ознакою здійснення прямого

вирішального впливу на діяльність є безпосереднє володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного капіталу або прав голосу юридичної особи [3].

Отже, КБВ визнається саме фізична особа, на відміну від бенефіціара, яким може бути і юридична особа або інше правове утворення. Втім, статусу КБВ не має посередник, номінальний власник, який має формальне право на 25 або більше відсотків статутного капіталу компанії. Номінальні власники, як правило, призначаються реальними власниками для приховування своєї причетності до бізнесу; для використання пільгових умов ведення господарської діяльності, що надають країни, які мають офшорний статус; зрештою, для уникнення відповідальності за результати діяльності юридичної особи.

Згідно з вимогами нормативних документів, з метою встановлення КБВ суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен витребувати та отримати від клієнтів-юридичних осіб інформацію щодо структури їхньої власності, якою вони, у свою чергу, повинні володіти відповідно до законодавства [4]. Для перевірки достовірності наданої інформації фінансові установи мають право використовувати дані, що містяться в офіційних документах, а також в офіційних та інших джерелах, аби пересвідчитися, що вони дійсно розуміють, хто є кінцевим бенефіціарним власником клієнта (за його наявності). При цьому суб'єкти первинного фінансового моніторингу не повинні покладатися виключно на дані Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Більш того, вони зобов'язані повідомляти Держфінмоніторинг України про розбіжності між даними цього реєстру та інформацією про КБВ, отриманою ними у результаті здійснення належної перевірки клієнта.

Серед ситуацій, які можуть свідчити, що заявлений власник клієнта є не реальним, а номінальним, слід зазначити

такі: особа є одночасно власником та/або керівником багатьох інших компаній, які зареєстровані в офшорних зонах; отримані від клієнта відомості про власника компанії не відповідають інформації з публічних джерел; реальний вплив на діяльність компанії, що володіє промисловими потужностями, здійснює фінансові операції на великі суми, отримує значні прибутки, здійснюється іншою особою, яка не проявляє себе як власник цієї компанії (наприклад, відомим громадським або політичним діячем). У разі, якщо отримання даних, що дають змогу встановити КБВ власників, є неможливим або якщо у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникає сумнів стосовно того, що особа виступає від власного імені, він, відповідно до законодавства, повинен відмовитися від встановлення (підтримання) ділових відносин, а також проведення фінансової операції.

Варто зазначити, що Україна стала однією з перших країн, в яких на законодавчому рівні було реалізовано вимоги FATF щодо розкриття бенефіціарних власників компаній, та першою державою, в якій така інформація стала публічно доступною не лише всередині країни, а і для зарубіжних користувачів у Глобальному реєстрі. Реєстр КБВ запрацював з середини 2020 року, інформація знаходиться на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних. На даний час вирішується завдання формування механізму перевірки даних, що містяться у державному реєстрі, що означатиме повне виконання вимог вищезазначеної Директиви Європейського Союзу.

Література:

1. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations. 2012. URL: www.fatf-gafi.org/recommendations.html.
2. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and

of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&rid=2>.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення регулювання кінцевої бенефіціарної власності та структури власності юридичних осіб : Закон України від 6 вересня 2022 року № 2571-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2571-20#Text>.

УДК 338.2

*Коваленко Вікторія Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Батенєва Олександра Олегівна,
студентка*

Одеський національний економічний університет (Україна)

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІНАНСОВО - ГРОШОВИХ ВІДНОСИН

Тіньова економічна діяльність – це господарська діяльність, яка здійснюється поза межами офіційної економіки. Така діяльність може включати у себе підробку документів, ухилення від сплати податків, нелегальну торгівлю, використання нелегальної робочої сили, контрабанду, грошові перекази поза банківською системою та інші порушення законодавства [3, с. 16].

Тіньова економічна діяльність негативно впливає на економіку країни, оскільки залишається поза увагою офіційної статистики, що призводить до викривлень у розрахунку ВВП та інших економічних показників. Крім того, тіньова економіка може стати причиною порушень в галузі здоров'я, безпеки та соціального захисту, так як в таких умовах немає контролю та регулювання з боку держави.

Тіньова економічна діяльність може мати негативний вплив на економіку країни з кількох причин:

- Втрата податкових надходжень: Оскільки тіньова економіка не зареєстрована та не оподатковується, уряд втрачає можливість збирати податки з цієї діяльності. Це може призвести до значної втрати доходів державного бюджету, що може ускладнити виконання соціальних та економічних програм.

- Нерівні умови конкуренції: Тіньова економіка може створювати нерівні умови конкуренції для законних бізнесів. Оскільки тіньові підприємства не сплачують податки та інші обов'язкові внески, вони можуть пропонувати товари та послуги за меншу ціну, що забирає ринкові частки у законних підприємств.

- Незаконне використання ресурсів: Тіньова економіка може спричинити незаконне використання ресурсів, таких як праця, земля, вода, електроенергія та інші. Це може призводити до екологічних проблем, зловживання правами працівників та іншими соціальними проблемами [2].

- Чинники, які призводять до появи тіньової економіки, можуть бути різними і відрізнятися в різних країнах.

- Ось деякі з найбільш поширених причин:

- Високий рівень оподаткування: коли ставки податків на підприємства та громадян стають надто високими та несправедливими, це може викликати бажання уникнути їх. Люди можуть вирішити вести діяльність в тіні, щоб уникнути податкового навантаження.

➤ Складна бюрократія та недосконалі законодавчі акти: в деяких країнах, процес реєстрації бізнесу та отримання дозволів може бути дуже складним і тривалим. Це може змусити людей вести діяльність в «тіні», щоб уникнути цих проблем.

➤ Низький рівень оплати праці: коли заробітна плата надто низька, люди вимушені шукати додаткові джерела доходу, однак часто це відбувається в тіньовому секторі.

➤ Корупція: низький рівень боротьби з корупцією може стимулювати розвиток тіньової економіки.

➤ Соціальні та культурні чинники: у деяких країнах традиційно прийнято вести діяльність в тіні, або ж це вважається нормою [2].

Тіньова економічна діяльність є однією з найбільших проблем, з якою стикаються більшість країн світу. Це може призвести до втрати доходів для держави та до зниження довіри до її економічної системи. Ось декілька механізмів, які можуть бути використані для запобігання розвитку тіньової економічної діяльності в сфері фінансово-грошових відносин:

1. Посилення контролю та регулювання фінансово-грошових операцій. Держава має встановлювати строгі вимоги до регулювання фінансово-грошових операцій, включаючи більш сувору регуляторну рамку та контрольні механізми. Це може допомогти уповільнити розвиток тіньової економічної діяльності.

2. Розробка та впровадження нових технологій для виявлення фінансових злочинів. Сучасні технології, такі як штучний інтелект, машинне навчання та аналітика даних можуть допомогти у виявленні та запобіганні фінансових злочинів та тіньовій економічній діяльності.

3. Зниження податкових ставок і спрощення податкової системи. Часто тіньова економіка з'являється тоді, коли податкові ставки надто високі або складні для дотримання. Шляхом введення справедливого податкового навантаження

та спрощення системи оподаткування, держава зменшує мотивацію для ухилення від сплати податків.

4. Розвиток легальних економічних можливостей. Держава повинна забезпечувати розвиток легальних економічних можливостей для підприємців та громадян. Це може бути здійснено шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення доступу до кредитів та інших ресурсів для розвитку бізнесу.

5. Створення привабливих умов для офіційної економічної діяльності. Якщо держава забезпечує привабливі умови для офіційної діяльності, такі як низькі податки та мінімальна бюрократія, то це може зменшити мотивацію підприємців до займання тіньовою економічною діяльністю [1, с. 84].

Слід зазначити, що до пріоритетних напрямів детінізації економіки України слід віднести: створення сприятливих умов для ведення бізнесу; реалізація антикорупційних реформ; вдосконалення фіскального адміністрування; удосконалення управління державними фінансами.

Отже, тіньова економічна діяльність може призвести до нерівності у суспільстві, оскільки вона може сприяти збагаченню окремих груп людей, які контролюють ці канали, і зниженню рівня життя іншої частини населення. Крім того, через ухилення від сплати податків держава отримує менше доходів, що може призвести до збільшення державного боргу. Також, тіньова економіка може призвести до скорочення офіційної економіки, оскільки частина діяльності здійснюється за її межами. Це може призвести до зниження інвестицій та зростання безробіття, саме тому, впровадження механізмів запобігання розвитку тіньової економічної діяльності у сфері фінансово – грошових відносин є надзвичайно важливим та актуальним завданням.

Література:

1. Краус, Н.М., Максименко, М.О. (2011). Регуляторні механізми детінізації національної економіки. Науковий вісник Полтавський університет економіки і торгівлі: Серія: Економічні науки. 2011. № 6(51), Ч.І. С. 81–86.
2. Гордійчук М.М. Тіньова економіка: позитивні та негативні ефекти. Traektoriâ Nauki = Path of Science. 2019. Vol. 5. No 3. P. 2001–2007.
3. Васенко В.К. Тіньова економіка України та шляхи її детінізації. Вісник Черкаського університету. 2016. № 1. С. 15–23.

УДК 336.7

*Птащенко Ліана Олександрівна,
доктор економічних наук, професор
Косолапенко Віталій Станіславович,
магістрант*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАСТОСУВАННЯ GAP-АНАЛІЗУ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

GAP-аналіз – це процес порівняння поточного стану ситуації з бажаним, та виявлення розривів між ними. Головною метою GAP-аналізу є визначення того, що необхідно зробити для досягнення бажаного економічного й фінансового стану. GAP-аналіз може бути застосований в багатьох сферах, в тому числі й у банківському бізнесі.

Для виявлення розривів між поточним і бажаним станом, GAP-аналіз зазвичай складається з таких етапів: визначення бажаного стану; оцінювання поточного стану; виявлення розривів; розроблення плану дій. Після виявлення розривів, банківські установи можуть використати ці результати для покращення бізнесових процесів та досягнення своїх цілей.

Також GAP-аналіз можна застосувати для виявлення

різниці між бажаним і поточним станом діяльності банку. Враховуючи воєнний стан в Україні, що спричинює неймовірно високе зростання ризиків для будь-якого бізнесу, доцільно застосовувати GAP-аналіз для виявлення різних розривів, основні з яких наведені нижче.

1. *Ризикові аспекти:* війна призводить до збільшення ризиків для банку, таких як неплатоспроможність клієнтів, недостатня ліквідність тощо. Застосування GAP-аналізу допоможе ідентифікувати потенційні ризики та виробити стратегії, щоб уникнути або пом'якшити вплив ризиків на результати діяльності банку. Ліквідність банківського сектору наразі перебуває в обсягах 500 млрд. грн, із яких 350 млрд. грн – в депозитних сертифікатах НБУ.

2. *Клієнтські потреби:* війна призводить до змін у поведінці клієнтів, або ж їхні потреби раптово можуть змінитися. GAP-аналіз допоможе виявити зміни в потребах клієнтів та розробити нові продукти або послуги, які відповідають потребам клієнтів.

3. *Кадрові питання:* воєнні дії можуть спричинити звільнення працівників, зміну пріоритетів тощо. GAP-аналіз допоможе ідентифікувати проблеми та зміни в персоналі, а також розробити план дій для забезпечення безперебійної роботи банку.

4. *Фінансові показники:* розруха та економічна криза в багатьох галузях чинять негативний вплив на фінансові показники банку, такі як прибуток, активи, заборгованість. GAP-аналіз допоможе виявити зміни у фінансових показниках та виробити стратегії для зменшення впливу війни на фінансову стійкість банку. В 2022 році загальний прибуток банків в Україні становив 24,7 млрд грн, що майже втричі менше, ніж у 2021 році. Тоді загальний прибуток банків в Україні становив 77,5 млрд грн. За 2022 рік в Україні 4 банки припинили свою діяльність, із яких «Мегабанк» та «Січ» збанкрутували.

Отже, застосування GAP-аналізу допоможе виявити

розриви та зміни в банківській діяльності, які виникли через військову агресію РФ в Україні. Далі, на основі результатів аналізу, можна розробити плани дій для зменшення впливу війни на діяльність банку і забезпечення його стійкості та успішності.

Література:

1. Gap-аналіз. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Gap>;
2. Високий рівень ліквідності банківської системи створює можливості для розвитку кредитування. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/547532_visokiy.
3. Українські банки почали 2023 рік з рекордними резервами та зростанням прибутків. URL: <https://forbes.ua/news/ukrainski-banki-pochali-2023-rik>.

УДК 336.71

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Туз Валерія Юріївна,

студентка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

В умовах сучасних викликів підтримка фінансової безпеки банківського сектору займає вагомe місце в аспекті соціально-економічного розвитку держави, адже банківська система виступає одним з ключових елементів фінансової системи країни. На банківську систему покладається чимало важливих функцій, проте, на сьогоднішній день в умовах політичної та військової нестабільності, значного рівня інфляції та загально-економічної дестабілізації, яка в даний час, безпосередньо, пов'язана з початком повномасштабного

вторгнення країни-агресора, діяльність банківського сектору зазнала негативних наслідків, що суттєво вплинуло на ефективність та результативність роботи банківського сектору. Тому підтримка стійкості та стабільного функціонування банківської системи країни є першочерговим завданням, оскільки недостатній їх рівень може завдати значних збитків фінансовій безпеці країни загалом, що в майбутньому може стати передумовою формування кризових явищ усередині держави.

Увага до проблем банківського сектору в аспекті забезпечення його безпеки постійно зростає, адже фінансово-кредитна система держави перебуває під впливом постійних коливань. Крім цього, не менш важливо зазначити те, що фінансова безпека банківської системи є невід'ємною частиною в структурі фінансової безпеки держави, елементами якої є фінансова, грошово-кредитна, валютна, банківська, бюджетна та податкова складові, що характеризуються збалансованістю, стійкістю до впливу негативних факторів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її розвиток.

Фінансова безпека банківської системи – це стан банківської системи, характерним для якого є здатність протистояти можливим зовнішнім і внутрішнім негативним факторам банківської діяльності за рахунок сукупності правових, організаційних та управлінських заходів для забезпечення стабільного його функціонування та подальшого розвитку [1]. Важливою складовою забезпечення фінансової безпеки банківського сектору є фінансовий моніторинг як процес, що полягає в аналізі та відстеженні фінансових транзакцій клієнтів з метою виявлення та запобігання фінансовим злочинам, таким як відмивання грошей, фінансування тероризму, незаконний відплив коштів із країни, корупція та інші. Для банківського сектору фінансовий моніторинг є важливим засобом зменшення ризиків та

забезпечення дотримання вимог законодавства, що регулює фінансові операції. Банки зобов'язані виконувати процедури фінансового моніторингу, включаючи ідентифікацію клієнтів, відстеження їх фінансових транзакцій, аналіз ризиків та повідомлення про підозрілі транзакції Державній службі фінансового моніторингу та правоохоронним органам.

Банки є найбільш активними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, які надсилають переважну більшість повідомлень про підозрілі фінансові операції. Протягом 2022 року від банків Держфінмоніторингом взято на облік 99,6% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції, що підлягали фінансовому моніторингу (рис. 1).

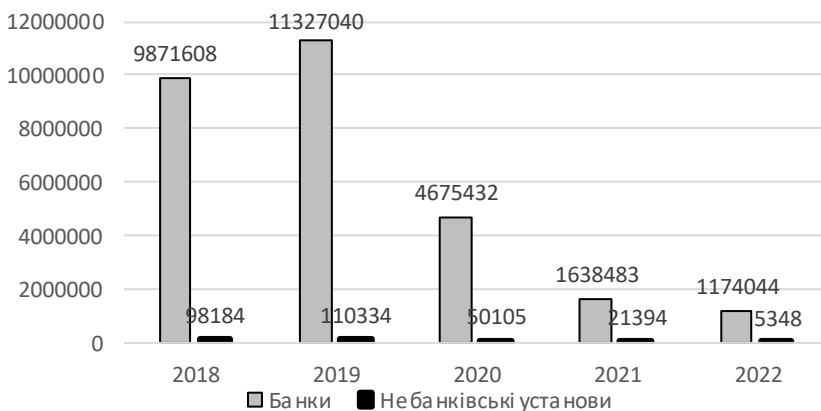

Рис. 1. Динаміка інформування про фінансові операції банками та небанківськими установами протягом 2018-2022 років

Джерело: [2]

Виявлення та повідомлення про підозрілі транзакції дозволяє банкам зменшити свої втрати, пов'язані з фінансовими злочинами, та зберегти довіру клієнтів, що в тому числі є одним із напрямів забезпечення фінансової безпеки банківського сектору. В сучасних умовах для

підвищення фінансової безпеки банківської системи України з точки зору фінансового моніторингу можна визначити ряд заходів:

–підвищення кваліфікації працівників банків в галузі фінансового моніторингу та боротьби зі злочинністю. Банки мають забезпечити необхідний рівень знань та навичок своїх співробітників, щоб вони могли ефективно виявляти та запобігати фінансовим злочинам;

–вдосконалення законодавства у сфері фінансового моніторингу та боротьби зі злочинністю. Необхідно забезпечити належний рівень регулювання та контролю за діяльністю банків з питань фінансового моніторингу, а також встановити жорсткіші санкції за порушення вимог законодавства;

–розвиток та впровадження новітніх технологій у галузі фінансового моніторингу. Сучасні технології, такі як штучний інтелект, блокчейн та інші, можуть допомогти банкам в ефективній боротьбі з фінансовими злочинами та забезпеченні безпеки операцій;

–подальша співпраця зі зовнішніми організаціями та відповідними спеціалізованими державними органами.

Фінансовий моніторинг є важливим інструментом для забезпечення фінансової безпеки банківського сектору та сприяє запобіганню фінансовим злочинам, зменшенню ризиків для банків та забезпеченню відповідності законодавства, нівелюванню внутрішніх та зовнішніх загроз і досягненню стабільного функціонування та розвитку банківської системи.

Література:

1. Давиденко Н.М., Колодяжна В.О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 40. 2020. С. 51-58.

2. Річний звіт Держфінмоніторингу за 2022 рік. URL: <https://fii.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf>

УДК 336.221

Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Шевченко Тетяна Костянтинівна,
Грицько Дмитро Андрійович,
студенти

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У БЕЗПЕКОВИЙ ПРОСТІР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтеграція України у безпековий простір Європейського Союзу є найбільш актуальним питанням сьогодення. Від ефективності цього процесу безперечно залежить економічна стабільність країни, її конкурентоспроможності та національна безпека в цілому.

Вперше євроінтеграційні прагнення України було задекларовано у 1993 році Постановою Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» (втратив чинність) [1]. Основною метою зовнішньої політики було визначено членство в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме національним інтересам. З цього часу було прийнято низку законодавчих актів, положення яких закріплювали курс України на інтеграцію до ЄС. Зокрема, Постанова Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС, ухвалена 28 листопада 2002 року, Заява Верховної Ради України від 22 лютого 2007 року з приводу підготовки до початку переговорів щодо нової угоди між Україною та ЄС, а також Постанова Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про стан та перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС та Митним союзом, ухвалена 19 травня 2011 року [2].

У вересні 2014 року Україна стала повноправним членом FRONTEX (Європейська агенція з управління оперативною координацією на зовнішніх кордонах ЄС). Це дозволило їй брати участь у спільних операціях та місіях з управління кордонами, що проводяться за координацією FRONTEX. Також Україна отримала фінансову і технічну підтримку від ЄС та доступ до обміну інформацією, зокрема, про потенційні загрози для безпеки кордонів ЄС. Це дозволяє їй забезпечувати більш ефективний захист своїх кордонів та співпрацювати з іншими державами-членами ЄС у галузі управління кордонами та обміну досвідом. Членство в FRONTEX є однією зі складових європейської інтеграції та підтверджує зобов'язання України щодо зміцнення співпраці з ЄС у сфері безпеки та захисту кордонів.

Указом Президента України від 26 травня 2015 року, була затверджена Стратегія національної безпеки України, серед основних цілей якої зазначено забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу [3]. Згідно зі Стратегією, Угода про асоціацію між Україною і ЄС є стратегічним орієнтиром для проведення системних політичних та соціально-економічних реформ в Україні, а також широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС.

У липні 2016 року була укладена Угода про залучення України до європейської системи цивільного захисту між Україною та Європейським Союзом. Ця угода є частиною більш широкого пакету документів, що регулюють співпрацю між Україною та ЄС в галузі гуманітарної допомоги та реагування на кризи. Угода передбачає, що Україна може приєднатися до європейської системи цивільного захисту і брати участь у спільних проектах з попередження та реагування на надзвичайні ситуації, такі як природні катастрофи, техногенні катастрофи, терористичні акти та інші події, які можуть становити загрозу для населення та

інфраструктури. Крім того, угода передбачає співпрацю між Україною та ЄС у галузі обміну досвідом та технологіями в галузі цивільного захисту. Це включає створення та розвиток систем попередження та реагування на надзвичайні ситуації. Україна також може брати участь у тренуваннях та семінарах, які проводяться за підтримки ЄС, з метою підвищення рівня готовності та відповідності до стандартів європейської системи цивільного захисту [4].

У 2022 році, незважаючи на повномасштабну війну, вдалося здійснити найбільший крок на шляху до євроінтеграції – Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Статус кандидата суттєво підвищує рівень відповідальності ЄС за процеси в політичній, економічній, соціальній і гуманітарній сферах України, а також за досягнення країною суттєвого поступу в цих сферах. Це є важливим драйвером майбутніх реформ. Кандидатство робить Україну повноправним членом програм та ініціатив Євросоюзу, відкритих як для країн ЄС, так і країн зі статусом кандидата на членство.

Перспектива офіційного доєднання України до ЄС відкриває безліч можливостей: збільшення прибутку від інвестицій, можливість для скорочення трудового розриву, зменшення вартості праці, запобігання інфляції, збільшення надходжень у банківський сектор тощо [5]. Як результат очікується зростання національної економіки та підвищення рівня національної безпеки. Водночас, необхідно здійснити ряд заходів у напрямку модернізації держави та її інститутів для забезпечення якісного управління та поваги верховенства права, імплементації законодавства ЄС, реформування податкової системи та ін. [6].

Отже, Україна тривалий час рухається євроінтеграційним курсом, та поступово стає активним учасником економічного та безпекового простору ЄС. Це дозволяє впроваджувати нову модель економічного розвитку

на засадах безпекоорієнтованості. Інтеграція з ЄС забезпечує Україні доступ до передових технологій та інновацій, що дозволяє зміцнювати економічний та науково-технічний потенціали. Інтеграція України у безпековий простір Європейського Союзу передбачає не лише економічну та політичну, але й безпекову співпрацю між Україною та ЄС. Інтеграція дозволить Україні активізувати свою роль на міжнародній арені та зміцнити свої позиції у регіоні.

Література

1. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 37, ст.379.

2. Єгорова В.С. Україна та ЄС: сучасний стан і перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 22–25.

3. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

4. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stand-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&ca_tid=8&Itemid=350.

5. Долаючи перешкоди: як буде відбуватися інтеграція України до єдиного ринку ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/11/14/7150291/>

6. Глушко А.Д., Колінчук Д.В., Власенко В.А. Реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 180-183 (215 с.)

УДК 336

*Птащенко Ліана Олександрівна,
доктор економічних наук., професор*

Пиріг Яна Миколаївна,

магістрантка

*Національний університет «Полтавська Політехніка імені
Юрія Кондратюка», (Україна)*

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ

В умовах економічних коливань та ризиків, спричинених агресією російської федерації проти України проблематика забезпечення економічної стабільності підприємства як основи стабільного функціонування набуває особливої актуальності. На підприємствах часто відбуваються зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, тому як наслідок призводить до економічних коливань. Для забезпечення економічної стабільності підприємству слід знаходити оптимальні рішення щодо управління підприємством на основі достовірної інформації та опрацьовувати альтернативні варіанти управлінських рішень. Однією з головних проблем є те, що великий обсяг інформації (внутрішньої та зовнішньої), яку отримує керівництво підприємства не в змозі обробити в умовах економічної нестабільності. Тому, щоб знизити рівень ризику та в свою чергу збільшити конкурентоспроможність підприємства слід створити спеціалізовану систему обліку та аналізу управління, котра дістала назву «контролінг». Адже, за допомогою ефективного контролінгу підприємства здатні пристосуватися до різних змін в економічному середовищі.

Питання організації та запровадження системи контролінгу на підприємствах є актуальним, оскільки контролінг виступає одним із важливих інструментів для

забезпечення прийняття більш ефективних управлінських рішень.

На сьогоднішній день впровадження контролінгу на підприємстві допоможе менеджерам і акціонерам отримати необхідну інформацію. Контролінг виводить управління на більш досконалий рівень шляхом координації, інтеграції та спрямування діяльності підрозділів і служб для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних цілей.

У загальній системі контролінгу одним із напрямів управління підприємством є фінансовий контролінг. Фінансовий контролінг – ефективна координуюча система забезпечення взаємозв'язку між формуванням інформаційної бази, фінансовим аналізом, фінансовим плануванням і внутрішнім фінансовим контролем, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від передбачених та прийняття оперативних управлінських рішень, що забезпечують її нормалізацію [3]. Водночас під фінансовим контролінгом можна розуміти систему інформаційного забезпечення, яка координує всі підсистеми управління, що передбачає використання методів і процедур бюджетування, стратегічного планування, управлінського обліку, фінансової діагностики, управління ризиками та внутрішнього контролю, які спрямовані на підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Фінансовий контролінг має комплексний вплив на діяльність підприємства та забезпечує його функціонування на основі постійних координуючих дій між різними фазами циклу (облік, аналіз, планування, моніторинг і контроль). Тому основним завданням фінансового контролінгу є не тільки контроль, а й забезпечення взаємозв'язку між різними складовими загальної системи управління підприємством.

Важливою умовою в здійсненні процесу фінансового контролінгу має бути налаштована служба контролінгу на швидкий збір інформаційних даних для відображення адекватної картини результатів. Процес впровадження фінансового контролінгу на підприємстві представлений на рис. 1.

Рис. 1. Етапи впровадження фінансового контролінгу на підприємстві [2]

Необхідність впровадження контролінгу в діяльність підприємств України обумовлена наступними передумовами [1]:

– законодавчими (має бути сформований пакет нормативно-правових документів для забезпечення

економічної свободи в рамках податкового законодавства),

–теоретичними (трансформація сучасної обліково-аналітичної школи та пристосування закордонного обліку до сучасних теорій);

–практичними (потрібно якісно впроваджувати нові методи управління підприємством, щоб адаптувати систему управління бізнесом до мінливих умов господарювання, особливо під час війни з рашистським агресором).

Отже, запровадження контролінгу на підприємствах в умовах економічних коливань та під час воєнного стану на території України дозволить збільшити гнучкість у реагуванні на зміни в економіці та в свою чергу, забезпечить фінансову стабільність та стійкість підприємства, підвищить ефективність управління. Система контролінгу є інструментом для виживання та сталого розвитку в майбутньому та займати лідируючі позиції на міжнародних ринках.

Література:

1. Сабліна Н. В., Кузенко Т. Б. Фінансовий контролінг. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 161с.
2. Бердар М. М. Фінансовий контролінг як складова система управління стійким розвитком підприємства. Інвестицій: практика та досвід. 2017 № 18. С. 33-37.
3. Птащенко Л.О., Сержанов В. В. Фінансовий контролінг: [навчальний посібник] К.: Центр навчальної літератури, 2016. 350 с.

УДК 338.24(477)

*Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Коломоєць Вікторія Валеріївна,
студентка,*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ МСБ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Економіка будь-якої країни значно залежить від розвитку малого і середнього бізнесу (МСБ). Це один з найважливіших соціально-економічних інститутів, який формує «середній клас» як основу конкурентоспроможної економіки. МСБ забезпечує створення додаткових робочих місць і зайнятість населення, зумовлює розвиток конкурентного середовища, стимулює інновації та впровадження прогресивних досягнень науково-технічного прогресу, водночас забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

МСБ займає вагомe місце у національній економіці України за такими критеріями як кількість суб'єктів підприємництва, зайнятість, обсяги виготовленої і реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Про це свідчить те, що: 99,98% зареєстрованих юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців (ФОП) належать до суб'єктів МСП; на МСП задіяні близько 7 млн осіб, (82% від усіх зайнятих); сектор МСП продукує 65% обсягу реалізації товарів, робіт і послуг та 64% валової доданої вартості в країні [1].

Через російську агресію постраждала більша частина малих підприємств в Україні. До режиму часткової роботи або взагалі до припинення функціонування вдалося до 58% МСБ. Припинили експорт і не змогли його відновити 35%

середнього бізнесу, 43% малих підприємств і 62% мікропідприємств. Суб'єкти МСБ відчувають гостру нестачу фінансових ресурсів та проблеми з їх залученням для ведення поточної господарської діяльності [2].

Фінансові ресурси підприємства можуть залучити на фінансовому ринку завдяки державним програмам «Доступні кредити 5-7-9 %» і «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9 %», а також надання кредитних гарантій [3]. Суб'єкти МСП впродовж воєнного стану та місяць після його завершення можуть отримати кредит під 0%. Після цього кредитна ставка становитиме 5%. Збільшено максимальну суму кредиту до 60 млн грн. Строк кредитування за програмою "5-7-9%" залежить від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проєкту та на рефінансування заборгованості кредит надається на п'ять років. Для фінансування оборотного капіталу – на три роки. Також експортно-кредитне агентство може страхувати кредити підприємців-експортерів, а це значно спростить їм доступ до дешевого фінансування. Програма розширена на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро незалежно від кількості працюючих. За 2022 р. суб'єкти підприємництва отримали за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %» від уповноважених банків 49405 кредитів на загальну суму 149,17 млрд грн. Проте через значну кількість нюансів 28% підприємств не можуть скористатися цією програмою [3].

У період воєнного стану окрім традиційних джерел фінансування підприємства малого бізнесу отримали широкі можливості залучення грантових коштів на створення, підтримку чи релокацію власного бізнесу. Це пропозиції як від міжнародних донорів, так й державні гранти на підтримку підприємництва. Деякі грантові програми наведено в таблиці.

Таблиця 1. Грантові програми з підтримки малого бізнесу в Україні

Назва гранту	Гранто-давець	Для кого	Сума	Особливості
1	2	3	4	5
Грант на розвиток або створення нового бізнесу	Український уряд	для ФОПів; ЮО; для ФО, що мають намір зареєструвати бізнес	від 50 до до 250 тис грн	Створити від 2 робочих місць; здійснювати діяльність не менше 3 років; сплачувати податки в бюджет. Повернення коштів, якщо не виконано зобов'язання.
Грант на створення або розвиток переробного підприємства	Український уряд	Громадяни України, у т.ч. ФОПи; юридичні особи	до 8 млн грн	30% співфінансування; створити від 25 робочих місць; здійснювати діяльність не менше 3 років; сплачувати податки в бюджет, зокрема, за працевлаштування робітників. Повернення коштів, якщо не виконано зобов'язання.
Грант для підтримки аграрного бізнесу	Програма Данської ради у справах біженців (DRC)	ПП будь-яких форм реєстрації, об'єднання виробників с/г-продукції, комунальні підприємства	до 20 000 дол США, обов'язковий внесок до 50%	Зменшення негативних наслідків для представників МСП аграрного сектору та харчового виробництва; залучення вразливих верств населення у виробничо-збутові ланцюжки задля посилення їх ролі в місцевій економіці.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
Грант для с/г ММСП	Програма USAID з аграрного і сільського розвитку – АГРО	Зареєстровані с/г ММСП, які є приватними виробниками і/переробниками	від 500 тис до 900 тис грн	Розвиток мережі господарств з виробництва, післяврожайної підготовки, переробки овочів, фруктів та ягід, м'яса, молочної продукції, птиці (крім курятини) або продукції аквакультури.
Грант для безперервності і відновлення бізнесу	Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України»	Для ЮО та ФОП (до 250 осіб і річним оборотом до 50 млн євро).	від 600 тис. до 1 200 тис. грн	Кошти для підтримки безперервності та відновлення бізнесу, який працює у секторах інформаційних технологій, інжинірингу, виробництва та послуг, має потребу у переміщенні, розширенні на зовнішні ринки.

*Узагальнено за [3, 4]

Перевагами грантового фінансування є те, що кошти надаються на безоплатній і безповоротній основі за умови відповідності усім критеріям донора подання якісної заявки. І в умовах дефіциту фінансових ресурсів гранти можуть стати реальною підтримкою для вітчизняного малого бізнесу.

МСБ створює тисячі робочих місць, є основою регіонального розвитку й формує у країні середній клас. Суб'єкти МСП більш мобільні з точки зору адаптації до змін в економіці. Але вони не мають фінансових «подушок безпеки». Тому пережити зупинку діяльності й зберегти робочі місця їм

набагато складніше. У зв'язку з цим на даний час для економіки України вкрай важливо підтримати МСП у процесах формування їх фінансових ресурсів.

Література

1. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міністерство економіки України. Програма релокації: 761 підприємство переміщено в більш безпечні регіони. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d152dcfe-7bde-49df-a69a8d7f9586fc13&title=ProgramaRelokatsii>
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Огляд інструментів підтримки бізнесу в період дії воєнного стану в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-biznesu-v-period-diyi-voennoho-stanu-v>
4. Урядовий портал. Уряд запускає програми грантів для розвитку підприємництва та навчання українців. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-programi-grantiv-dlya-rozv>

УДК 332.1

Фурманчук Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна).*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ефективне управління вітчизняним підприємством в умовах євроінтеграції визначається здатністю управлінців при

підготовці та прийнятті кожного рішення враховувати безпековий аспект. Ключовими на сьогоднішній день залишаються проблеми інформаційного забезпечення процесу гарантування економічної безпеки підприємства, ядром якого має стати обліково-аналітичне забезпечення, що передбачатиме формування обліково-аналітичної інформації, необхідної для цілей управління, оскільки, на сьогоднішній день, дуже актуальним питанням для користувачів будь-якої фінансової інформації є впевненість саме в її надійності.

Метою дослідження є визначення ролі і місця обліково-аналітичного забезпечення в комплексній системі економічної безпеки підприємства та визначення шляхів його удосконалення як важливого чинника підвищення рівня економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання.

Діяльність кожного підприємства супроводжується постійним збиранням, аналізом, обробкою та передаванням інформації між різними рівнями управління з метою прийняття адекватних до ситуації управлінських рішень. Щоб задовольнити інформаційні потреби широкого кола користувачів у системі управління необхідні дані з різним наповненням, рівнем опрацювання, перевірки та доступності. Крім інформаційного забезпечення, важливим є формування інформаційних каналів та досягнення максимальної автоматизації всіх процесів. Забезпечення безпеки, крім названих умов, досягається ще й своєчасністю отримання інформації та її конфіденційністю. Першу умову можна пов'язати із своєчасністю реалізації відповідних захисних заходів внаслідок прийняття відповідних управлінських рішень суб'єктами безпеки. Конфіденційність інформації передбачає чітке визначення кола користувачів із певним рівнем доступу до неї, що стосується питань економічної безпеки підприємства.

Основою інформаційного забезпечення системи управління є облікова та аналітична інформація як результат

функціонування певної системи, що містить джерела інформації, об'єкти обліку, аудиту та аналізу, інформаційні потоки та інформаційні канали для передачі результатів користувачам. За цими ознаками можна говорити про існування системи обліково-аналітичного забезпечення. В процесі дослідження можна виокремити чотири стадії процесу підготовки обліково-аналітичного забезпечення: бухгалтерський облік, звітність, аудит, аналіз та синтез.

Таким чином, основною метою обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства є отримання оперативної, об'єктивної та аналітичної інформації за операціями, що стосуються питань надходження, витрачання та розподілу коштів підприємства у поточному періоді й на перспективу; оцінці рівня забезпеченості його фінансовими ресурсами з метою попередження та зниження невизначеності, пов'язаної з прийняттям управлінських рішень щодо раціонального їх використання. Доцільно сформувати єдину ефективну обліково-аналітичну систему, яка б дала змогу об'єднати відображення інформації, яка надходить з різних джерел та забезпечити не лише формування усіх фінансових і не фінансових показників про внутрішні процеси й зовнішнє середовище впливу на державні фінанси, а й скоординувати інформаційні потоки, пов'язати різні види інформації, представити їх у вигляді детального аналізу інтегрованої звітності. Ефективне функціонування системи економічної безпеки підприємства залежить передусім від можливості отримати та використати за прямим призначенням якісну інформацію про зміну зовнішнього і внутрішнього середовищ певного суб'єкта господарювання. Задоволення інформаційних потреб користувачів – суб'єктів економічної безпеки – є головним завданням обліково-аналітичної системи.

Враховуючи специфіку сучасних загроз втрати великої кількості важливої інформації внаслідок воєнних подій, на

нашу думку, головною складовою в системі економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання повинна стати підсистема обліково-аналітичного забезпечення, ключові завдання якої полягають не лише в інформаційній підтримці процесу гарантування економічної безпеки, а й у формуванні інформаційних потоків між суб'єктами та об'єктами безпеки, зовнішнім і внутрішнім середовищем. В авторському баченні, центральне місце у цій підсистемі має належати саме аудиту, що має управлінську спрямованість, тобто його метою є встановлення законності та ефективності використання коштів і майна підприємства, інших активів, правомірності фінансового управління і функціонування системи внутрішнього контролю, а також досягнення ефективності управління обліковими та аналітичними процесами, вибір оптимальної системи управління процесами надходження та витрачання коштів для досягнення оперативних і стратегічних цілей.

Отже, узагальнюючи дослідження можна сформулювати основні напрями здійснення обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства: перевірка фінансово-господарського стану підприємства для упередження його фінансових ризиків, неспроможності, банкрутства; оцінка стану та рівня економічної безпеки власного підприємства, надійності його потенційних партнерів; оцінка стану безпеки й визначення стратегії діяльності на ринку потенційних і реальних конкурентів; збереження та примноження ресурсного потенціалу підприємства, раціонального й ефективного його використання; прийняття управлінських рішень стосовно доцільності діяльності з урахуванням виявлених загроз і небезпек; максимально повне інформаційне забезпечення системи економічної безпеки підприємства в цілому, її окремих функціональних підрозділів. Ці завдання може вирішити ефективно проведений аудит, як підсистема

обліково-аналітичного забезпечення, адже лише ефективний контроль за цільовим використанням фінансових ресурсів підприємства забезпечить якісне кошторисне планування та складання звітності.

Література:

1. Бенько М. М. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: підручник Київ, 2021. 560с.
2. Губарик, О., & Юрченко, А. (2021). Обліково-аналітичне забезпечення діагностики функціонування підприємства та удосконалення системи економічної безпеки на основі покращення фінансового стану. Економіка та суспільство, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-26>.
3. Утенкова К. О. Концептуальні засади обліково-аналітичного забезпечення управління механізмом економічної безпеки аграрного сектора. Агросвіт. 2020. № 16. С. 32–41. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.16.32.

УДК 336.76:351.77

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Белкіна Марія Олександрівна,

магістрантка,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ, ПОВ'ЯЗАНІ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

Економічні реалії сьогодення дуже чітко відображають актуальність проблеми забезпечення сталого і

результативного розвитку фінансового сектору України, створення системи ефективної протидії внутрішнім та зовнішнім викликам і загрозам, подолання криз, спричинених ними. Сукупність цих пріоритетних напрямків тісно пов'язана з економічною безпекою, забезпечення високого рівня якої дає змогу фінансовим установам захистити від знецінення або втрати як власні, так і залучені від клієнтів корпоративні ресурси, створити передумови для формування стійкого вітчизняного ринку фінансових послуг, тим самим сприяючи підвищенню життєвого рівня населення і еволюціонуванню системи міжнародної економічної взаємодії [1, с.39].

Однією з найважливіших складових, яка потребує уваги у процесі формування порядку забезпечення економічної безпеки суб'єктами господарювання на фінансовому ринку, є захист даних, що перебувають у їх розпорядженні та належать до комерційної таємниці. Така інформація може стосуватися рівня прибутковості і елементів цінової політики фінансової установи, а також даних про укладені або заплановані контракти; планів розвитку компанії; власних раціоналізаторських пропозицій та винаходів, ще не захищених авторським правом; результатів власних маркетингових досліджень, аналітичних оглядів ринку; даних, що можуть бути використані для заподіяння шкоди репутації підприємства тощо [2].

Низький рівень захисту комерційної таємниці в епоху тотальної цифровізації та швидкого розвитку технологій може стати найвразливішим місцем фінансових установ та джерелом виникнення низки загроз їх економічній безпеці, до основних з яких можна віднести наступні:

–інсайдерські атаки: співробітники фінансової установи можуть використовувати свій доступ до конфіденційної інформації для особистої користі або для передачі інформації зловмисникам;

– витік/крадіжка конфіденційної інформації: зацікавлені особи можуть отримати доступ до даних про клієнтів, фінансові операції та інтелектуальну власність, що, в свою чергу, може бути використано з метою створення умов для недобросовісної конкуренції і призвести до втрати компанією своїх позицій на ринку, а відтак і частини імовірного прибутку;

– здійснення кібератак та фішинг: хакери можуть використовувати різні методи для проникнення в інформаційну систему фінансової установи, зокрема через відкриті порти, недостатньо захищені паролі та недоліки в програмному забезпеченні. Такі випадки не обов'язково супроводжуються втратою певної інформації, проте демонструють ступінь її вразливості і можуть підірвати довіру клієнтів, що неодмінно відобразиться на результативності діяльності та фінансовій стійкості компанії;

– неправомірне використання інформації: у зв'язку з недостатнім рівнем розвитку системи забезпечення захисту комерційної таємниці фінансові установи можуть використовувати конфіденційну інформацію без дозволу її власників, що є прямим порушенням прав клієнтів і може призвести до накладення на суб'єкт господарювання штрафних санкцій, втрати ним фінансових активів та репутації, що в подальшому призведе до виникнення додаткових витрат на маркетинг та рекламу.

Факторами-збудниками внутрішніх загроз економічній безпеці вітчизняних фінансових установ у сфері захисту комерційної таємниці є, перш за все, недоліки в роботі з працівниками, адже прорахунки на етапі підбору персоналу, відсутність програм підвищення кваліфікації як основної умови роботи з комерційною таємницею, низький рівень корпоративної культури та виховання, невмотивованість персоналу до збереження такого виду інформації, що, в свою чергу, може бути спровоковано невирішеністю їх соціальних

проблем (низькою заробітною платою, соціальною незахищеністю тощо), а також плінність кадрів провокують послаблення системи забезпечення цілісності та конфіденційності даних і несуть у собі загрози, згадані раніше.

Крім того, каталізатором виникнення внутрішніх загроз може стати низький рівень організації роботи з документами, які містять комерційну таємницю (фінансовими планами, звітами, технічною документацією, електронними носіями інформації тощо), прогалини в технічному забезпеченні, відсутність досвідчених фахівців у сфері захисту комерційної таємниці, неефективна робота служби економічної безпеки тощо.

Говорячи про джерела зовнішніх загроз, необхідно відмітити промислове шпигунство, незаконні дії конкурентів, спрямовані на заохочення працівників установи, залучених до роботи з даними, що становлять комерційну таємницю, до незаконної співпраці, компрометація керівників та окремих співробітників, а також діяльності організації в цілому, викрадення такої інформації або заволодіння нею іншим злочинним шляхом, неправомірні дії працівників правоохоронних органів (безпідставне проведення перевірок, неправомірне вилучення документів, у тому числі тих, що містять комерційну таємницю) тощо [3, 4].

Варто також згадати, що кожна з перелічених загроз за різних умов може нести різний ступінь тяжкості наслідків: низький, середній та високий. Реалізація загроз першої категорії істотно не відображається на діяльності фінансових установ та рівні їх економічної безпеки, в той час як друга група може нести в собі небезпеку виникнення додаткових витрат на відновлення попереднього становища, проте не потребують значних витрат часу. Найбільш ризиковими для суб'єктів господарювання є загрози третього типу, оскільки саме вони можуть призвести до різкого погіршення фінансово-економічного стану, а, отже, і рівня економічної

безпеки [5, с. 231-232].

Загалом, стає зрозуміло, що зниження рівня захисту комерційної таємниці в фінансових установах може призвести до серйозних наслідків для їх економічної безпеки. Тому необхідно забезпечувати належний контроль за доступом до таких даних та вживати відповідних заходів безпеки з метою зменшення ризиків і утримання економічної безпеки на належному рівні.

Література:

1. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6. Ч. 3. С. 39-42. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10961/1/-ЕКОНОМІЧНА%20БЕЗПЕКА%20ДЕРЖАВИ.pdf> (дата звернення: 07.05.2023).

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. №435- IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, №40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 07.05.2023).

3. Маслій О. А., Глушко А. Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2 (02). С. 125–130. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/78/75>

4. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Принципи забезпечення інформаційної безпеки національної економіки в умовах пандемії. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. з міжнар. участю*, 21 груд. 2020 р. – 21 січ. 2021 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2021. С. 99–100.

5. Лічман Т.В. Класифікація та аналіз загроз безпеці комерційної таємниці підприємства. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2016. Т18. Вип. 1/1. С. 230-233.

УДК: 351.86

Вовченко Оксана Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Коблик Ліна Русланівна,

студентка,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ З ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ

Тероризм як суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1] є серйозною загрозою глобальній безпеці. Терористичні організації потребують фінансування для діяльності і скорочення їх фінансових ресурсів може суттєво зменшити їх здатність здійснювати атаки. Крім того, терористи часто використовують складні фінансові методи для переміщення грошей через кордони, що ускладнює відстеження та ідентифікацію джерел фінансування. Тому необхідно розробити більш дієві та ефективні методи боротьби з фінансуванням тероризму. Особливої актуальності ця тема набуває в умовах повномасштабної війни в Україні та реалізації щоденних терористичних актів з боку росії на території нашої країни.

Фінансування тероризму – це фінансова підтримка, пряма чи непряма, яка надається терористичним організаціям або окремим особам для сприяння їх діяльності. Суть фінансування тероризму полягає в тому, що воно дозволяє цим групам отримати необхідні ресурси, такі як зброя,

вибухові речовини та комунікаційне обладнання, для здійснення своєї насильницької та деструктивної діяльності. Фінансування тероризму може приймати різні форми, включаючи пожертви від окремих осіб або організацій, відмивання грошей і використання законного бізнесу для отримання коштів для терористичної діяльності. Метою фінансування тероризму є надання терористичним організаціям засобів для діяльності та здійснення атак, які можуть завдати значної шкоди окремим особам, суспільству та економіці [2].

Слід зазначити, що в Україні імплементовано Закон «Про боротьбу з тероризмом» [1], який прийнято з метою захисту особи, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом.

В останні роки було докладено низку міжнародних зусиль для боротьби з фінансуванням тероризму, включаючи створення різноманітних законів і правил, спрямованих на запобігання потоку коштів до терористичних організацій. Однак, незважаючи на ці зусилля, фінансування тероризму залишається серйозною проблемою, і терористи продовжують знаходити нові способи отримання ресурсів для своєї діяльності.

Однією з тенденцій, що виникла в останні роки, є активне використання криптовалюти як засобу фінансування тероризму. Криптовалюти забезпечують певний рівень анонімності, що ускладнює органам влади відстеження та переривання фінансування тероризму [3]. Ще одна тенденція – використання краудфандингових платформ для збору

коштів на терористичну діяльність. Ці платформи дозволяють людям анонімно жертвувати гроші, в той час як терористичні організації використовують їх для збору коштів для своїх операцій. Існує також постійна проблема виявлення та знищення фінансових мереж, які підтримують терористичні організації. Це передбачає відстеження потоків коштів через різні канали, включаючи банки, служби грошових переказів і неофіційні обміни грошей, а також ідентифікацію осіб і організацій, які беруть участь у фінансуванні тероризму.

Зусилля щодо боротьби з фінансуванням тероризму охоплюють низку заходів, включаючи виявлення та відстеження фінансових потоків терористичних груп, перешкоджання їхньому доступу до фінансування та застосування санкцій до фізичних та юридичних осіб, причетних до фінансування тероризму. Ці зусилля мають важливе значення для запобігання тероризму та боротьби з ним і підтримки глобальної безпеки. З метою боротьби з даною проблемою можна запропонувати наступне [2, 4]:

- покращення міжнародного співробітництва через обмін передовим досвідом, створення спільних робочих груп і проведення спільних навчань – країни повинні співпрацювати одна з одною та обмінюватися інформацією для виявлення та відстеження джерел фінансування тероризму;

- використання штучного інтелекту для виявлення фактів фінансування тероризму – алгоритми машинного навчання можна використовувати для виявлення закономірностей і аномалій у фінансових операціях, які можуть вказувати на фінансування тероризму; технологію блокчейн можна використовувати для створення прозорих і незмінних записів фінансових операцій, якими важко маніпулювати;

- посилення регулювання – уряди повинні зміцнити свої фінансові регуляторні рамки для запобігання фінансуванню тероризму. Це включає дотримання суворих вимог щодо звітності для фінансових установ і посилення штрафів за їх

невиконання;

– покращення державно-приватного партнерства – уряди повинні співпрацювати з приватним сектором, щоб забезпечити виявлення джерел фінансування тероризму, заохочувати обмін інформацією та співпрацю між державним і приватним секторами;

– підвищення обізнаності домогосподарств щодо фінансування тероризму – фінансові установи та державні органи влади повинні підвищувати фінансову інклюзію, надавати громадськості інформацію про ризики фінансування тероризму та способи виявлення підозрілих фінансових операцій.

Таким чином, сьогодні глобальною є проблема фінансування тероризму. Для боротьби з цим явищем необхідне застосування комплексного та багатогранного підходу, який передбачає посилення правил, використання технологій, підвищення обізнаності громадськості та сприяння партнерству між зацікавленими сторонами. Лише завдяки цим колективним зусиллям можна розраховувати на успіх у боротьбі з тероризмом і забезпечити більш безпечний і надійний світ для всіх.

Література:

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

2. Баранов О. П. Фінансування тероризму як загроза національній безпеці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 108–112.

3. Грабчук О., Супрунова І. Фінансування тероризму: нові виклики та загрози державній безпеці, напрями удосконалення державного управління. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 3 (59). С. 236-242.

4. Рисін В. В., Степанова А. В. Інструменти протидії фінансуванню тероризму з використанням фінансових установ. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 80-86.

УДК 336.32

*Турченко Марина Михайлівна,
старший викладач, керівник Навчального банку
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Механізм забезпечення економічної безпеки банківської установи в умовах євроінтеграції має вирішальне значення для досягнення стабільної та процвітаючої банківської системи, здатної підтримувати економічне зростання та розвиток, як в Україні так і в Європі.

Банківська галузь відіграє життєво важливу роль в українській економіці, надаючи фінансові послуги та виступаючи посередником між вкладниками та позичальниками. Однак банківська галузь наражається на різноманітні ризики, які можуть загрожувати фінансовій стабільності та підривати довіру населення. Для подолання цих ризиків необхідно запроваджувати ефективні механізми, які сприятимуть економічній безпеці, забезпеченню надійності банківської галузі та сприятимуть економічному зростанню і розвитку України.

Ефективне регулювання є важливим механізмом забезпечення економічної безпеки банківської установи в умовах євроінтеграції. Регуляторна база встановлює правила та стандарти, які визначають поведінку банків, зменшують системні ризики та запобігають фінансовим кризам. Ефективні регуляторні рамки повинні бути гармонізовані по всьому Європейському Союзу (ЄС) для забезпечення рівних правил гри та запобігання регуляторному арбітражу. Гармонізована регуляторна база також має бути заснована на

оцінці ризиків, орієнтована на перспективу та адаптована до мінливих ринкових умов. Регуляторні органи повинні бути незалежними, прозорими та підзвітними, щоб забезпечити довіру громадськості.

Належне корпоративне управління є ще одним важливим механізмом забезпечення економічної безпеки банківської установи в контексті європейської інтеграції. Структури корпоративного управління повинні сприяти підзвітності, прозорості та відповідальному прийняттю рішень. Ефективна практика корпоративного управління гарантує, що банки діють відповідно до своїх цілей, інтересів зацікавлених сторін та регуляторних вимог. Ефективна практика корпоративного управління також гарантує, що банки ефективно управляють ризиками, підтримують надійний внутрішній контроль та запобігають конфліктам інтересів. Гармонізована практика корпоративного управління в ЄС може сприяти створенню рівних правил гри та запобігати регуляторному арбітражу.

Ефективне управління ризиками є ще одним важливим механізмом забезпечення економічної безпеки банківської установи в умовах європейської інтеграції. Банки наражаються на різні ризики, включаючи кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, операційний ризик та ризик втрати репутації. Ефективна практика управління ризиками передбачає виявлення, оцінку та управління цими ризиками шляхом використання сучасних інструментів та систем управління ризиками. Практики управління ризиками мають бути інтегровані в бізнес-стратегії банків, процеси прийняття рішень та структури управління. Гармонізована практика управління ризиками в ЄС може сприяти створенню рівних умов та запобігти регуляторному арбітражу.

Надійна фінансова звітність та прозорість також є важливими механізмами забезпечення економічної безпеки банківської установи в контексті європейської інтеграції. Банки повинні розкривати точну, достовірну та своєчасну

фінансову інформацію своїм стейкхолдерам, включаючи регуляторів, інвесторів та громадськість. Прозора фінансова звітність допомагає запобігти шахрайським діям, зміцнює довіру громадськості та сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. Гармонізовані стандарти фінансової звітності в ЄС можуть сприяти створенню рівних правил гри та запобігати регуляторному арбітражу. Ще одним пріоритетом для банківської галузі України має стати підвищення ефективності заходів належної перевірки клієнтів. Належна перевірка клієнтів (НПК) має вирішальне значення для виявлення та зменшення ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а фінансові установи повинні здійснювати заходи НПК ретельно та на основі оцінки ризиків. Органи влади повинні забезпечити доступ фінансових установ до надійної та актуальної інформації про клієнтів, бенефіціарних власників, мету та характер ділових відносин. Органи влади також повинні надавати рекомендації та проводити навчання для фінансових установ з метою покращення їхнього розуміння ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Українська влада також повинна визначити пріоритетом впровадження ефективних заходів для боротьби з фінансуванням тероризму. Це включає посилення співпраці та обміну інформацією з міжнародними органами та іншими юрисдикціями з метою виявлення та запобігання фінансуванню тероризму. Влада також повинна вжити заходів для виявлення та заморожування терористичних активів, включаючи створення переліку осіб та організацій, визначених як терористичні. Насамкінець, українській владі слід визначити пріоритетом впровадження ефективних заходів у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для зміцнення фінансової системи країни. Пріоритети включають створення міцної правової та інституційної бази, підвищення ефективності заходів НПК, боротьбу з фінансуванням

тероризму та посилення внутрішніх механізмів координації та співпраці. Визначивши пріоритетність цих заходів, Україна може підвищити цілісність та стабільність своєї фінансової системи, що сприятиме економічному зростанню та розвитку країни.

Нарешті, технології можуть бути використані як ефективний механізм забезпечення економічної безпеки банківської установи в умовах європейської інтеграції. Нові технології, такі як штучний інтелект, блокчейн та аналітика великих даних, можуть допомогти банкам управляти ризиками, підвищити операційну ефективність та покращити якість обслуговування клієнтів. Однак використання технологій має супроводжуватися відповідною нормативно-правовою базою, що забезпечує конфіденційність, безпеку та цілісність даних. Гармонізована регуляторна база в ЄС може сприяти створенню рівних правил гри та запобігти регуляторному арбітражу.

Отже, забезпечення економічної безпеки банківської установи в умовах євроінтеграції потребує ефективних механізмів, які сприятимуть фінансовій стабільності та забезпеченню надійності банківської галузі. Гармонізована нормативно-правова база, надійне корпоративне управління, ефективне управління ризиками, надійна фінансова звітність та прозорість, а також використання технологій - все це є важливими механізмами, які можуть допомогти досягти цих цілей. Україна досягла значного прогресу у впровадженні цих механізмів, але необхідні подальші зусилля для гармонізації її регуляторної бази з ЄС та посилення її технологічних можливостей.

Література:

1. Національний банк України. (грудень 2022). Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansoviy-sektor-stiykiy-ta-prodovjuje-pratsyuvati-bezperedniy-no>

[popri-posilennya-rizikiv--zvit-pro-finansovu-stabilnist](#)

2. Урядовий портал. (2020). Реформа та розвиток фінансового сектору. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/reforma-ta-rozvitok-finansovogo-sektoru>

3. Державна служба фінансового моніторингу України. Методичні рекомендації з організації фінансового моніторингу. URL: https://fiu.gov.ua/pages/finansovii_monitorint/bmetodologija/rekomendaci/metodiczni-rekomendaci-z-organizaci-finansovogo-monitoringu

УДК 338.2 : 339

Котелевець Марина Миколаївна,
аспірантка

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Світова фінансова криза, глобальна нестабільність, воєнні дії та інтеграція України до європейського економічного простору посилюють актуальність дослідження проблематики забезпечення економічної безпеки держави. Задля забезпечення стійкості та конкурентоспроможності національної економіки в сучасних умовах невизначеності детального аналізу потребують загрози економічній безпеці держави.

Критичний стан переважної більшості складових економічної безпеки України свідчить про наявність системних загроз для економічної безпеки у різних сферах [1], серед яких: низький технічний рівень більшості галузей, критичний стан виробничих фондів капіталу, високі витрати виробництва, низька якість продукції та інші [2].

Доволі важливим аспектом забезпечення економічної безпеки держави для її успішної євроінтеграції є своєчасне виявлення, ранжування та запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам, основні з яких наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.
Внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці України

Внутрішні загрози	Зовнішні загрози
Низький технологічний рівень більшості галузей, високі витрати виробництва, низька конкурентоспроможність національної економіки.	Військові дії на території України, глобальні конфлікти.
Втрата значної частини науково-технічного потенціалу, позицій на важливих напрямках науково-технічного прогресу.	Імпортна залежність з багатьох видів продукції, включаючи стратегічні товари, енергоносії, комплектуючі вироби для машинобудування, продовольчі товари.
Деформована структура виробництва та руйнування системи відтворення виробничого потенціалу.	Некерований відтік за кордон інтелектуальних і трудових ресурсів.
Високий рівень корупції та тінізації економіки, у тому числі її офшоризації.	Залежність економіки країни від міжнародних кредиторів, втручання у внутрішню політику інших держав, наднаціональних структур та інших зовнішньополітичних суб'єктів.

*Складено автором

Постійне протистояння глобальним викликам, які чинять масштабний негативний вплив та уповільнюють темпи економічного зростання України, вимагає достовірно визначитися за якими напрямами та які інструменти необхідно використати для забезпечення достатнього поступу економіки та підвищення її конкурентоспроможності, особливо в умовах

європейської інтеграції [4]. У цьому напрямі потрібно стимулювати розвиток конкурентоспроможних галузей економіки, що відповідають стандартам ЄС. Це може включати модернізацію виробництва, підвищення якості товарів і послуг, підтримку досліджень та інновацій, а також підготовку кадрів з відповідними навичками.

Варто також зазначити, що актуальними загрозами залишаються недосконала законодавча база, яка потребує суттєвого оновлення, фрагментарність та недосконалість законів України в питаннях розвитку пріоритетних сфер економіки, спричинені війною екологічні проблеми, складна демографічна ситуація в країні, «відтік мізків» тощо. Для успішної євроінтеграції України важливо впроваджувати та дотримуватися стандартів, правил та норм, що встановлюються ЄС. Це може включати гармонізацію законодавства та нормативно-правового поля у галузі торгівлі, фінансів, права власності, захисту прав споживачів та інших сфер.

Євроінтеграція передбачає глибоку зміну у багатьох сферах життя країни, включаючи її економіку та політику. Тому пріоритетним завданням є розробка дієвого механізму зміцнення економічної безпеки держави [5], врегулювання макроекономічної нестабільності, забезпечення достатнього рівня якості життя її громадян, що можна досягнути за допомогою правильної оцінки та прогнозування соціально-економічних процесів, які відбуваються в країні. Усе це стане передумовою інтенсифікації Євроатлантичної інтеграції України та допоможе покращити її позиції у світових рейтингах.

Реалізація Україною Угоди про асоціацію з ЄС сприятиме поглибленню коопераційних зв'язків та безпекових взаємовідносин між країнами регіону і Україною, сприятиме інтеграції України до зони стабільності і безпеки, сформованої ЄС і НАТО.

Отже, пріоритетами України у сфері економічної безпеки має стати створення відповідних правових, економічних, соціальних та інших умов, спрямованих на покращення грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної політики. Уряд України повинен зосередити увагу на внутрішніх реформах, зокрема антикорупційній, податковій, задля підвищення рівня життя й економічного поступу навіть в умовах невизначеності й зовнішніх загроз. При цьому комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стійкого економічного розвитку країни та адаптацію до вимог і стандартів, що встановлюються Європейським союзом, безумовно мають бути безпекоорієнтованими зважаючи на реалії сьогодення.

Література:

1. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. *Lecture Notes in Civil Engineering*, 2023, 299, pp. 749–760.
2. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення. К. : Знання України, 2011. 215 с.
3. Тимошенко О. В., Олешко А. А. Державна політика економічної безпеки України в умовах глобальної нестабільності. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 30–33.
4. Гарькава В.Ф. Економічна безпека регіонів України. *Економіка України*. 2022. № 2. С. 37-49.
5. Онищенко С. В., Пугач О. А. Загрози економічній безпеці України: сутність, оцінювання та механізм попередження: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 337 с.
6. Волошин О. Р., Галайко Н. В. Індикатори економічної безпеки в умовах ринкової трансформації економіки України. URL : http://www2.lvduvs.edu.ua/documents/pdf/biblioteka/nauk/konf/konf_22_04_2016.pdf

УДК 336.71:004.738.5.

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Власенко Валерія Анатоліївна,
студентка,*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

МОДИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Цифровізація, яка тісно пов'язана з сучасним розвитком світової економіки, відбувається в усіх сферах бізнесу, включаючи банківський сектор. Так як банківський сектор є важливою складовою економіки, то особливу увагу слід приділити цифровій трансформації його бізнес-моделей. Для забезпечення конкурентоспроможності на ринку, банки повинні провести цифрову трансформацію своєї бізнес-моделі, враховуючи такі фактори, як автоматизація бізнес-процесів, швидкість операцій, доступність сервісів 24/7, розвиток каналів самообслуговування, рівень розвитку управління даними, включаючи машинне навчання, швидкість змін, час виходу на ринок та безпека цих операцій [1].

Впровадження ІТ-інновацій в сучасних умовах є недостатнім для збереження конкурентних позицій на ринку. Вимогою є зміна самої бізнес-моделі управління банківською установою. На основі дослідження теоретичних положень [1-2], можна визначити основні напрямки цієї зміни. Вони включають створення цілком цифрових продуктів, які не потребують паперового документообігу, тісну інтеграцію програмних комплексів банку з CRM-системами та програмним забезпеченням, що дозволяє відстежувати дії користувачів, аналізувати отриману інформацію та робити прогнози щодо майбутніх потреб клієнта на основі його

досвіду. Крім того, вони включають спрощення послуг та процедури взаємодії з клієнтом, одночасно збільшуючи кількість надаваних послуг.

Під бізнес-моделлю банку мається на увазі цілісна система управління, яка складається з взаємопов'язаних елементів з метою створення цінності для клієнтів та формування конкурентних переваг на ринку, що відображається в структурі балансу банківської установи, а також націлені на впровадженні інновацій і створенні конкурентної переваги на ринку.

На основі теоретичних досліджень щодо цифровізації банківського сектору економіки, виділяються наступні інноваційні моделі ведення банківського бізнесу: «Розумний багатоканальний банк», «Соціально-орієнтований банк» та банк, який функціонує як «Фінансова/нефінансова цифрова екосистеми» [3].

Модель «Розумний багатоканальний банк» є найбільш поширеною і базується на мультиканальній інтеграції, що акцентує увагу на цифрових каналах. Ця модель містить наступні ключові елементи: передова мультиканальна інтеграція, що зосереджена на цифрових каналах; комплексний аналіз, що ґрунтується на ефективному зборі інформації про споживачів, їх сегментації та прогнозуванні моделей, щоб створити збалансований портфель банківських продуктів; інноваційні консультаційні послуги, пов'язані з використанням цифрових каналів і персональної аналітики; управління в режимі реального часу; продуктові пропозиції та схеми ціноутворення на основі мікросегментації [3].

В банківському секторі також поширеними є «Соціально орієнтовані банки», які зосереджені на тісному співробітництві з клієнтами за допомогою соціальних медіа. Це дозволяє банкам з'ясувати вподобання своїх клієнтів, приваблювати нових користувачів та швидко реагувати на зміни в фінансовому середовищі.

Застосовуючи модель «фінансової/нефінансової цифрової екосистеми», банки стають частиною цифрової екосистеми на основі їхніх власних платіжних рішень і технологічних платформ. Ця модель використовує мобільні технології для надання послуг, які виходять за межі традиційних банківських продуктів. Основними елементами цієї банківської моделі є [3]: мобільні платежі, які на основі технології NFC або мобільного гаманця, що підвищують конкурентоспроможність банку в сфері платежів та сприяє збільшенню кількості клієнтів; інноваційні послуги, які покращені інструментами мобільної комерції та зосереджені на фінансових та нефінансових пропозиціях, мобільному маркетингу, мобільній лояльності та мобільній аналітиці; партнерство та створення синдикованого контенту з небанківськими установами.

Формулювання інноваційних бізнес-моделей для банківських установ є важливою темою в цей час, що призвело до створення різних класифікацій, які розрізняються за різними ознаками. Наприклад, Н. Пантелєєва [3] класифікує цифрові банки в залежності від ступеня використання цифрових технологій, включаючи такі моделі: Модель А – бренд цифрового банку; Модель В – банк з цифровим віддаленим доступом; Модель С – цифрова «донька» класичного банку; Модель Д – необанк.

Цифрові технології змінюють банківський сектор, забезпечуючи швидші та зручніші способи здійснення операцій, але також ставлять перед ним нові виклики в галузі кібербезпеки. Одним із найбільших впливів цифронізації на безпеку банківських установ є збільшення ризику кібератак. Із зростанням кількості даних, що обробляються та зберігаються в електронному форматі, збільшується ймовірність, що злочинці спробують зламати систему та отримати нелегальний доступ до цих даних. Кібератаки можуть призвести до втечі конфіденційної інформації про клієнтів, крадіжки грошових коштів та інших видів шахрайства. 3

іншого боку, цифрові технології можуть допомогти банківським установам удосконалити системи безпеки. Більшість банків використовують технології біометричної ідентифікації, двофакторну автентифікацію та інші інструменти для захисту від кіберзлочинців. Крім того, банки можуть використовувати штучний інтелект для виявлення та усунення кібератак.

Таким чином, на основі проведених досліджень можна зробити висновок, що за останні два роки в Україні активізувалась цифрова трансформація всіх секторів економіки, включно з фінансовим сектором, що призвело до розвитку сучасних бізнес-моделей у банківських установах, які сформовані для підтримки конкурентної позиції на ринку. У цифровому середовищі банківські установи можуть підтримувати конкурентоспроможність лише шляхом ефективного використання сучасних фінансових технологій для задоволення потреб споживачів.

Література:

1. Гулей А. І. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми [Текст] / Анатолій Іванович Гулей ,Станіслав Анатолійович Гулей // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 1. – С. 6–15.

2. Нагайчук Н. Г. Трансформація економічної природи банку в умовах цифровізації: правовий аспект/ Н. Г. Нагайчук, Н. В. Басанська, С. М. Брайченко, А. Л. Чернявський, В. М. Фоменко // Вісник Університету банківської справи. - 2018. - № 3. - С. 94–101.

3. Пантелєєва Н. М. Цифрові технології трансформації бізнес-моделей банків. Трансформація фінансово-кредитних відносин в умовах цифрової економіки: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса, 13-14 червня 2019 р.). Одеса: ОНЕУ, 2019. 243 с.

УДК 336.717.5

*Белкіна Марія Олександрівна,
магістрантка,
Науковий керівник – Єгоричева С.Б.,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ БАНКАМИ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Суттєве погіршення економічної ситуації, викликане повномасштабним воєнним вторгненням в Україну, негативно вплинуло на фінансовий стан практично всіх господарюючих суб'єктів й доходи населення. Така ситуація ускладнила виконання позичальниками своїх зобов'язань за позиками, наданими банками, що призвело до зростання частки проблемної заборгованості в їхніх кредитних портфелях з 27,1% на кінець першого кварталу 2022 року до 38,1% – на початок 2023 року [1]. Забезпечення безпеки функціонування вітчизняних банків вимагає використання ефективних методів врегулювання проблемної заборгованості, у тому числі, які базуються на сучасних технологіях та інноваційних підходах.

Одним з найпоширеніших методів управління проблемними (недіючими) кредитами (англ. non-performance loans – NPL) є реструктуризація боргу, що передбачає зміну умов кредитування для того, щоб дати змогу позичальнику здійснити повне чи часткове погашення своїх зобов'язань. Реструктуризація може включати в себе такі основні методи:

- зміну строку та/або схеми погашення кредиту: дає змогу, у першому випадку, зменшити базові щомісячні платежі для боржника та отримати прибуток у вигляді відсотків завдяки подовженню терміну кредитування для банку; у другому випадку – здійснити перехід від класичної

схеми погашення кредиту на ануїтетну, тим самим суттєво знизивши величину щомісячного платежу для боржника і збільшити переплату за кредитом для банку;

- надання кредитних канікул: тимчасово знижує боргове навантаження на позичальника шляхом надання йому можливості протягом певного періоду погашати тільки проценти за кредитом, в той час як для банку така ситуація може забезпечити відсутність втрат та сповільнити процеси погіршення якості кредитного портфелю;

- зниження процентної ставки: протягом пільгового періоду має позитивне значення лише для позичальника, але тим самим зменшує обсяги проблемної заборгованості для кредитора;

- часткову або повну конвертацію боргу у національну валюту, що є особливо актуальним для валютних іпотечних кредитів, наданих впродовж 2006-2008 років.

Прийняття рішення про застосування цього методу, зазвичай, залежить від кількох факторів, таких як фінансовий стан боржника, його можливості погасити борги та обсяг заборгованості. Також можуть бути враховані інші чинники, зокрема, ризики, що пов'язані з обслуговуванням боргу, та наявність потенційної можливості втрати коштів банком.

Іншим методом врегулювання непрацюючих кредитів є обмін боргу на капітал, суть якого полягає у тому, що кредитори беруть участь у збільшенні статутного капіталу боржника шляхом конвертації своїх боргових вимог в акції компанії. Цей процес, зазвичай, проводять у тих випадках, коли суб'єкт господарювання, який має кредит, перебуває в складному фінансовому становищі, а розраховуватися з боргами в грошовій формі, не доводячи його до банкрутства, немає можливості. Конвертація боргових вимог в акції дозволяє кредиторам стати співвласниками боржника, отримати право на голосування на загальних зборах акціонерів і брати участь у прийнятті важливих рішень щодо

діяльності підприємства. Для боржника такий обмін також може бути вигідним, оскільки він отримує можливість зменшити загальний рівень боргів і збільшити величину свого статутного капіталу [2, с. 40]. Зрозумілим є те, що, як і в попередньому випадку, конвертація виступає як вкрай ресурсозатратний процес і несе в собі низку ризиків для банку, до яких, зокрема, можна віднести втрату права на відшкодування боргу в разі банкрутства позичальника, імовірність настання збитків у зв'язку зі зменшення майбутньої вартості акцій, зниження рівня його ліквідності та прибутковості в цілому.

Реалізація активів – це ще один поширений метод врегулювання проблеми NPL. Він передбачає продаж активів, які були надані для додаткового забезпечення кредиту, з метою відшкодування заборгованості, і використовується у випадках, коли розрахуватися з боргами в інший спосіб неможливо. Продаж активів може охоплювати різні види майна, включаючи рухоме і нерухоме майно, обладнання, інтелектуальну власність, запаси тощо і здійснюється шляхом відкритих торгів, аукціону або прямого продажу. Такий метод може бути вигідною як для кредиторів, так і для боржника. Для перших – це можливість повернути борг або його частину, а для позичальника – можливість звільнитися від боргів та почати нову діяльність на базі активів, що залишилися. Втім, при продажу активів їхня ціна може бути нижчою за ринкову, що створюватиме додаткові фінансові проблеми для кредитора [3, с. 185].

Крім того, у сучасних умовах тотальної диджиталізації, доцільним є використання технологічних рішень для врегулювання проблемних кредитів, до яких можна віднести використання штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання для аналізу даних і виявлення позичальників, які перебувають у групі ризику, до того, як вони отримають статус «проблемних»; автоматичне відстеження прогресу

погашення кредитів; прогнозування ймовірності повернення кредиту; застосування цифрових платформ для полегшення реструктуризації боргу та блокчейн-технологій для відстеження фінансових операцій, збирання та обробки даних про кредити, підтвердження достовірності інформації, що, в свою чергу, забезпечить високий рівень безпеки та прозорості банківської діяльності [4].

Застосування різних підходів до врегулювання проблемної заборгованості дозволяє банкам пристосувати умови кредиту до фінансових можливостей позичальника, зменшуючи ризик збитків та забезпечуючи відшкодування кредиту в майбутньому, а використання сучасних інструментів та програм може покращити ефективність цього процесу та зменшити ризики.

Література:

1. Огляд банківського сектору. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/>.
2. Волкова Н.І., Віньгора Д.С. Проблемна кредитна заборгованість банків України: сучасний стан та напрями її подолання. *Modern Economics*. 2020. № 23. С. 37-43.
3. Шейко О.П., Стороженко О.О. Проблемна заборгованість у банківській системі: чинники впливу та інструментарій урегулювання. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 41. С. 183-187.
4. Коць О.О., Ільчук П.Г., Карпів О.В. Сутність проблемних кредитів банків та управління ними. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 806-810.

УДК 336.32

Лобач Анатолій Миколайович

магістрант,

Лобач Данило Анатолійович

студент,

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У СФЕРІ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ ТА ЯК ІСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління сучасним підприємством в умовах ринкової економіки є важливою складовою успіху бізнесу. Для досягнення цілей, забезпечення сталого фінансового та соціально-економічного розвитку підприємства, потрібно розробляти та реалізовувати ефективну фінансову стратегію, що включає: аналіз фінансового стану підприємства, визначення потенційних джерел доходів та шляхів їх збільшення, аналіз витрат та розробку планів з їх оптимізації, контроль за фінансовими результатами та вчасну корекцію заходів.

Застосування інформаційних технологій в економіці є досить широким, і включає: управління фінансами, виробництвом, персоналом, логістикою, маркетингом та іншими аспектами діяльності підприємства. Ці технології дозволяють ефективно збирати, зберігати та обробляти інформацію про виробничі процеси, стан запасів, взаємодію з клієнтами, ринкову конкуренцію та інші важливі аспекти. Крім того, використання інформаційних технологій дозволяє вести облік та аналізувати фінансові показники, та, в свою чергу, приймати ефективні рішення в галузі фінансів та інвестицій. Необхідність впровадження інформаційних технологій полягає в тому, що вони дають змогу

автоматизувати багато процесів, зменшити ризики і помилки, підвищити ефективність роботи працівників та забезпечити якісний аналіз фінансових даних.

Однією з основних переваг використання інформаційних технологій в управлінні доходами є можливість автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу фінансових даних. Завдяки цьому значно зменшується час на обробку даних та управління ними. Крім того, використання спеціалізованих програм дозволяє зібрати та проаналізувати велику кількість даних. Інформаційні технології також дозволяють підприємствам здійснювати моніторинг фінансових показників в режимі реального часу, що дає змогу оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі та коригувати фінансову стратегію компанії.

Важливо зазначити, що такий підхід дозволяє зберігати конкурентні переваги на ринку та забезпечує стабільний розвиток підприємства. Нарешті, впровадження інформаційних технологій в управлінні доходами, витратами і фінансовими результатами дозволяє зменшити ризики та помилки, пов'язані з ручною роботою. Використання спеціалізованих програм та систем управління фінансами дозволяє зменшити імовірність помилок та зберегти надійність фінансової звітності. Крім того, такий підхід дозволяє забезпечити контроль за витратами та оптимізувати їх розподіл.

Для ефективного управління фінансами підприємства необхідно вимоги до програмного забезпечення, що використовується. Серед них: створення та збереження різних версій бюджетів залежно від потреб бізнесу, збереження історії бюджетування для прогнозування, порівняння планованих та фактичних показників, об'єднання бюджетів департаментів, використання сценаріїв для прогнозування та контроль виконання процесів бюджетування.

Сьогодні на ринку існує багато програм, що

допомагають підприємствам управляти своїми фінансами більш ефективно та ефективно відстежувати різні фінансові процеси. З урахуванням зазначених вимог можна відзначити наступні:

«M.E.Doc» – це українська програма для електронного обміну документами, що має простий інтерфейс та дозволяє зручно та швидко відправляти та отримувати різні документи. Програма була створена у 1998 році та використовується в Україні, але має деякі проблеми з безпекою даних, тому на сьогодні її використання обмежене.

«Neubrain» – це програмне забезпечення, що дозволяє підприємствам прогнозувати, планувати та оптимізувати свої бізнес-процеси. Вона має розширені можливості бізнес-аналітики, але процес її налаштування може бути дещо складним.

«Vena Solutions» – це програмне забезпечення для фінансового планування та аналізу даних. Вона має простий інтерфейс та може легко інтегруватися з Excel та Google Sheets, що значно полегшує роботу з даними.

«Prophix» – це платформа для автоматизації фінансового планування, аналізу та звітності. Вона має розширені можливості для прогнозування та моделювання бізнес-процесів. Ця програма дає можливість підприємствам ефективно контролювати свої фінансові ресурси та здійснювати точне планування бюджетування, аналізувати фінансові показники, та здійснювати звітність відповідно до вимог законодавства.

«SAP BPC» (Business Planning and Consolidation) є програмним продуктом компанії SAP, який використовують для планування, бюджетування, прогнозування та консолідації фінансової звітності. Це програмне забезпечення дозволяє автоматизувати бізнес-процеси відповідно до вимог законодавства та зменшити ризики при здійсненні фінансових операцій.

З огляду на вищевказане, кожне програмне забезпечення має свої переваги та недоліки. Vena Solutions та Prophix надають розширені можливості планування та бюджетування, а також легку інтеграцію з іншими системами, але вони можуть бути обмежені в можливостях бізнес-аналітики та високу вартість. Neubrain та SAP BPC забезпечують розширені можливості бізнес-аналітики та легку інтеграцію з іншими системами, але можуть бути складними у налаштуванні та коштовними.

Тому, при виборі програмного забезпечення для фінансової сфери, підприємствам необхідно ретельно зважати на свої потреби та можливості, а також на вартість та складність у налаштуванні та використанні програми.

Отже, впровадження інформаційних технологій для оптимізації фінансів та управління економічною діяльністю підприємства є важливим кроком у розвитку сучасного господарюючого суб'єкта. Використання цифрових інструментів дозволяє збільшити ефективність роботи та підвищити якість аналізу фінансових даних, що є особливо важливим в умовах швидкозмінного економічного середовища.

Література:

1. Ювженко, Н. М. Зарубіжний досвід застосування автоматизованих систем бюджетування. Економіка та держава. 2019. №4. С. 106-111.
2. Пеняк, Ю.С., Гороховацька, Н.В. Сучасні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами. Економічний простір. 2020. №159. С. 97-101.

УДК 351.72

*Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент*

*Шевченко Анна Миколаївна,
магістрантка,*

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюк» (Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Національна економічна безпека залежить не тільки від наявних ресурсів та розвитку, як визначається у широкому сенсі, але й від багатьох інших аспектів. Наприклад, враховуючи поточну національну економічну політику, середньострокові та довгострокові цілі, а також рівень інтеграції держави в міжнародну торгівлю та міжнародні відносини загалом. Рівень вразливості економіки визначається зв'язком між економічною безпекою та ступенем її інтеграції, тому здатність національної економіки до реалізації національних інтересів залежить від рівня її вразливості. Це можна розглядати як співвідношення переваг та недоліків національної економіки в контексті міжнародного економічного клімату, а також внутрішнього соціального та політичного середовища. Це визначає, наскільки ефективно національна економіка може реагувати на внутрішні та зовнішні виклики. Сучасна світова економіка стикається з глобальною ієрархічною реструктуризацією, в результаті чого міжнародні інтегровані утворення, такі як ЄС, АСЕАН та НАФТА, стали ключовими гравцями. Окрім забезпечення конкурентоспроможності країн-членів через керування міжнародними валютними відносинами, сприяння іноземним інвестиціям та міжнародним продажам, їхня місія полягає у зверненні до широкого спектру економічних та неекономічних факторів [1].

Інтеграція України в Європейський Союз має значний вплив на суспільну структуру країни, і цей процес виявляється не тільки в економічних аспектах. Інтеграція у глибшому значенні означає перебудову національної економіки відповідно до правил та обмежень ЄС. Цей процес виявляє незахищеність національної економіки, яка є результатом дотримання стандартів ЄС. Оскільки Україна затримує вступ до ЄС, то економічна безпека країни залишається на низькому рівні, і є потреба швидко прийняти правила та норми ЄС, щоб збільшити її безпеку [2].

Широкомасштабна перебудова національної економіки та переорієнтація економічних відносин призвели до нестабільності національної економіки, яка стала залежною від політики великих міжнародних фінансових установ і міжурядових органів. Однак, ідея економічної безпеки не корелює з концепцією економічного неолібералізму, оскільки для забезпечення економічної безпеки, уряд має забороняти або обмежувати діяльність суб'єктів господарювання, які можуть порушувати рівень економічної безпеки, що суперечить інтересам великих міжнародних ринкових сил та деяких фінансових організацій. Однак, концепція національної економічної безпеки є ідеологічною основою для розвитку національної політики.

Глобалізація міжнародної економіки приводить до отримання нових можливостей, але разом з цим і з'являється ризик витрат та зниження ефективності національної економіки. На сучасному етапі розвитку світової економіки важливим є класифікація країн за їхнім рівнем економічного розвитку та роллю в світовій економіці. Продовження розвитку світових економічних систем дає певні переваги розвиненим країнам, які мають більший вплив на доходи, ніж робоча сила та інновації виробництва чи управління. Це означає, що країни з менш розвинутою економікою не можуть на рівних захистити свої інтереси. Оскільки методика оцінки

рівня економічної безпеки не відповідає потребам сучасної економіки, потрібне переглядання методів забезпечення економічної безпеки. Слід зазначити, що основні недоліки сучасних концепцій економічної безпеки в основному ґрунтуються на ідеях радянської економічної школи, тоді як небагато спільного в них можна знайти зі сучасними концепціями економічного неолібералізму. Одна з головних причин цього полягає в тому, що національні інтереси часто суперечать інтересам наднаціональних корпорацій та фінансових організацій, які зазвичай контролюють систему економічної безпеки. У світі, де національні економіки все більше і більше включаються в глобальний ринок, концепція забезпечення національної економічної безпеки повинна стати головною ідеологічною основою розробки економічної політики в країнах з перехідною економікою.

Оскільки Україна є країною з перехідною економікою, то вона значною мірою залежить від зовнішніх економічних умов. Проте важливо використовувати всі доступні інструменти для дослідження поточного стану національної економічної безпеки. Це дозволить Україні розширити можливості для поліпшення своєї економічної безпеки, що зменшить залежність від зовнішніх чинників і сприятиме залученню інвестицій.

Наразі, актуальною є проблема забезпечення сталої економічної безпеки країни шляхом дослідження конкретних економічних розрахунків, які дозволять своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні ризики та захищати економічні інтереси країни. З огляду на різноманітність підходів економістів до вивчення економічної безпеки, найбільш актуальним підходом є опис економічної безпеки як сукупності умов, необхідних для забезпечення нормального ходу економічного розвитку та зменшення розриву між Європейськими країнами та Україною, яка має прагнення інтегруватися в ЄС.

Визначені ключові умови, які є визначальними для аналізу можливостей підвищення національної економічної безпеки. Також однією з ключових умов є стабільність фінансово-економічного середовища. Для цього необхідно забезпечити стабільний курс національної валюти, здійснювати ефективну монетарну політику та розвивати фінансовий сектор країни. Крім того, необхідно розвивати інфраструктуру, зокрема транспортну та енергетичну, що забезпечить надійність та безпеку транспортних маршрутів та енергопостачання країни.

Отже, у сучасних умовах національна безпека неможлива без досягнення відповідного рівня економічної безпеки. На даний момент Україна має певний рівень економічної безпеки, але ефективність системи безпеки залежить від здатності своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні фактори та керувати ними таким чином, щоб максимізувати позитивні ефекти та пом'якшувати або навіть нейтралізувати негативні наслідки.

Література:

1. Заверуха Д. А., Копитко М. І. Характеристика основних елементів сутності економічної безпеки. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 1 (65). С. 19-24.
2. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія. Львів : Сполом, 2020. 418 с.
3. Дяченко Т.А. Вектор інтенсивного зростання економіки України: свідомий вибір та історичний досвід. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». 2018. № 1. С. 189–195.
4. Лисяк О. Економічна безпека країни в умовах її становлення. Економічний аналіз. 2021. Том 31. № 1. С. 47-56.
5. Максименко Я. А. Розвиток національної економіки під впливом загальносвітових тенденцій. Бізнес Інформ. 2019. №3. С. 26–31.

*Пиріг Яна Миколаївна,
Бабенко Софія Романівна,
магістрантки,*

*Національний університет «Полтавська Політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах війни, при нестійкому стані національної економіки перед українськими підприємствами постає багато загроз, які заважають їх функціонуванню. До проблем можна віднести: окупація територій, енергетичний дефіцит, дорогі кредитні ресурси, мобілізація працівників, зменшується кількість платоспроможних клієнтів, непрогнозованість ситуації і країні та відсутність достатнього капіталу, складнощі з переміщенням бізнесу, сировини або товарів, зменшення попиту на продукцію або послуги, проблеми з експортом товарів, часті повітряні тривоги перешкоджають діяльності підприємств, адже потрібно зупиняти роботу. Тому, з часом перелік загроз збільшується і загроза економічній безпеці набирає великих оборотів. Тому і з'являється необхідність зміцнення економічної безпеки та побудови систем протистояння цим загрозам. Це можна досягти шляхом реструктуризації підприємства.

Реструктуризація виступає інструментом подолання кризових явищ. Удосконалення процесу формування та запровадження ефективних планів реструктуризації та реорганізації підприємств дозволить адаптувати їх діяльність до змін в умовах господарювання, надаючи можливість подолання загроз та підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках

Реструктуризація підприємств – це здійснення

організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форми власності, організаційно-правової форми, з метою фінансового оздоровлення підприємства, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва [1].

Реструктуризаційні заходи впроваджуються на різних рівнях підприємства, адже з використанням нових бізнес-стратегій та внутрішньої реорганізації (злиття, поділу, приєднання) відбувається захист власних, фінансових, майнових інтересів. Вивчаючи реструктуризацію підприємства, слід звернути увагу на слово «структура», яке використовується в економічному контексті, означаючи специфічні, стійкі відносини між елементами певної функції або процесу. Ці ж рамки визначають обмеження, за яких підприємство працює у своїй повсякденній діяльності та прагне до кращих економічних показників. Тому, під реструктуризацією також можна розуміти спробу змінити структуру організації, щоб пом'якшити деякі або всі короткострокові обмеження (загрози з боку зовнішнього середовища), і в той же час вона повинна відповідати напрямам довгострокової стратегії.

Таким чином, головним завданням реструктуризації підприємства є перетворення, що характеризується посиленням економічної безпеки, стабільною позицією на ринку та збільшує вартість підприємства для власників. У цьому випадку покращення економічної безпеки підприємства також гарантується на основі управління його фінансовою та майновою безпекою, які є факторами формування вартості підприємства (в результаті управління діяльністю структурних підрозділів у формуванні грошового потоку). Крім того, реструктуризація може включати різноманітні заходи, включаючи продаж активів неефективних підприємств, злиття, поглинання, розподіл, викуп акцій для забезпечення економічної безпеки в плані зміцнення фінансової сторони, має

постійно розвиватися, щоб своєчасно реагувати на спроби рейдерства (примусове, шахрайське захоплення підприємства).

Розглянувши комплекс форм реструктуризації за сферою реалізації та відповідними аспектами економічної безпеки підприємства їх можна поділити на три категорії: портфельна, фінансова та організаційна реструктуризація.

Портфельна реструктуризація включає істотні зміни в сукупності активів, якими володіє підприємство, або бізнес-ліній, в яких воно бере участь, включаючи ліквідацію, розпродаж активів, продаж майна і виділення підприємств. Заходи з реструктуризації цієї групи дозволяють забезпечити підвищення фінансової безпеки підприємства. Керівництво може удатися до такої реструктуризації при загрозі недружнього поглинання, або за наявності зацікавлених осіб в покупці другорядних по відношенню до основного бізнесу структурних одиниць або при прагненні до збільшення капіталу шляхом розпродажу частинами. Разом з тим, підприємство може реалізувати агресивну комбінацію придбань і продажів акцій для покращення структури свого портфеля та підвищення власної фінансової безпеки [2].

Порівнюючи портфельну реструктуризацію з фінансовою, портфельна характеризується прямими та суттєвими змінами в структурі капіталу підприємства, включаючи придбання за рахунок боргового фінансування, зміни частки власних та позикових коштів у структурі капіталу та заборгованості. У той же час, фінансова реструктуризація розуміється як рух наявних фінансових або кредитних ресурсів підприємства, вирішення проблем за умов стратегічних чи договірних правил, регулювання грошових потоків та визначення доданої вартості. Тож, фінансова реструктуризація може посилити фінансову безпеку підприємства, забезпечуючи покращення фінансової стабільності та зростання вартості підприємства.

Суть організаційної реструктуризації полягає у проведенні змін в організаційній структурі підприємства для

забезпечення зміцнення управлінських зв'язків та підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Отже, рівень економічної безпеки підприємства залежить від здатності керівництва уникнути можливих загроз та запобігти чи ліквідувати наслідки негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища. Завдяки своєчасному виконанню заходів з реструктуризації, які спрямовані на поліпшення фінансового стану та забезпечення зростання операційної ефективності підприємства, можна досягти посилення його економічної безпеки та забезпечити довгострокове зростання та постійний розвиток. Таким чином, реорганізація і розглядається як сукупність змін в організаційно-функціональній структурі підприємства, які допоможуть збільшити ефективність його діяльності.

Література:

1. Селіверстова Л. С. Реструктуризація як засіб подолання кризових явищ на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. №4 (178) С. 37-44.

2. Маісурадзе М. Ю. Реструктуризація як один із заходів посилення економічної безпеки підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. Серія : Економічні науки. 2012. № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_31

УДК 336.226.4

*Ладатко Настасія Юрїївна, Ладатко Карина Юрїївна,
Лобур Анастасія Сергїївна,*

студентки,

*Науковий керівник – Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні існує дві системи оподаткування підприємницької діяльності суб'єктів малого підприємництва: загальна та спрощена. Спрощена система оподаткування, запроваджена у 1999 році, була покликана зменшити податкове навантаження на суб'єктів малого підприємництва. Її законодавче впровадження було спричинено необхідністю подолання кризових тенденцій в економіці та стимулювання виходу з «тіні» суб'єктів підприємницької діяльності.

З 1 січня 2012 року на підставі Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» [1] було введено в дію Розділ 14 «Спеціальні режими оподаткування» Податкового Кодексу України [2], яким встановлено правові засади застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також справляння єдиного податку. Відповідно до [2], спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати встановлених окремих податків і зборів на сплату єдиного податку з одночасним веденням

спрощеного обліку та звітності.

Суб'єкт малого бізнесу має право самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо відповідає вимогам законодавства та реєструється платником єдиного податку в установленому порядку. Платниками єдиного податку можуть бути (таблиця 1).

Таблиця 1

Платники єдиного податку [2]

1 група	2 група	3 група	4 група
фізичні особи - підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у т. ч. побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства		фізичні особи - підприємці та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми	Сільськогосподарські товаровиробники: а) юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми б) фізичні особи - підприємці, які провадять діяльність в межах фермерського господарства за умови виконання вимог Закону України «Про фермерське господарство»
			частка с/г товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %
167	834	1167	
Кількість найманих працівників			
0	не перевищує 10 осіб	не обмежено	а) для юридичних осіб - не обмежено б) для фізичних осіб - не можна використовувати працю найманих осіб

Платники єдиного податку жодної з груп не можуть провадити виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 л, пива й столових вин); видобуток, виробництво, реалізація дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, зокрема органогенного утворення (крім виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів із дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння) та інші види діяльності, визначені ст. 291.5 Податкового кодексу України [2].

Єдиний податок заміщає собою сплату і розрахунок певної кількості обов'язкових податків і зборів, передбачених в Україні, зокрема [2]:

- податку на прибуток підприємств;
- податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності платника єдиного податку 1 - 4 групи (фізичної особи) та оподатковані згідно Податкового кодексу України [2];
- податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України (крім платників 3 групи за ставкою 3 %, а також платників 4 групи;
- податку на майно (в частині земельного податку), крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками єдиного податку 1 -3 груп для провадження господарської діяльності та платниками єдиного податку 4 групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;
- рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку 4 групи.

Незважаючи на ефективність і привабливість для суб'єктів малого підприємництва, спрощена системи

оподаткування потребує реформування, яке має бути спрямоване на удосконалення законодавства з метою лібералізації й спрощення загальної системи оподаткування, зниження рівня зловживань, припинення застосування спрощеної системи оподаткування для мінімізації податків [4]. Також необхідно створювати стимули з боку органів місцевої влади для підвищення зацікавленості в розвитку малого та середнього бізнесу на їх територіях (формувати сприятливе середовище). Передбачити можливість для новостворених підприємств та підприємців не платити податкові платежі протягом першого року діяльності, який є зазвичай найважчим. Необхідно встановити баланс між додатковими обмеженнями для платників єдиного податку і новими можливостями для тих із них, які дійсно є малим бізнесом. Це дозволить спрощеній системі оподаткування, обліку і звітності стати необхідним та дієвим інструментом розвитку підприємницької діяльності малого підприємництва на сучасному етапі.

Література:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності: Закон України від 04.11.2011 р. № 4014-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4014-17> (дата звернення: 19.04.2023).
2. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n19602> (дата звернення: 19.04.2023).
3. Козинець І.Г., Кравченко О.В. Спрощена система оподаткування в Україні: переваги та недоліки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020, № 3, С. 242-245.
4. Тучак Т. В., Лінник О. П. Напрями реформування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Бизнес Информ*. 2020. № 3 (506) . С. 306-311.

УДК 334.7

*Луценко Анастасія Юрївна,
Носенко Дарина Олександрівна,
студентки,*

*Науковий керівник – Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент*

*Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Мале підприємництво відіграє значну роль у створенні ВВП, робить економіку більш гнучкою, формує повноцінне конкурентне середовище, стимулює впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, підвищує економічний потенціал регіонів, що свідчить про економічне зростання та демократизацію країни.

Важливою формою державної підтримки суб'єктів малого підприємництва є використання податкових важелів. Завдяки цьому, за роки незалежності в Україні поступово відбувалось утвердження малого бізнесу. Позитивній динаміці його розвитку сприяли запровадження фіксованого податку і спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності.

Спрощена система оподаткування в Україні – це особливий механізм справляння податків та зборів, який займається встановленням заміни сплати окремих податків та зборів на сплату єдиного податку [1].

Вона має певні переваги:

- звільняє від сплати окремих видів податків, таких як податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, земельний податок і т. д.
- надає право вибору сплати ПДВ;

- спрощує бухгалтерський облік та фінансову звітність.

Україна постійно намагається удосконалити підтримку малого бізнесу та за кордоном показники його розвитку поки більш прогресивні. У першу трійку країн з найстрімкішим зростанням нових малих підприємств у 2020 році увійшли Велика Британія (101%), США (86%), Австралія (73%).

Певною мірою, такому розвитку сприяють системи оподаткування діяльності малих підприємств, що діють в цих країнах [2].

Так, у Великій Британії малі та середні підприємства зазвичай розраховують і декларують доходи, хоча є деякі винятки. Компанії з річним оборотом менше 15000 фунтів стерлінгів заповнюють просту податкову декларацію без детальної інформації про свою діяльність, активи чи зобов'язання.

У країні використовується прогресивна шкала оподаткування доходів. Малі підприємства з прибутком до 10000 фунтів стерлінгів оподатковуються корпоративним податком за низькою ставкою (10%). Підприємства, які заробляють до 300000 фунтів стерлінгів, оподатковуються за ставкою 20%, а якщо їхній прибуток досягає 1,5 мільйона фунтів стерлінгів, застосовується ставка податку 30%. Малим підприємствам з річним оборотом менше 52000 фунтів стерлінгів не потрібно реєструватися платником ПДВ. Стандартна ставка податку становить 17,5%. Компанії звільняються від обов'язкового аудиту, якщо їхній оборот не перевищує 1 мільйона фунтів стерлінгів, а валюта бухгалтерського обліку не перевищує 1,4 мільйона фунтів стерлінгів.

У Сполучених Штатах Америки немає спеціальних податкових правил для малих і середніх компаній. Усі компанії зобов'язані вести повну бухгалтерію для визначення прибутку для цілей оподаткування. Однак існують спеціальні положення для малого бізнесу, які поступово спрощують процес ведення обліку та звітування про оподатковуваний прибуток. У Сполучених Штатах малі підприємства з низьким

доходом можуть використовувати касовий метод обліку замість методу нарахування, і їм дозволено звільняти інвестиції в капітальні активи від оподаткування, якщо їх річний обсяг не перевищує 24 000 доларів [3].

У Франції малі та середні компанії підпадають під спеціальні (спрощені) режими оподаткування залежно від їх обороту. Ці компанії не подають декларації з ПДВ, але сплачують податок на прибуток, розмір якого залежить від сфери діяльності (комерційна діяльність, послуги тощо). При спрощеній системі оподаткування використовується спрощена форма звітності - малі та середні підприємства подають до податкових органів основні дані про свій баланс, основні засоби, суму інвестицій та фінансові результати. Компанії, які надають послуги, можуть зменшити свій оподатковуваний прибуток, якщо їх перевірить дипломований бухгалтер.

Для малих і середніх компаній у Франції діє спрощений режим декларування прибутку і сплати податків, згідно з яким фактичні витрати і витрати відносяться на виробництво. Середній і малий бізнес зобов'язані зареєструватися як платники ПДВ, але сплачувати зазначений податок щокварталу, а не щомісяця. Бухгалтерський облік і звітність таких компаній пред'являються менш суворі вимоги, ніж великі компанії. Малі та середні підприємства, які мають статус юридичної особи та перебувають у власності фізичних осіб, застосовують знижену ставку податку на прибуток 19% замість 33,8%. Частина оподаткованого прибутку, з якої розраховується знижена ставка податку, повинна бути використана підприємством на капітальні вкладення.

Як бачимо, за кордоном і в Україні, застосовуються процедури спрощеного оподаткування суб'єктів малого підприємництва. У деяких країнах, окрім альтернативної системи оподаткування, вводять додаткові умови зменшення суми сплати податків у сфері малого бізнесу, що сприяє відмові від тіньової господарської діяльності і дає змогу

збільшити обсяги податкових надходжень до бюджету.

В Україні, попри скрутне сьогодення, пов'язане з військовими діями, малий бізнес продовжує відігравати важливу роль в економіці. Про це свідчить той факт, що нові бізнеси активно реєструються навіть зараз [4]. Проте, малий та середній бізнес потребують підтримки. Особливості державної підтримки малого бізнесу у розвинених країнах світу показують Україні шлях можливого подальшого розвитку в цьому напрямку. Державна підтримка малого підприємництва як складова державної політики повинна не тільки створювати сприятливі умови для розширення і покращення стану малих підприємств, а й підтримувати їх у господарській діяльності.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 27.04.2023).

2. Красота О.В., Кір'єв І.С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*, 2021. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/100.pdf (дата звернення: 27.04.2023).

3. Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу : монографія / за ред. С. Д. Лучик. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці: Технодрук, 2021. 400 с.

4. Прокопець Л.В., Губчак В.С. Особливості державної підтримки малого підприємництва в Україні та зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 24. С. 71-76. http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/14.pdf (дата звернення: 27.04.2023).

УДК 336.71

*Хорунжа Тетяна Романівна,
студентка,
Науковий керівник – Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка» (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківська система України є важливим інструментом для формування та реалізації державної грошово-кредитної політики. Банківська система України включає Національний банк України, комерційні банки та інші фінансові установи.

Роль Національного банку України в державній грошово-кредитній політиці полягає в контролі за грошовою масою, регулюванні обсягу грошей у обігу та забезпеченні стабільності курсу національної валюти. Національний банк України також здійснює регулювання рівня інфляції та стабілізує фінансову систему України. Державна грошово-кредитна політика визначає напрямки та механізми регулювання грошового обігу та кредитування в економіці держави. Вона має на меті забезпечити стабільність національної валюти, контролювати інфляцію та підтримувати економічний розвиток країни.

Для успішної реалізації державної грошово-кредитної політики важливо забезпечити співпрацю між Національним банком України та комерційними банками, а також розробити та впровадити ефективні механізми регулювання грошового обігу та кредитування. Україна є членом Міжнародного валютного фонду, тому державна грошово-кредитна політика повинна дотримуватися певних міжнародних стандартів. В цьому контексті важливим є забезпечення стабільності

національної валюти, регулювання інфляції та підтримка економічного розвитку країни. Взагалі, банківська система України має важливу роль у забезпеченні стабільності та розвитку фінансової системи України та економіки загалом, а її взаємодія з державним органами є необхідною для досягнення цієї мети.

Крім того, банківська система України забезпечує роботу електронної банківської системи та інших фінансових інструментів, що дозволяє здійснювати безготівкові розрахунки, перекази коштів тощо. Це сприяє зростанню ефективності та швидкості операцій, а також зменшенню витрат на їх проведення. Загалом, банківська система України є важливим гравцем на фінансовому ринку країни, який здійснює різноманітні функції для забезпечення стабільності та розвитку економіки. Її роль полягає в регулюванні грошового обігу, кредитуванні, розробці та впровадженні механізмів фінансового контролю та сприянні розвитку банківської та фінансової системи країни.

Безпека банківської системи – це важлива та невід’ємна складова її функціонування. Банки мають високий рівень відповідальності за зберігання грошей своїх клієнтів, тому вони вкладають значні зусилля та ресурси в забезпечення безпеки своїх операцій та транзакцій.

Основні заходи безпеки банківської системи включають:

1) аутентифікація користувачів: банки використовують різні методи аутентифікації, такі як паролі, PIN-коди, біометричні дані (відбитки пальців, розпізнавання голосу тощо), щоб перевірити, що клієнт, який намагається здійснити транзакцію, є дійсним користувачем;

2) шифрування даних: банки використовують шифрування даних для захисту конфіденційної інформації про клієнтів та їх транзакції. Це допомагає запобігти несанкціонованому доступу до інформації та зловживанню;

3) моніторинг транзакцій: банки використовують

системи моніторингу, щоб виявляти підозрілі транзакції та запобігати шахрайству та фінансовому шахрайству;

4) фізична безпека: банки забезпечують фізичну безпеку своїх відділень та банкоматів, щоб запобігти пограбуванням та іншим протиправним діям;

5) захист від кібератак: банки використовують різні технології та системи захисту, щоб запобігти кібератакам та хакерським атакам.

Крім того, банки мають визначені процедури та протоколи у разі виникнення можливих загроз безпеці банківської системи, таких як кібератаки, зловживання, проникнення в систему та інші. Банки також взаємодіють зі спеціалізованими службами безпеки та правоохоронними органами для виявлення та запобігання злочинним діям. Забезпечення безпеки банківської системи є взаємовідною відповідальністю клієнтів та банків. Клієнти повинні використовувати надійні паролі та захищені канали зв'язку для здійснення транзакцій, а також миттєво повідомляти банк про будь-які підозрілі операції на їх рахунках.

В цілому, безпека банківської системи є важливим елементом стійкості та надійності фінансової системи країни, який забезпечує довіру клієнтів та підвищує стабільність та ефективність роботи банків.

Важливою складовою безпеки банківської системи є інформаційна культура клієнтів та співробітників банку. Банки регулярно проводять навчання для своїх співробітників та клієнтів з метою підвищення рівня їхньої інформаційної грамотності та усвідомлення ризиків пов'язаних з використанням банківських послуг.

Крім того, банки мають встановлені процедури та правила поведінки, які виключають можливість дій співробітників, що можуть призвести до порушень в роботі системи. Наприклад, регулярна зміна паролів доступу, обмеження прав доступу до конфіденційної інформації та інші.

Також банки мають законодавчу підтримку від держави, яка встановлює вимоги до безпеки та захисту інформації в банківській сфері. Наприклад, законодавче регулювання відносно зберігання, обробки та передачі персональних даних клієнтів. Важливою складовою безпеки є також проведення регулярних аудитів та оцінок безпеки системи, які дозволяють виявляти можливі порушення в системі та своєчасно їх усувати.

Отже, безпека банківської системи є дуже важливим питанням, яке потребує постійного вдосконалення та використання різноманітних технологій та заходів для захисту від можливих загроз.

Література:

1. Андрущак, Ю. І. (2017). Особливості функціонування банківської системи України в умовах євроінтеграції. *Економіка та право*, 2, 41-44.
2. Беспалько, О. В., & Ковальова, Ю. О. (2018). Банківська система України: сучасний стан та тенденції розвитку. *Інноваційна економіка*, 2, 47-52.
3. Гуменюк, О. М. (2016). Роль банківської системи України в формуванні та реалізації грошово-кредитної політики. *Інвестиції: практика та досвід*, 7, 12-16.
4. Дерев'янюк, Н. І., & Григорян, І. А. (2018). Банківська система України: проблеми та перспективи розвитку. *Економічний простір*, 142, 19-24.
5. Клименко, Т. А. (2019). Формування державної грошово-кредитної політики в Україні в умовах сучасних викликів. *Економіка і регіон*, 4, 72-77.
6. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Skryl V. Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions. *Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2022. Lecture Notes in Civil Engineering. Vol 181. P. 711-724.*

Наукове видання

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА:
ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО**
Матеріали VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

Комп'ютерна верстка

О.С. Фурманчук

Матеріали друкуються мовами оригіналів.

Підп. до друку 12.05.2023 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Друк різнограф.
Ум. друк. арк. – 12,6. Обл.-вид.арк. 20,33
Тираж 100 прим. Замовл №23

Видавець і виготовлювач поліграфцентр Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 7019 від 19.12.2019 р.